

**ÖĞRETMEN ADAYLARININ KİŞİLERARASI BAĞIMLILIK
EĞİLİMİ VE BAĞLANMA STİLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET SERDAR SAĞLAM

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI**

**MERSİN
MAYIS - 2019**

**ÖĞRETMEN ADAYLARININ KİŞİLERARASI BAĞIMLILIK
EĞİLİMİ VE BAĞLANMA STİLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET SERDAR SAĞLAM

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI**

DANIŞMAN

DOÇ. DR. ZÜLAL ERKAN

**MERSİN
MAYIS - 2019**

ONAY

Ahmet Serdar SAĞLAM tarafından Doç. Dr. Zülal ERKAN danışmanlığında hazırlanan "Öğretmen Adaylarının Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı bu çalışma aşağıda imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından oy birliği/çokluğu ile Yüksek Lisans Yeterlik tezi olarak kabul edilmiştir.

Görevi	Unvanı, Adı ve Soyadı	İmza
Başkan	Doç. Dr. Zülal ERKAN	
Üye	Doç. Dr. Bülent GÜNDÜZ	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Metehan ÇELİK	

Yukarıdaki Jüri kararı Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 26/06/2019 tarih ve 24/15 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Bu tezde kullanılan özgün bilgiler, şekil, tablo ve fotoğraflardan kaynak göstermeden alıntı yapmak 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümlerine tabidir.

ETİK BEYAN

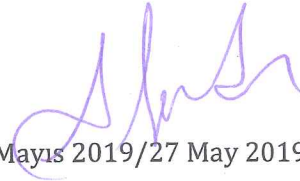
Mersin Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinde belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlâk kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak kullandığımı,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü Mersin Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı,
- Tezin tüm telif haklarını Mersin Üniversitesi'ne devrettiğimi beyan ederim.

ETHIC DECLARATION

This thesis is prepared in accordance with the rules specified in Mersin University Graduate Education Regulation and I declare to comply with the following conditions:

- I have obtained all the information and the documents of the thesis in accordance with the academic rules.
- I presented all the visual, auditory and written informations and results in accordance with scientific ethics.
- I refer in accordance with the norms of scientific works about the case of exploitation of others' works.
- I used all of the referred works as the references.
- I did not do any tampering in the used data.
- I did not present any part of this thesis as an another thesis at Mersin University or another university.
- I transfer all copyrights of this thesis to the Mersin University.

27 Mayıs 2019/27 May 2019

Ahmet Serdar SAĞLAM

ÖZET

ÖĞRETMEN ADAYLARININ KİŞİLERARASI BAĞIMLILIK EĞİLİMİ VE BAĞLANMA STİLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Bu çalışmada, öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişki incelenerek, öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimlerinin ve bağlanma stillerinin cinsiyete, yaşa ve medeni duruma göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın örneklemini, Mersin Üniversitesinde formasyon eğitimi alan (425'i kadın, 139'u erkek) toplam 564 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmadaki değişkenlerin ölçülmesi amacıyla Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği (KAB), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE) ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Verilerin analizinde öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimi ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek amacıyla "Pearson Momentler Korelasyonu" kullanılırken; öğretmen adaylarının bağlanma stillerinin kişilerarası bağımlılık eğilimini yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla "Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi" uygulanmıştır. Öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimleri ve bağlanma stillerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla "Bağımsız Örneklem T Testi" kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğiliminin yaş ve medeni durum değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla "ANOVA" kullanılırken; öğretmen adaylarının bağlanma stillerinin yaş ve medeni durum değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına "MANOVA" kullanılarak bakılmıştır.

Verilerin analizi sonucunda, kişilerarası bağımlılık eğilimi ile bağlanmanın kaygı boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunurken; bağlanmanın kaçınma boyutu ile anlamlı ilişki bulunmamıştır. Bağlanma stilleri alt boyutlarından kaygılı bağlanmanın kişilerarası bağımlılık eğilimini yordadığı görülmüştür. Kişilerarası bağımlılık eğilimi ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık bulunmazken; bağlanma stillerinin kaçınma boyutunun cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Kişilerarası bağımlılık eğilimi ve bağlanma stillerinin kaçınma boyutu yaşa ve medeni duruma göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kişilerarası Bağımlılık, Bağlanma, Öğretmen Adayları.

Danışman: Doç. Dr. Zülal ERKAN, Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı, Mersin.

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN INTERPERSONAL DEPENDENCY TENDENCY AND ATTACHMENT STYLES OF TEACHER CANDIDATES

In this research, it was aimed to examine whether it differentiates according to the gender, age and marital status of interpersonal dependency and attachment styles of teacher candidates by examining the relationship between interpersonal dependency and attachment styles of teacher candidates.

The sample of the research consisted of 564 teacher candidates (425 woman, 139 man) getting pedagogy education in Mersin University. Interpersonal Dependency Scale (IDS), Close Relationship Scale (CRS) and Personal Information Form were used for the aim of assessment of variables in the research.

In the analysis of data, while "Pearson Moments Correlation" was used in order to determine the relationship between interpersonal dependency and attachment styles of teacher candidates, "Multiple Vertical Regression Analysis" was used to determine whether attachment styles of teacher candidates predict interpersonal dependency or not. "Independent Sample t-Test" was used to determine whether interpersonal dependency and attachment styles of teacher candidates differentiates according to the gender. ANOVA was used to determine whether interpersonal dependency of teacher candidates differentiate according to the variables of age and marital status, MANOVA was used to determine whether attachment styles of teacher candidates differentiate according to the variables of age and marital status.

As a result of analysis, while there is a positively meaningful relationship between interpersonal dependency and subscale of attachment anxiety, there is no meaningful relationship between interpersonal dependency and subscale of attachment avoidance. It was seen that subscale of attachment anxiety predict interpersonal dependency. While there is no meaningful difference between interpersonal dependency and gender, subscale of attachment avoidance differentiates meaningfully according to gender. Interpersonal dependence and avoidance dimesion of attachment styles differentiate meaningfully according to age and marital status.

Key Words: Interpersonal Dependency, Attachment, Teacher Candidates.

Advisor: Assoc. Dr. Zülal ERKAN, Mersin University, Department of Educational Sciences, Mersin

TEŞEKKÜR/ÖNSÖZ

İlk olarak, çok kıymetli önerileri, rehberliği, yorumları, eleştirileri ve manevi desteği için tez danışmanım Doç. Dr. Zülal ERKAN'a çok teşekkür ederim. Tez jürimde bulunan, eleştirileri ve yorumları ile çalışmama katkı sunan hocalarım Doç. Dr. Bülent GÜNDÜZ ve Dr. Öğr. Üyesi Metehan Çelik'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Derslerinden aldığım büyük katkıların yanı sıra, yardıma ihtiyaç duyduğum her durumda bana desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, sorularımı sabırla dinleyip yanıtlayan, ölçme ve değerlendirme ile ilgili öğrendiğim her şeyi kendisine borçlu olduğum çok değerli, güleryüzlü hocam Doç. Dr. Devrim ALICI'ya teşekkür ederim.

Tez çalışmam sırasında her daim yanımda olduğunu hissettiğim, çalışmamı sonuçlandırmam için beni cesaretlendiren ve çalışmamın sonuçlanmasında önemli katkıları bulunun değerli arkadaşım Güney DENGİZ'e teşekkürü borç bilirim.

Çalışmam sırasında manevi desteğiyle güç bulduğum, sorularımı içtenlikle cevaplayan ve hatalarımı düzeltmemde yardımcı olan iş arkadaşım, çok değerli ağabeyim Dr. Mutlu UYGUR'a şükranlarımı sunuyorum.

Eğitim hayatım boyunca desteklerini hep arkamda hissettiğim, bugünlere gelmemde çok büyük emekleri olan babam ve aynı zamanda öğretmenim Halil SAĞLAM'a, annem Fadime SAĞLAM'a, ablalarım Feyza ÇIBIK, Hümeysra KÖPÜKLÜ ve Sema YILMAZ'a, ağabeyim Fatih SAĞLAM ve kardeşim Müberra SAĞLAM'a minnetlerimi sunuyorum. İyi ki varsınız ve iyiki benim ailemsiniz.

Varlıklarıyla her zaman kendimi daha güçlü hissettiğim, dostluklarını hiçbir zaman esirgemeyen, arkadaşları olmaktan gurur duyduğum çok kıymetli dostlarım Eyyup AKDEMİR'e, Mehmet EREZ'e ve Semih ZİDANOĞLU'na teşekkür ederim.

Hayatıma girdiği günden bu yana kendimi çok mutlu hissettiğim, varlığıyla bana güç veren, tez çalışmam sırasında sıkılmadan büyük bir sabırla beni dinleyen, manevi desteğinin yanı sıra tez çalışmama önemli katkılarda bulunan kıymetli eşim Nesrin SAĞLAM'a teşekkür ederim.

Son olarak tezimin yazım aşamasında dünyama giren, var olduğu günden bu yana kendimi daha güçlü hissettiğim, gülüşüyle hayatıma renk katan biricik kızım Defne'ye beni şanslı hissettirdiği için minnettarım.

Ahmet Serdar SAĞLAM

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇ KAPAK	
ONAY	
ETİK BEYAN	
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR/ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar DİZİNİ	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	vii
KISALTMALAR ve SİMGELER	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Problem Cümlesi ve Alt Problemler	3
1.3.1. Problem Cümlesi	3
1.3.2. Alt Problemler	3
1.4. Araştırmanın Önemi	4
1.5. Sayıtlar	5
1.6. Sınırlılıklar	5
1.7. Tanımlar	5
2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	7
2.1. Kişilerarası Bağımlılığa İlişkin Kuramsal Görüşler	7
2.1.1. Kişilerarası Bağımlılık Kavramı	10
2.1.2. Bağımlılık Teorileri	14
2.1.3. Bağımlılık Çeşitleri	17
2.1.4. Bağımlı Bireylerin Özellikleri	19
2.1.5. Bağımlılık ve Ebeveynlik Stilleri	22
2.1.6. Bağımlılık ve Cinsiyet	23
2.1.7. Bağımlı Kişilik Bozukluğu	24
2.2. Bağlanma	26
2.2.1. Bağlanma Kuramı	26
2.2.2. Bağlanmada Bireysel Farklılıklar	31
2.2.3. İçsel Çalışan Modeller	32
2.2.4. Yetişkinlikte Bağlanma	34
2.2.5. Bağlanmanın Temel Boyutları	36
2.2.6. Kişilerarası Bağımlılık ve Bağlanma	37
2.3. İlgili Araştırmalar	39
2.3.1. Kişilerarası Bağımlılıkla İlgili Araştırmalar	39
2.3.2. Bağlanma Stilleriyle İlgili Araştırmalar	48
2.3.3. Kişilerarası Bağımlılık ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Araştırmalar	56
3. YÖNTEM	60
3.1. Araştırmanın Modeli	60
3.2. Araştırma Grubu	60
3.3. Veri Toplama Araçları	61
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	61
3.3.2. Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği (KBÖ)	61
3.3.3. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE)	62
3.4. İşlem Yolu	62
3.5. Verilerin analizi	63
4. BULGULAR	67

	Sayfa
4.1. Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi ve Bağlanma Stilleri (Kaygı ve Kaçınma) Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	67
4.2. Bağlanma Stillерinin (Kaygı ve Kaçınma Boyutu) Kişilerarası Bağımlılık Eğilimini Yordamasına İlişkin Bulgular	67
4.3. Kişilerarası Bağımlılık Eğiliminin Cinsiyet, Yaş ve Medeni Durum Değişkenlerine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular	69
4.3.1. Kişilerarası Bağımlılık Eğiliminin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	70
4.3.2. Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	70
4.3.3. Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi Puanlarının Medeni Durum Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	71
4.4. Bağlanma Stillерinin (Kaygılı ve Kaçınmacı Bağlanma) Cinsiyet, Yaş ve Medeni Durum Değişkenlerine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular	71
4.4.1. Bağlanma Stillерinin (Kaygılı ve Kaçınmacı) Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	71
4.4.2. Bağlanma Stilleri (Kaygılı ve Kaçınmacı) Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	72
4.4.3. Bağlanma Stilleri (Kaygılı ve Kaçınmacı) Puanlarının Medeni Durum Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	74
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	77
5.1. Tartışma	77
5.1.1. Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi ile Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin Tartışılması	77
5.1.2. Bağlanma Stillерinin Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi Üzerindeki Yordayıcı Rolünün Tartışılması	79
5.1.3. Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi ile Cinsiyet, Yaş ve Medeni Durum Değişkenleri Arasındaki İlişkilerin Tartışılması	79
5.1.4. Bağlanma Stilleri ile Cinsiyet, Yaş ve Medeni Durum Değişkenleri Arasındaki İlişkilerin Tartışılması	84
5.2. Sonuç	88
5.3. Öneriler	89
5.3.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	89
5.3.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler	89
KAYNAKÇA	91
EKLER	101
ÖZGEÇMİŞ	106

TABLolar DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 2.1. İçsel Çalışan Modeller İçerisinde Bağlanma Davranışı	33
Tablo 3.1. Katılımcılara Ait Demografik Değişkenler	60
Tablo 3.2. Katılımcıların Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri'nden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistikleri	63
Tablo 3.3. Katılımcıların Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi ve Cinsiyet Değişkenlerine Ait Betimsel İstatistikler	64
Tablo 3.4. Katılımcıların Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi, Yaş ve Medeni Durum Değişkenlerine Ait Betimsel İstatistikler	64
Tablo 3.5. Katılımcıların Bağlanma Stilleri(Kaygı ve Kaçınma Alt Boyutu) ve Cinsiyet Değişkenlerine Ait Betimsel İstatistikler	64
Tablo 3.6. Katılımcıların Bağlanma Stilleri(Kaygı ve Kaçınma Alt Boyutu), Yaş ve Cinsiyet Değişkenlerine Ait Betimsel İstatistikler	65
Tablo 4.1. Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi ile Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki	67
Tablo 4.2. Kaygılı Bağlanma ve Kaçınmacı Bağlanmanın Kişilerarası Bağımlılık Eğilimini Yordamasına Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları	69
Tablo 4.3. Cinsiyet Değişkenine Göre Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi Puanlarına İlişkin Bağımsız Örneklem t Testi Analiz Sonuçları	70
Tablo 4.4. Yaş Değişkenine Göre Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları	70
Tablo 4.5. Medeni Durum Değişkenine Göre Kişilerarası Bağımlılık Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları	71
Tablo 4.6. Cinsiyet Değişkenine Göre Kaygılı Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları	72
Tablo 4.7. Cinsiyet Değişkenine Göre Kaçınmacı Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları	72
Tablo 4.8. Yaş Değişkenine Göre Kaygılı Bağlanma ve Kaçınmacı Bağlanma Puanlarına Ait MANOVA Sonuçları	73
Tablo 4.9. Yaş Değişkenine Göre Kaygılı Bağlanma ve Kaçınmacı Bağlanma Puanlarına Ait Gruplar Arası Farklılığı Gösteren MANOVA Sonuçları	73
Tablo 4.10. Medeni Durum Değişkenine Göre Kaygılı Bağlanma ve Kaçınmacı Bağlanma Puanlarına Ait MANOVA Sonuçları	75
Tablo 4.11. Medeni Durum Değişkenine Göre Kaygılı Bağlanma ve Kaçınmacı Bağlanma Puanlarına Ait Gruplar Arası Farklılığı Gösteren MANOVA Sonuçları	75

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 2.1. Bilişsel/Etkileşimsel (B/E) Kişilerarası Bağımlılık Modeli	13
Şekil 2.2. Bağımlılık Çeşitleri	19
Şekil 2.3. Bağlanma İlişkisinin Üç Temel İşlevi	28
Şekil 2.4. Bağlanma Sistem Modeli	30
Şekil 2.5. Dörtlü Bağlanma Modeli	35
Şekil 4.1. Kişilerarası Bağımlılığın, Kaygılı Bağlanma Ve Kaçınmacı Bağlanma İle İlişkileri İçin Normallik Ve Doğrusallık Varsayım Analizi Grafikleri	68
Şekil 4.2. Kaygılı Bağlanma Ve Kaçınmacı Bağlanmanın Yaş Aralıklarına Göre Ortalamalarının Değişimi	74
Şekil 4.3. Kaygılı Bağlanma Ve Kaçınmacı Bağlanmanın Medeni Duruma Göre Ortalamalarının Değişimi	76

KISALTMALAR ve SİMGELER

Kısaltma/Simge	Tanım
TDK	Türk Dil Kurumu
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
KBÖ	Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği
YİYE	Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri

1. GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problem durumu, amacı, problem cümlesi, alt problemleri, önemi, sınırlılık ve sayıtlar üzerinde durulmuştur.

1.1. Problem Durumu

Bir bireyi başkalarından ayıran en temel özellik, kişiliktir. Türk Dil Kurumu (2018) kişiliği “bir kimseye özgü belirgin özellik, manevi ve ruhsal niteliklerinin bütünü, şahsiyet” olarak tanımlar. Burger (2006) ise kişiliği, bireyin kendisinden kaynaklanan *tutarlı davranış kalıpları ve kişilik içi süreçler* olmak üzere iki bölümde tanımlar. Tutarlı davranış kalıpları bireyde, her zaman ve her durum içerisinde gözlemlenebilir. Örneğin; iş yerinde rekabetçi olan bir birey büyük bir olasılıkla yaşamının diğer alanlarında da rekabetçi bir tutum sergiler. Kişilik içi süreçler ise bireyin nasıl davranacağını ve hissedeceğini etkileyen, bireyin içinde gelişen tüm duygusal, güdüsel ve bilişsel süreçleri kapsar (Burger, 2006).

İnsanların kişilikleri, çalıştıkları kurum içerisinde sergiledikleri davranışlarla doğrudan ilişkilidir. Birey, çalıştığı kurumda aldığı role kişiliğini yansıtır ve kişiliğinin gösterdiği yönde almış olduğu rolü yerine getirir. Özellikle toplum nezdinde önemli olan mesleklerde bireyin kişiliği ayrı bir öneme sahiptir. Öğretmenlik mesleği toplum açısından en önemli mesleklerden biri olarak görülmektedir (Aydın, 2006). Öğretmenlik, toplumların geleceğine yön veren, nitelikli insan gücünün yetişmesinde rol oynayan, bireylerin sosyal ve psikolojik süreçlerini etkileyen bir meslek olarak tanımlanır (Dilekmen, 2005).

Toplumların amacı sağlıklı bireyler yetiştirmektir. Sağlıklı bireylerin yetiştirilmesinde önemli rol oynayan öğretmenlerin bunu başarabilmeleri için öncelikle kendilerinin her yönden sağlıklı, huzurlu ve gerekli akademik donanıma sahip olmaları gerekmektedir. Bu da ancak olumlu kişilik yapısına sahip olan öğretmenlerle mümkündür. Bu nedenle öğretmenlik mesleğini yapacak bireylerin seçiminin özenle yapılması gerekmektedir. Kendisiyle barışık, iletişim ve problem çözme becerileri gelişmiş, sağlıklı bir kişilik gelişimi olan öğretmen adayları toplum açısından önem arz etmektedir (Dilekmen, 2005).

Öğrencilerin kişiliklerini oluşturmada, olumlu alışkanlıklar kazanmasında, bilgi ve becerilerini geliştirmesinde önemli bir rol üstlenen öğretmen, doğal olarak öğrencilere kendi birikimini ve kişiliğini yansıtacaktır. Öğrencilerin hayatlarında önemli rol model olarak gördükleri öğretmenlerin, kendileriyle barışık, kişilerarası ilişkilerinde bağımsızlığını kazanmış ve karar alma ve uygulama noktasında başkalarına bağımlı olmayan kişilik yapısında olması beklenmektedir. Bu nedenle kişilerarası bağımlılık düzeyi düşük, bağımsız bir kişilik özelliği sergileyen öğretmen adaylarının yetiştirilmesi önemlidir.

Gelişimsel olarak bakıldığında birey, dünyaya geldiği anda yaşamını sürdürebilmek ve ihtiyaçlarını karşılayabilmek için başka insanlara ihtiyaç duyar. Bu ihtiyaç bebeğin başka

insanlara bağımlı olmasını zorunlu kılmaktadır. Böylesi bir bağımlılık özellikle bebeklik ve çocukluk döneminde normal olarak kabul edilmektedir. Yaşamın ilerleyen dönemlerinde bireyin başkalarıyla olan ilişkilerinde bağımlılık ve bağımsızlık arasında kuracağı denge, sosyal ilişkilerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi açısından önemlidir (Mahon, 1982). Kişilerarası ilişkilerde bağımlılık düzeyi yüksek olan bireyler çevresine uyum sağlamakta zorlanmakta, bu durum hem bireyin kendisi açısından hem de çevresindeki bireyler açısından olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Bu nedenle son yıllarda "kişilerarası bağımlılık" kavramı özellikle yabancı araştırmacılar tarafından merak uyandıran bir konu olarak görülmekte ve araştırma sayısı her geçen gün artmaktadır (Arbiol, Shaver ve Yarnoz, 2002).

Kişilerarası bağımlılık; bireylerin bağımsız olarak çözüm üretebileceği sorunlar ve üstesinden gelebileceği zorluklarda dahi başkalarından yardım ve destek arayışında bulunduğu çok yönlü bir kişilik özelliği olarak tanımlanmaktadır (Bornstein, 2006). Bağımlı kişiliğe sahip olan birey, bağımsız karar alma becerisinden yoksun olduğuna yönelik inanç geliştirir ve bunun sonucunda yaşamını sürdürebilmek için başkalarının rehberliğine ve onayına ihtiyaç duyar. Bu durum bağımlı bireyin kendisinden güçlü gördüğü biriyle olan ilişkisinde genel olarak boyun eğici ve pasif davranış örüntüleri oluşturmasına neden olur (Bornstein, 1993a). Bağımlı bireyin bu edilgen tutumu, ilişki içerisinde bulunduğu kişi tarafından terk edileceğini ya da reddedileceğini hissettiğinde etkin bir hal alır. Destek ve onay aldığı kişiyi kaybetmek istemeyen birey, aktif bir tutum sergileyerek girişken ve saldırgan davranışlar gösterebilir (Bornstein, 1993a, 1995a; Pincus ve Wilson, 2001). Kişilerarası bağımlılık eğilimi yüksek olan bireylerin kişilik özellikleri genel olarak içe kapanık, utangaç, özgüveni düşük, sosyal kaygı ve kendilerini eleştirme düzeyleri yüksek bireyler olarak görülmektedirler (Overholser, 1996). Sonuçta, bağımlı bireyin kişilerarası ilişkilerde yaşamış olduğu ruhsal sorunlar ve kendi potansiyelini ortaya çıkaramaması kişilerarası bağımlılığın incelenmesi gereken bir sorun alanı olduğunu göstermektedir.

Bağımlı kişiliğin oluşmasına zemin hazırlayan süreçlere bakıldığında erken çocukluk dönemindeki yaşantılar önemli bir unsur olarak göze çarpmaktadır. Özellikle yaşamın erken dönemlerinde çocuk ve bakım veren arasında ihtiyaçtan doğan ilişki, duygusal bağ olarak varlığını sürdürür. Bu bağlanma ilişkisi çocukların psikolojik gelişimini etkilemekte, çocuk ile bakım veren arasındaki bu ilişki yetişkinlik döneminde bireyin başka kişilerle yaşayacağı ilişkiler üzerinde etkili olmaktadır (Waters, Merrick, Albersheim ve Treboux, 2000). Çocuğun bakım verenle kurmuş olduğu ilişkinin niteliksiz olması güvenli bir bağlanmanın gerçekleşmemesine neden olur.

Duygu düzenleme kuramı olarak da tanımlanan bağlanma kuramı son yıllarda araştırmacıların ilgi duyduğu kuramlardan birisi olmuştur. Yaşamın erken dönemlerinde kurulan bağlanma ilişkileri içsel çalışan modellerin(bilişsel ve duyuşsal şemalar) oluşmasına yol

açar ve içsel çalışan modeller de yetişkinlik döneminde düşünce, duygu ve davranışlara rehberlik etmektedir. Bireylerin kişilerarası ilişkilerde inanç ve beklentilerini belirlemesine yol açan bağlanma stillerinin ve bu stillerin altında yatan boyutların (kaygı ve kaçınma), kişilerarası bağımlılık eğilimini açıklamada belirleyici rol oynaması beklenmektedir. Ayrıca gelişimsel açıdan kişilerarası bağımlılığı inceleyen çalışmalara duyulan ihtiyacın giderilmesi amacıyla, kişilerarası bağımlılığın gelişimi ile ilişkili olduğu düşünülen faktörler bağlanma stilleri ve altında yatan boyutlar (kaygı ve kaçınma) ekseninde ele alınmıştır. Bu bağlamda bu araştırma öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimi ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelemeye yöneliktir. Ayrıca kişilerarası bağımlılık eğilimi ve bağlanma stilleri cinsiyet, yaş ve medeni durum değişkenlerine göre incelenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada iki temel amaç söz konusudur. Birinci amaç öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimleri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. İkinci amaç ise öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimlerinin ve bağlanma stillerinin cinsiyete, yaşa ve medeni duruma göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesidir.

1.3. Problem Cümlesi ve Alt Problemler

1.3.1. Problem Cümlesi

Öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimi ve bağlanma stilleri (kaygı ve kaçınma alt boyutu) arasında ilişki var mıdır ve bu özellikler cinsiyete, yaşa ve medeni duruma göre farklılık göstermekte midir?

1.3.2. Alt Problemler

1. Öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimi ve bağlanma stilleri (kaygı ve kaçınma alt boyutu) arasında ilişki var mıdır?

1.1. Kişilerarası bağımlılık eğilimi ve bağlanma stilleri (kaygı ve kaçınma alt boyutu) arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.2. Bağlanma stilleri (kaygı ve kaçınma alt boyutu) kişilerarası bağımlılık eğiliminin anlamlı bir yordayıcısı mıdır?

2. Öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimi ve bağlanma stilleri (kaygı ve kaçınma alt boyutu) cinsiyete, yaşa ve medeni duruma göre farklılık göstermekte midir?

2.1. Kişilerarası bağımlılık eğilimi cinsiyete, yaşa ve medeni duruma göre farklılık göstermekte midir?

2.2. Bağlanma stilleri (kaygı ve kaçınma alt boyutu) cinsiyete, yaşa ve medeni duruma göre farklılık göstermekte midir?

1.4. Araştırmanın Önemi

Bağımlı davranış, hemen hemen bağımlılık çeşitlerinin tümünde ortak bir özellik olarak görülmekte ve bağımlılık, bireyin bağımlı olduğu nesnenin çeşidine göre tanımlanmaktadır. Literatürde uyuşturucu bağımlılığı, alkol bağımlılığı veya oyun bağımlılığına yönelik birçok araştırma bulunmaktadır. Bu bağımlılık türlerinin yanısıra 1950'li yıllarda yurt dışında kişilerarası bağımlılık kavramı ile ilgili araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Ülkemizde ise kişilerarası bağımlılık kavramı ile ilgili çalışmalar oldukça kısıtlıdır.

Kişilerarası bağımlılık kavramı değer verilen bireylerle etkileşim, yakınlık ve güvenlik kurma ile ilgili ihtiyaçlar çerçevesinde ortaya çıkan karmaşık düşünce, duygu ve inançlar olarak tanımlanmaktadır (Hirschfeld, Klerman, Gough, Barett ve Korchin, 1977). Bu karmaşık düşünce, duygu ve inançlar yetişkin bireylerde kişilik yapısının bir parçası olarak görülmekte ve çeşitli durumlarda işlevsel olabilmektedir. Öte yandan kişilerarası bağımlılık eğiliminin aşırı düzeylere ulaşması bireylerin potansiyellerinin farkına varabilmelerini ve kendilerini gerçekleştirebilmelerini engellemekte, aynı zamanda bireylerde çeşitli ruhsal sorunların oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Gelecek nesiller için en önemli rol modellerden biri öğretmenlerdir. Bu nedenle öğretmenlerin tutum ve davranışları üzerinde etkili olan unsurların belirlenmesi önem arz etmektedir. Öğretmenin kendi potansiyelinin ve yeterliliğinin farkında olması, kişilerarası ilişkilerinde bağımsızlığını kazanması ve sürekli olarak kendisini yenileyerek ve geliştirerek öğrencilerine yol göstermesi yani sağlıklı bir kişilik yapısına sahip olması gerekir. Bu faktörlerin sağlanmasının önündeki en büyük engellerden birisinin kişilerarası bağımlılık olduğu düşünülmektedir. Kişilerarası bağımlılık düzeyi yüksek olan öğretmenlerin kişilik özelliklerini sınıf ortamına taşıyabilme ihtimali düşünüldüğünde, bu durumun eğitim ve öğretim süreçlerini etkilemesi de muhtemeldir. Bu nedenle öğretmenlik mesleğine başlamadan önce öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık düzeylerinin araştırılması ve incelenmesi önemlidir.

Bireyin en önemli sosyal ihtiyaçlarının başında başkalarıyla ilişki kurmak ve bu ilişkiyi sürdürmek gelir. Bu ihtiyacı etkileyen en önemli unsur ise kişiliktir. Bireyi başkalarından ayıran bilişsel, duyuşsal ve davranışsal özelliklerin tümü olarak tanımlanan kişiliğin oluşmasında erken dönem yaşantıların etkisi büyüktür. Özellikle bireyin bebeklik ve çocukluk döneminde bakım veren kişi ile kurmuş olduğu etkileşim ve iletişim tarzını sonraki dönemlerde de sürdürme eğilimi gösterdiği söylenebilir. Bowlby (1980), bağlanmayı, bireylerin önemli gördükleri başka insanlara karşı oluşturdukları güçlü duygusal bağlar olarak tanımlar. Bu duygusal bağlar yaşamın erken dönemlerinde bakım veren kişiyle kurulur ve bu ilişki tarzı sonraki dönemlerde kurulan yakın ilişkileri etkilemekle birlikte bireyin kendisini desteklemesinde de önemli bir rol oynar. Bağlanma örüntülerinin yetişkinlik dönemindeki

ilişkileri ve sosyal yaşamı etkilediği göz önüne alındığında, bireylerin yetişkinlik dönemindeki bağlanma örüntülerini araştırmak ve incelemek kişilerarası ilişkiler açısından önemlidir.

Öğretmenlerin bağlanma geçmişleri, öğrencileri ile kurdukları ilişkilerinde büyük bir etki oluşturmaktadır (Sulu, 2018). Öğretmenlerin öğrencilerine yönelik kurduğu bağlanma biçimleri, yaşamın erken dönemlerinde edindikleri deneyimlerle oluşturdukları içsel süreçlerle ifade edilebilir (Pianta ve Steinberg, 1992). Özellikle erken dönem yaşantılarında güvenli bir bağlanma örüntüsü oluşturan öğretmen, öğrencileri ile ilişkilerinde davranışlarının ne kadar önemli bir yer tuttuğunun farkında olarak, onları anlamak ve ihtiyaçlarını karşılamak için daha ilgili bir tutum sergiler. Bu da öğrencilerin ileriki dönemlerde yaşam doyumlarına doğrudan etki edecek bir sürecin başlangıcı olacaktır (Sulu, 2018).

Bu bakımdan, bu araştırma, öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimi ve bağlanma stillerinin gelişim aşamalarının anlaşılması açısından önem taşımaktadır. Kişilerarası bağımlılık ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin anlaşılmasının bireylerde oluşturacağı farkındalık çalışmanın önemini artırmaktadır. Ayrıca alanda çalışan uzmanların bilgi birikimine katkı sağlayarak, danışanların problemlerine bu çerçeveden bakmaları da araştırmanın önemini artıran unsurlardandır. Yurt içinde kişilerarası bağımlılık ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalarının sınırlı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, çalışmanın literatüre önemli katkılarda bulunacağı düşünülmektedir.

1.5. Sayıtlar

Öğretmen adayları araştırmaya gönüllü olarak katıldıkları için araştırmada kullanılan ölçek ve envanterleri içtenlikle doldurdukları varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

1. Araştırmadan elde edilen veriler, Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği (KBÖ) ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri'nin (YİYE) kapsamıyla sınırlıdır.
2. Araştırmanın örneklemini 2017 bahar döneminde Mersin Üniversitesi'nde formasyon eğitimi alan 564 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulguların ancak öğretmen adaylarına genellenebileceği düşünülmektedir.
3. Araştırmada kişilerarası bağımlılık eğilimi alt boyutları duygusal güven, sosyal özgüven eksikliği ve otonomi değerlendirmeye alınmamış, kişilerarası bağımlılık eğilimi toplam puan üzerinden incelenmiştir.

1.7. Tanımlar

Bağlanma: Kişilerin başka kişilere yönelik hissettiği güçlü duygusal bağlar (Bowlby, 1978).

Bağımlılık: Bireyin, bir nesneye, varlığa ya da kişiye yönelik -zarar verici etkileri olsa dahi- isteğini önleyemediği, önlenemeyen istek sonucunda da o nesne, varlık ya da kişiyi arama eğilimi gösterdiği patolojik bir bağlanmadır (Ançel, 2015:11).

Kişilerarası Bağımlılık: Bireyin değerli ve önemli gördüğü başka bireylerle etkileşim ve yakınlık kurma gibi gereksinimler doğrultusunda oluşan karmaşık duygu, düşünce ve inançlardır (Hirschfeld ve ark., 1977:610).

Duygusal bağımlılık: Bireyin, ilişki içerisinde bulunduğu kişilere özgüveninin düşük olmasından dolayı büyük ihtiyaç duyması, yalnızlıktan kaçındığı için başka kişilerden yüksek düzeyde duygusal talepte bulunmasıdır (Castelló, 2012:21).

Sağlıklı Bağımlılık: Bireyin kendisine yetebildiği ve başkalarından bağımsızlaşabildiği durumlarda başka kişilerden sevgi, şefkat, ilgi, psikolojik ve fiziksel bakım alma ve verme yeteneğidir (Zazzaro, 1996:16).

Sağlıksız Bağımlılık: Bireyin başkalarına aşırı ihtiyaç duyması sonucunda içerisinde bulunduğu toplumun beklentilerinden belirgin bir şekilde sapma göstermesi, yapışkan ve itaatkar davranışlar göstermesidir (Zazzaro, 1996:17).

2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde kişilerarası bağımlılık ve bağlanma stilleri ile ilgili kuramsal bilgilere ve bu konularla ilgili yurt dışı ve yurt içinde yapılmış araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Kişilerarası Bağımlılığa İlişkin Kuramsal Görüşler

Kişiliğin karmaşık yapısı teorisyenlerin kişilik kavramını çeşitli ve farklı boyutlarda tanımlamasına sebep olmuştur. Kişilik kuramcıları ve psikologlar kişiliği tanımlarken hangi konular üzerinde durmaları gerektiği hususunda farklı görüşler ileri sürmüş olsalar da birçok psikoloğun ve kişilik kuramcısının benzer bir noktada buluştukları görülmektedir (Burger, 2006). Bu görüşlere göre kişilik, “bir bireyin kendine özgü olan, farklı zaman ve durumlarda sergilediği kalıcı duygu, düşünce ve davranış örüntüsü” olarak ifade edilebilir. (Morris, 2002: 452). Karmaşık bir yapıya sahip olan bağımlılığın kişilik gelişimi içerisinde incelenmesi, bağımlılığın daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

Kişilerarası bağımlılık kavramı, Freud’un gelişim kuramına göre oral döneme denk gelmektedir. Psikoseksüel gelişim aşamalarından ilki olan oral dönem doğumdan itibaren ilk on sekiz aylık dönemi kapsar (Cüceloğlu, 1997). Oral dönemde bebeğin haz kaynağı emmek, yutmak, ısırma ve çiğnemekten oluşan ağızla ilgili etkinlikleri içermektedir. Bu dönem oral tatmin dönemi olarak da ifade edilir (Geçtan, 2004). Oral dönemde temel haz kaynağı olan emme, pasif ve bağımlı bir davranıştır (Öztürk, 2004). İlerleyen süreçte özellikle memeden kesmeyle ya da beslenmeyle alakalı yaşanan ciddi sorunlar, psişik enerjinin saplanmasına ve oral-kişilik özelliklerinin gelişmesine neden olur. Oral kişiliğe sahip yetişkinler, başkalarına bağımlı olur ya da aşırı saldırgan davranışlar gösterebilir (Burger, 2006). Aşırı iyimserlik, özseverlik, başkalarından aşırı düzeyde beklentiler, kişilerarası bağımlılık, başkalarının yargılarına göre kendine saygı duyma ya da duymama, ilişkilerde kazanç elde etmek için bir şeyler yapma gibi kişilerarası davranışlar bu dönemdeki saplantılara birer örnek olarak gösterilebilir (İmamoğlu, 2008).

Freud’un psikoseksüel gelişim dönemlerini sağlıklı bir şekilde atlatması ya da atlatamaması, bireyin kişilik gelişimini etkilemekte, bireyin geliştirdiği kişilik de kişilerarası ilişkilerine yön vermektedir. Çocukluk döneminde bireyin ihtiyaçlarının karşılanamaması yetişkinlik döneminde başkalarına bağımlı olma durumuyla bağlantılıdır. Gerekli sevgi ve ilgiyi başkalarından almaya çalışan bireyin, sosyal bir ortamda davranış stili farklılaşacaktır. Birey, bebeklik dönemindeki gibi zayıf ve muhtaç bir durumda olduğunu başkalarına göstererek daha fazla ilgi ve destek almayı sağlayacak yöntemlerle ilişkilerini sürdürmeye çalışacaktır. İlişki kurmaya yönelik geliştirilen bu strateji bireyin ilişkilerinde boyun eğici ya da uysal görünmesine sebep olabilir (Avcı, 2016: 12).

Maslow, kişiliği, insanların kendilerini gerçekleştirme potansiyeli ile tanımlar. Bu kapsamda Maslow, insanları *eksiklik güdülenmesi* ve *gelişim güdülenmesi* adı altında ikiye ayırır. Eksikliğe güdülenmiş birey güvenlik, ait olma, sevgi ve saygıya duyulan gereksinimin başkaları tarafından karşılanması gerektiği için çevreye oldukça bağımlıdır. Bu durumda birey gereksinimlerinin giderilmesinde başkalarına bağımlı olduğu için başkalarının isteklerine ve kurallarına boyun eğer. Eksikliğe göre güdülenmiş kişi her an başarısız olup hayal kırıklığına uğrayacağını düşünerek çevresine karşı daha korkak hareket eder. Bu da bireyin özgürlüğünü yitirmesine neden olur. Gelişime güdülenmiş birey ise temel ihtiyaçları doğal olarak karşılanmış olduğundan çevresine bağımlılığı daha azdır ve eksikliğe göre güdülenmiş bireye göre oldukça özerktir. Bu tip insanları yöneten belirleyiciler çevresel ve toplumsal belirleyiciler değil daha çok içsel motivasyonlarıdır (Maslow, 2011).

Mahler, gelişim kuramında bebeğin anneden ruhsal olarak ayrıldığı ve kendisini annesinden ayrı bir birey olarak algılamaya başladığı, 4. aydan başlayarak 36. aya kadar devam eden *ayrılma-bireyleşme dönemine* dikkat çekmektedir. Sağlıklı bir ayrılma-bireyleşme, bireyin, kimlik duygusunun gelişimi ve sürdürülebilirliği açısından en önemli önkoşuldur. Bu ön koşul sağlandığı takdirde çocuk bir birey olarak bağımsızlığını elde edecek ve özerklik kazanacaktır. Sağlıklı ayrılma-bireyleşme süreci yaşayamayan çocuk öncelikle annesiyle, daha sonra yakın çevresiyle olan yoğun duygusal bağını sürdürmeye devam edecek ve bunun sonucunda bağımlılık ortaya çıkacaktır (Nichols ve Schwartz, 1998).

Horney, kişilik gelişiminde kaygı duygusunu güçlendiren ailelerin etkisine dikkat çeker. Özellikle anne babaların çocuk yetiştirme tarzlarının yetişkinlik dönemindeki yansımalarına vurgu yapar. Anne babalarından değer görmeyen, onlarla nasıl iletişim kuracağını bilmeyen, haksız yere cezalandırılmaktan korkan çocukların kafası karışıktır ve kaygılıdırlar. Horney'e göre kaygı verici aile ortamında büyüyen çocuklar, kendilerini tehdit edici insanlarla iletişim kurarken çeşitli stratejiler geliştirirler ve bu stratejiler kısa vadede kaygı düzeyini azaltır. Sosyal ilişkilerin bir kaygı kaynağı olduğunu öğrenen birey yetişkinlikte de benzer stratejileri kullanmaya devam eder ve bunlar *nevrotik etkileşim tarzları* olarak adlandırılır. Horney nevrotik etkileşim tarzlarını *insanlara dönük*, *insanlara karşı* ve *insanlardan uzak* olmak üzere üç ana başlıkta ele almıştır. İnsanlara dönük nevrotik etkileşim tarzı kişilerarası bağımlılıkla benzer davranış örüntüleri gösterir. İnsanlara doğru yönelen çocuk, anne babalarından ve bakıcılarından sürekli sevgi ve ilgi görmek ister. Gördükleri ilgi, kaygılarını geçici bir süre giderse de çocuklar bu stratejiyi sonraki ilişkilerinde de kullanmaya devam ederler. Bu stratejiyi kullanan çocuklar yetişkinlik döneminde de benzer davranışlar sergilerler. Sevilmek ve kabul edilmek için yoğun bir istek duyabilirler. Aşkı buldukları anda her şeyin hallolduğunu düşünürler. İstenmeyen kişi olmaktan ya da yalnız kalmaktansa herhangi bir ilişki içerisinde olmanın daha iyi olduğunu düşünerek her önlerine gelene bağımlı olabilirler (Burger, 2006).

Sullivan insanları anlamının tek yolunun kişilerarası ilişkilerde nasıl davrandıkları ile açıklanabileceğini ve *kendi* kavramının sadece başkalarıyla olan ilişkilerinde anlam kazanabileceğini savunur (Burger, 2006). Davranış bozukluklarının insanlar arasındaki ilişkilerden kaynaklandığını belirten Sullivan, özellikle bebeklik dönemindeki ihtiyaçlarının karşılanıp, doyum sağlanmasına dikkat çekmiştir. Bebeğin fizyolojik ihtiyaçlarının bireyler arasındaki ilişkiye dönüşmesi bebeğin başkalarından gelen davranışlara göre tepkilerini ayarlamayı öğrenmesi sonucunda oluşur. İnsanın yapısında doğuştan var olan başka insanlarla etkileşim kurma eğilimi ise evrenseldir ve kolay oluşur (Avcı, 2016). Sullivan bağımlılık kavramını *olgun ve olgun olmayan form* biçiminde kavramsallaştırmıştır. Başlangıçta insanların “alıp vermemek” şeklinde ifade edilebilecek “çocukluk bağımlılığı” yaşadığını söyler. Deneyimlenen çocukluk bağımlılığı daha sonra karşılıklı alıcılığı içeren sağlıklı bir gelişimle olgun form içerisinde bağımsızlığa doğru geçiş izler (Schulte, 2003).

Fromm (1995a)'a göre kişilik, bireyi başkalarından ayıran ve onu özel kılan, kalıtım ve kazanılmış ruhsal özelliklerin tümü olarak tanımlanır. Kişiliğin kalıtım yoluyla geçen özellikleri; yetenek, mizaç ve doğuştan getirilen ruhsal özelliklerdir ve sonradan değiştirilemezler. Karakter ise kişiliğin kazanılmış yönünü oluşturur ve zaman içerisinde değiştirilebilir. Fromm (1995a) bireyin dış dünya ile kurduğu ilişki sonucunda oluşan karakter tiplerini *yaratıcı olmayan karakter* ve *yaratıcı karakter* olarak iki sınıfa ayırır. Yaratıcı karakter, özgür, yabancılaşmamış, kendi potansiyelinin farkında olan ve bunu kullanabilen insandır. Yaratıcı olmayan karakter ise kendisine yabancılaşmış, kendi potansiyelinin farkında olmayan ve genellikle başkalarına bağımlı olan insandır.

Fromm (1995a), yaratıcı olmayan karakteri *alıcı yöneliş*, *sömürücü yöneliş*, *biriktirici yöneliş* ve *pazarlama yöneliş* olmak üzere dört sınıfa ayırır. Bu yaratıcı olmayan karakter tiplerinden alıcı yöneliş bir yönüyle bağımlı kişilik ile benzerlik göstermektedir. Çünkü alıcı yöneliş karakterine sahip insanlar, dışarıdan sürekli sihirli bir yardımcı beklerler. Çıkarları gereği başkalarına hayır demekte zorlanırlar. Çoğunlukla kendilerini başkalarına bağımlı bir ilişkinin içerisinde bulurlar (Fromm 1995a). Yalnız kaldıklarında kendilerini güvensiz hissederler. Kendilerini güvende hissedebilmek için birçok ele ihtiyaçları olduğunu düşünürler ve başkalarına bağlanma ihtiyacı duyarlar (Özyurt, 1998).

Erikson, kişilik gelişimini bir yolculuğa benzetir ve bu yolculuk boyunca bebeklikten yaşlılığa kadar yürüdüğümüzü ifade eder. Bireyin önündeki yolların ise sekiz noktada çatallaştığını, yola devam edebilmek için iki yoldan birini seçmek zorunda kaldığını belirtir. Erikson bu noktaları bunalımlar olarak açıklar. Bireyin bu bunalımları nasıl aşacağı kişilik gelişimini etkiler ve ilerideki bunalımları aşma biçimini belirler (Burger, 2006).

Erikson, sekiz gelişim aşamasından ilki olan *temel güvene karşı güvensizlik* aşamasında bağımlı ilişki yapısının anne ve bebek arasında görülebileceğini belirtmiştir. Bebekler

yaşamlarının ilk bir ya da iki yılında tamamen çevrelerindeki kişilere bağımlıdır. Yaşamını devam ettirebilmek için temel ihtiyaçlarının çevresindekiler tarafından karşılanması gerekir ki bu da kişilik gelişiminin ilk dönüm noktasını oluşturur. Gereksinimleri karşılanan ve önemsendiklerini hisseden bebekler temelde güven duygusunu oluştururlar. İlk bunalım evresini sağlıklı atlatan bebek temelde güven duygusunu oluşturduktan sonra bağımsızlığı için çaba göstermeye başlar (Burger, 2006).

Bebekliğin ikinci yılından sonra *özerkliğe karşı utanma ve şüphencilik* evresi başlar. Çocukların çoğu bu evreyi özerklik duygusuyla tamamlar. Özerklik, çocukların kendi kendilerine yetebilmeleri için onlara tanınan serbestliği ifade etmektedir. Bu serbestliğin ebeveynler tarafından çocuklara tanınmaması durumunda ise bağımlılık gelişir. Anne ve babaların baskıcı tutumu çocuğun gelişimini olumsuz etkilediği için çocuk çevresini keşfetmek için girişimde bulunmaktan çekinecektir ve dolayısıyla bağımsızlığını kazanamayacaktır. Kendisinden emin olmayan çocuk başkalarına bağımlı olarak yaşamaya devam edecektir (Burger, 2006).

2.1.1. Kişilerarası Bağımlılık Kavramı

Kişilerarası bağımlılık, ilişkiler üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilecek belirli bir kişilik özelliğidir. Bu kişilik özelliğinin gelişimi ile ilgili faktörler, bu faktörlerin ilişkili olduğu durumlar ve bu durumların ortaya çıkardığı sonuçlar pek çok araştırmacı tarafından ilgi duyulan bir konu haline gelmiş ve kişilerarası bağımlılık kavramıyla ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Buna karşın kişilerarası bağımlılıkla ilgili genel geçer bir tanım yapılamamıştır (Bornstein, 1993a).

Bağımlılık (dependency) kavramının sözcük anlamına bakıldığında, Latince “dependere” sözcüğünden türediği ve bu sözcüğün “bağımlı olmak” anlamına geldiği görülmektedir. Bu tanıma göre bağımlılık, başkalarının üzerinden geçinme ve başka insanlara yapışma olarak tanımlanmıştır (Neki, 1976). Murray (1938, akt. Schaeffer, 2010), başkalarından devamlı olarak yardım, şefkat ve ilgi bekleme davranışlarının tümüne bağımlılık derken Ainsworth (1969), bağımlılığı; bireylerin yetişkinlik dönemindeki olgunlaşmamışlık olarak ifade etmiştir. Stanton Peele ve Archie Brodsky ise bağımlılığı, yeni ve coşturucu bir deneyim uğruna bireyin kendisini reddetme zorunluluğu ile görülen, düzensiz durum olarak tanımlamıştır.

Horney, “uyumlu” kişiliğin özelliklerinden hareketle bağımlılığı tanımlamaya yönelik çalışmada bulunmuştur. Buna göre bağımlılık 1) başkalarından sevgi ve onay almak için belirgin ihtiyaç duyma, 2) başkalarıyla uyumlu olabilmek için başkalarının isteklerine boyun eğme ve girişkenlikten uzaklaşma, 3) bireyin kendisine yönelik olumsuz tutumu ve suçluluk eğilimi olarak tanımlanmaktadır (akt. Zuckerman, Levitt ve Lubin, 1961).

Hirschfeld ve diğ. (1977) göre, kişilerarası bağımlılık, değerli gördüğümüz diğer insanlarla yakın ilişki kurma, etkileşim içinde olma ve değer verdiğimiz insanlara güvenme

ihtiyacı etrafında dönen düşüncelerin, inançların, hislerin ve davranışların karmaşıklığıdır. Bu tanıma göre düşünceler, bireyin kendisine ve başka insanlara dair bakış açılarını içerir. İnançlar, bireyin başkalarıyla kurduğu arkadaşlık, samimiyet, karşılıklı değer olarak ifade edilebilir. Duygular, yakınlık, sıcaklık gibi olumlu, boşluk hissi, yalnızlık, ayrılık gibi olumsuz duyguları içermektedir. Davranışlar ise, bireyin başkalarıyla yakınlık kurmaya yönelik arayışını içerir. Kişilerarası bağlamda, bağımlı bireyler romantik ilişkilere ve dostluklara güçlü bir değer atfettikleri için bu ilişkileri kaybetme fikri onlarda kaygı uyandırır. Kişilerarası bağımlılığı yüksek olan birey, bağımsız karar vermekte zorlandığından dolayı değerli gördükleri insanlardan duygusal destek ve onay alma eğilimindedir. Bu eğilim bireyin kişiliğinin bir parçası olarak kabul edildiği için kendi içerisinde ya da tek başına patolojik değildir.

Birtchnell (1984), bağımlılığın oluşabilmesi için üç ayrı özelliğin birleşmesinin gerekliliğine vurgu yapmıştır. Bu özellikler *duygusal bağımlılık*, *ontolojik bağımlılık* ve *boyun eğen bağımlılık* olarak tanımlanabilir. *Duygusal bağımlılık*, başkaları tarafından onay alma ve kabul görebilmek için bireyin yaşadığı kaygı durumunu ifade eder ve sevmeye, ilgilenilmeye dair belirsizlikle yakından ilişkilidir. Bu yönüyle duygusal bağımlılık Bowlby'nin kaygılı bağlanma kavramıyla ve psikoanalitik yaklaşımın oral dönemiyle benzerlikler göstermektedir. *Ontolojik bağımlılık* terimi ilk olarak Laing(1965) tarafından kullanılmıştır ve bireyin başkalarının varlığını hissetmeden kendi kimlik duygusunu sürdürmedeki başarısızlık anlamına gelir. *Boyun eğen (deferential) bağımlılık* ise tevazu, bireyin kendisini suçlama eğilimi ve karamsarlık ile ilgilidir. Bu üç özelliğin birleşimi bağımlılığın oluşmasına sebep olur.

Birçok araştırmacı ise kişilerarası bağımlılık ile ilgili tanımlara katılmamakta, bu tanımların yerine güvensiz bağlanmanın, bağımlılığı daha iyi anlattığını savunmaktadırlar (Bornstein, 1992; Hirschfeld, Shea ve Weise, 1991; Livesley, Shroeder ve Jackson, 1990).

Bornstein (2006), kişilerarası bağımlılığı, bireylerin bağımsız olarak üstesinden gelebileceği sorunlar ve zorluklarda bile başkalarından rehberlik, yardım ve destek arayışı içerisinde bulunduğu çok yönlü bir kişilik özelliği olarak tanımlar. Bornstein (1992), bağımlılığın birbirinden bağımsız dört boyuttan oluştuğunu ifade eder. Bunlar *bilişsel*, *motivasyonel*, *duygusal* ve *davranışsal boyutlardır*. *Bilişsel boyutta*, bağımlı birey, kendisini güçsüz ve etkisiz olarak görürken, başkalarını daha güçlü ve olayları kontrol altında tutabilen bireyler olarak algılamaktadır. Kişinin kendisini kırılğan, zayıf ve beceriksiz olarak algılamasının altında yatan temel inanca "çaresiz benlik şeması" denir. Çaresiz benlik şemasının harekete geçirilmesi, bağımlılığın diğer boyutlarını da etkilemektedir. *Motivasyonel boyutta* birey, ilişki kurmak ve ilişkiyi sürdürmek için başkalarından destek almak, kendisine rehberlik edilmesini istemek ve onaylanma ihtiyacı hisseder. Bu motivasyona sahip bireyin özerkliği yoktur. *Duygusal boyutta* birey, başkalarının desteği olmadan hareket ettiğinde reddedilme ve terk

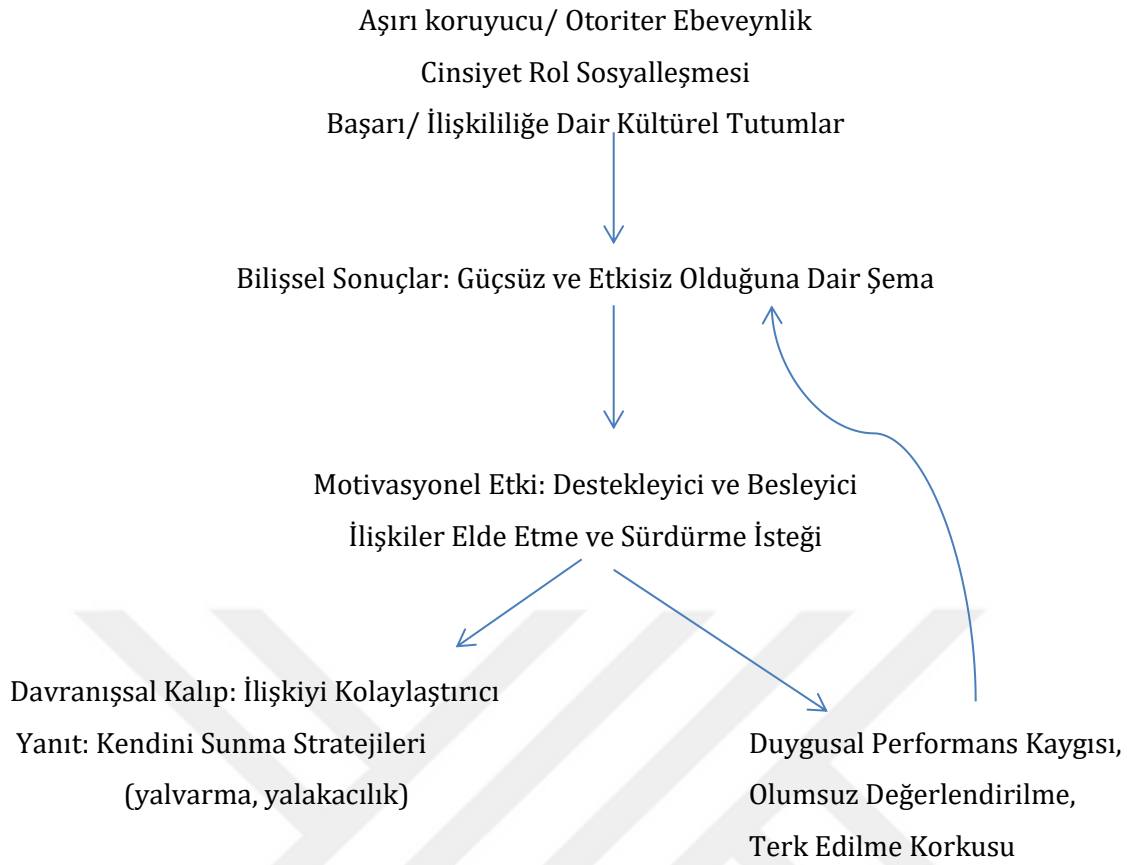
edilme kaygısı yaşar. *Davranışsal* boyutta ise birey, ilişkileri korumak ve terk edilmekten kaçınmak için sık sık yardım ve güvence arayışı eğilimi içerisindedir.

Kişilerarası bağımlılık ile ilgili Bornstein'in bu dört boyutlu kavramsallaştırması bağımlılık eğilimi yüksek olan bireylerin yalnızca boyun eğici ya da pasif davranış örüntüleri sergilediği yönündeki algının değişmesini sağlamış, bağımlılığın daha geniş davranış örüntülerini içerebileceği gerçeğini gözler önüne sermiştir. Kişilerarası ilişkilerde bağımlı bireyler çoğu zaman boyun eğici ve pasif tutum içerisinde olurlar ancak terk edileceklerini ya da reddedileceklerini hissettiklerinde destek ve onay aldığı kişileri kaybetmemek için aktif bir tutum sergileyerek girişken ve saldırgan davranışlar gösterebilirler (Bornstein, 1993a, 1995a; Pincus ve Wilson, 2001).

Pincus ve Gurtman (1995), bağımlılığın birbiriyle ilişkili kişilik özelliklerinden oluşan çok boyutlu bir yapı olduğunu ifade eder. Bağımlılığın üç boyuttan oluştuğunu belirten araştırmacılar bu boyutları *sömürücü bağımlılık*, *boyun eğici bağımlılık* ve *aşk bağımlılığı* olarak belirtmişlerdir. *Boyun eğici bağımlılık* bireyin güven eksikliği ile ilişkili olarak başkalarından yardım ve onay almadan karar vermekte zorluk çekme olarak tanımlanır. *Sömürücü bağımlılık*, sessiz kalma, başkalarının isteklerine "hayır" demekte zorluk çekme ve yargılanmaktan korkma olarak ifade edilebilir. *Aşk bağımlılığı* ise başkalarıyla kurulan ilişkilerden güvenlik elde etme, sıcaklık, duygusal bakım ve yalnız kalmaktan korkma olarak nitelendirilebilir. Bağımlılığın bu boyutları aynı motivasyondan kaynaklıdır ve bu motivasyon kişisel ilişkilerin devamını sağlamak için farklı davranış ve stratejilerle sergilenir.

Bornstein (1992, 1993a, 1996) bağımlı davranışlarda durum değişikliklerini de hesaba katarak kişilerarası bağımlılığın *Bilişsel/Etkileşimsel (B/E)* modelini ortaya koymuştur. Şekil 2.1.'de belirtilen model, bireyin kendisini etkisiz ve güçsüz olarak gördüğü şemaların harekete geçmesinin sonucunda bağımlılıkla ilgili motivasyonların, davranışların ve duygusal tepkilerin ortaya çıktığını savunmaktadır. B/E modeline göre kişilerarası bağımlılığın bilişsel sonuçları (güçsüz ve etkisiz benlik algısı), bireyin başkalarıyla ilişki kurması ve ilişkilerini sürdürmesi için motivasyona neden olmaktadır (Bornstein, 2006). Bu motivasyonun etkisiyle birlikte birey bağımlılıkla ilgili duygusal tepkiler (örn. Terk edilme ya da reddedilme korkusu) ve davranış kalıpları (örn. yalvarma ve yağcılık) üretir. Şekil 2.1.'de belirtildiği gibi bağımlı kişinin çaresiz benlik şemasına neden olan 3 faktör vardır. Bunlardan birincisi, otoriter ve aşırı koruyucu ebeveynlik, ikincisi genellikle geleneksel toplumlardaki rol sosyalleşmesi-cinsiyet, üçüncüsü ise ilişkililiğe ve başarıya bağlı kültürel tutumlardır (Bornstein, 2012: 295).

Şekil 2.1. Bilişsel/Etkileşimsel (B/E) Kişilerarası Bağımlılık Modeli (Bornstein, 2005, p. 16)

B/E modeline göre, sosyal bağların kurulmasında ve güçlendirilmesinde en etkili olan stratejiler bağımlı kişinin inançlarını etkileyen bağlamsal ipuçları ile belirlenmektedir. Bağımlı kişinin içinde bulunduğu sosyal ortamdaki konumu önemli bir değişken olarak görülmektedir. Bağımlı kişinin bulunduğu ortam, kendisine denk statüde bulunan akranlarından oluşuyorsa bağımlı kişi öncelikle arkadaşlarıyla iyi geçinmek için pasif ve uyumlu bir strateji benimseme eğilimine girecektir. Bununla birlikte bağımlı kişi otorite figürünü etkileyebilmek için ise daha aktif ve iddialı bir strateji benimser. Akranlarıyla ve otorite figürü arasında seçim yapmak zorunda kaldıkları bir çatışma durumunda bağımlı kişi, akranlarından uzaklaşmayı göze alarak otorite figürünü etkileyici davranışlar sergilemeyi tercih eder. Bu tercih bağımlı kişinin otorite figüründen alacağı rehberlik ve desteğin akranlarından alacağı yardıma göre daha etkili olacağı sonucuna dayanmaktadır. Bu nedenle B/E modelinin temel ilkesi bağımlılıkla ilgili motivasyonlar, davranışlar ve duygusal tepkilerin, kendilik şemasının hareketsiz, etkisiz ve zayıf hale getirilmesinden kaynaklanmaktadır. B/E modeli, çaresiz benlik şemasının harekete geçirilmesiyle bazı ilişki kolaylaştırıcı davranış stratejileri (örneğin, yalvarma, abartılı bir şekilde övgüde bulunma) sergilenebileceğini ileri sürmektedir. Bu davranışlar, bağımlı kişinin inançlarını etkileyen bağlamsal ipuçları aracılığıyla sosyal bağların güçlendirilmesinde hangi stratejilerin etkili olduğunu belirler (Bornstein, 2006).

2.1.2. Bağımlılık Teorileri

Kişilerarası bağımlılığın farklı tanımları ve kavramsallaştırmaları ile bağlantılı olarak, bağımlılık kavramı birçok teorik model tarafından açıklanmaya çalışılmıştır. Bağımlılık kavramının gelişimini ve bağımlılığın psikolojik, biyolojik ve bilişsel yönlerini açıklamaya çalışan bağımlılık modelleri *psikodinamik yaklaşımlar*, *öğrenme yaklaşımları* ve *bilişsel yaklaşım* başlıkları altında incelenecektir.

2.1.2.1. Psikodinamik Yaklaşımlar

Kişilerarası bağımlılık ile ilgili en eski teori Freud'un psikoanalitik yaklaşımıdır. Freud'un (1910) orijinal psikoseksüel kuramında "oral dönemde saplanma" olarak açıkladığı kavram bağımlılık kavramı ile benzerlik göstermektedir. Çocuğun oral dönemde ağız yoluyla karşılanması gereken ihtiyaçlarının yeterli düzeyde karşılanmaması veya aşırı oranda doyurulması sonucunda oral saplanma görülür. Bu aşamada saplanan birey başkalarından yardım isteme, rehberliğe ihtiyaç duyma, başkalarının desteğini alma gereksinimi hissetme gibi davranışlar sergileyebilir. Aynı zamanda birey yeme ile ilgili davranışlarla meşgul olarak kaygıyla başa çıkmada bu davranış örüntüsünü bir taktik olarak kullanarak çocukluk davranışları sergileyebilir (Bornstein, 1992, 1996b).

Yapılan bazı araştırmalar erken dönemde ebeveynlerle ve bakıcılarla kurulan ilişkilerin bağımlı kişiliğin gelişiminde rol oynadığını gösterse de (Fisher ve Greenberg, 1996; Masling, 1986), yetişkinlikteki bağımlılıkla ilgili davranışların oral saplanmanın ürünü olduğuna dair bir kanıt bulunamamıştır. Özellikle bağımlı çocuklarda ağız ve yeme ile ilgili faaliyetler sıkça görülmesine karşın, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde genel olarak bu tür faaliyetler görülememektedir. Bu nedenle bağımlı özelliklerin gelişimini oral dönemdeki saplanmayla açıklamak yetersiz olacaktır. Diğer bir bakış açısıyla bakılacak olursa psikoanalitik model, bağımlı tutum ve davranışların gelişiminde erken çocukluk dönemi ilişkilerine ve bilinçdışı unsurların varlığına dikkat çeken tek yaklaşımdır (Bornstein, 2005a).

Klasik psikodinamik yaklaşımdan doğan ve 1920'li yıllardan itibaren etkisini gösteren nesne ilişkileri teorisi, dürtü temelli yaklaşımdan ziyade insana odaklı (ilişkisel) yaklaşımı benimsemiştir. İlişkisel temeller üzerine kurulu olan bu teorinin çerçevesini bireyin kendisiyle ve başkalarıyla olan etkileşimleri (gerçek ya da hayali) ile bireyin benliğinin ve önemli gördüğü kişilerin içselleştirilmiş zihinsel temsilleri oluşturmaktadır (Greenberg ve Mitchell, 1983).

Bağımlı davranışın gelişimi ve sürdürülmesinde kalıtsal kişilerarası dinamiklerin ve ilişki örüntülerinin önemine vurgu yapan nesne ilişkileri teorisine göre kişi, başkalarıyla kurduğu kişilerarası ilişki deneyimleri sonucunda kendilik kavramını oluşturur (Fairbairn, 1994). Sonraki süreçte ortaya çıkan kendilik psikolojisi yaklaşımı ise bağımlılığı, bağımlı bireyin kendilik kavramı ve içselleştirmiş olduğu kendilik temsilleri ile açıklamıştır (Kohut, 1977).

Nesne ilişkileri teorisinin önemli temsilcilerinden olan Blatt (1974, 1991), bağımlı kişilik özelliklerinin temelinde bireyin kendisine yönelik oluşturduğu zayıflık ve başarısızlık algısının olduğunu savunmaktadır. Çocuğun kendisine yönelik algısını olumsuz etkileyen ebeveyn tutumları, çocuğun zayıflık ve yetersizlik gibi kendilik temsilleri geliştirmesine neden olur. Bu durum yetişkinlik döneminde de devam eder. Buna bağlı olarak birey sürekli olarak başkalarından yardım ve destek beklentisi içersinde olurken, terk edilme korkusu ve kaygısı yaşar. Bu durum bireyde depresyon gibi risk faktörlerinin artmasına yol açar (Blatt ve Homann, 1992).

2.1.2.2. Öğrenme Yaklaşımları

Psikodinamik yaklaşımın bağımlılık ile ilgili önemli açıklamalarının ardından 1960'lı yıllarda bağımlılığın öğrenme ve model alma (başka insanların davranış örüntülerini taklit etme) sonucunda gelişebileceğine dikkat çeken davranışçı modeller gelişmeye başlamıştır. Davranışsal perspektif, bağımlı davranışların ödüllendirildiği veya ödüllendirileceğine dair beklenti oluştuğu zaman sergilendiğini savunur. Ödüllendirildiği için pekişen bağımlı davranışın zaman içerisinde tekrarlanma sayısı artar ve bir süre sonra devamlılık kazanır (Bornstein, 2005a).

Sosyal öğrenme kuramcıları, bağımlı davranışların bebeklik döneminde bebek ve bakıcı arasındaki ilişkinin sonucunda öğrenilmeye başlandığını ifade ederler. Ainsworth (1969), bağımlı davranışı “bebeğin annesiyle bağımlılık ilişkisi bağlamında öğrendiği davranış örüntüsü” olarak tanımlar. Bebeğin temel bakımını üstlenen kişi (anne ya da bakıcı) bebeğin fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayarak (beslenme, yakınlık kurma, temas vb.) bebeğin biyolojik ve psikolojik olarak tatmin olmasını sağlar ve böylelikle davranışlar keyif verici deneyimlerle ilişkilendirilir. Bebeğin temel bakımını üstlenen kişi ile kurduğu ilişkide deneyimlediği haz verici davranışlara dair inanç ve beklentiler, ilerleyen zamanlarda diğer potansiyel bakıcılara (öğretmen, amir, eş) genellenir ve bağımlı davranışlar bu ilişkilerde de sergilenir. Gelecekteki ilişkilere genellenen bu bağımlı davranış erken dönemdeki ilişkilerde gelişimin normal bir parçası olarak görülürken, yetişkinlik dönemindeki ilişkilerde bir sorun olarak algılanabilir (Bornstein, 2005a).

Bandura (1971), bağımlı davranışların gelişmesinde gözlemleyerek öğrenme ve model almanın önemli rolünün olduğunu öne sürmektedir. Gözlemleyerek öğrenmenin bağımlı davranışın oluşmasında dolaylı pekiştirici rolü üstlendiğini savunan Bandura (1971), özellikle bireyin çocukluk döneminde çevresindeki kişilerin (arkadaş, kardeşleri vb.) bağımlı davranışlarının ödüllendirildiğini gözlemleyen çocuğun bağımlı davranış gösterme olasılığının artacağını belirtmektedir. Bandura (1971), gözlemleyerek öğrenmenin yanı sıra model almanın da bağımlı davranışın sergilenmesinde önemli rolü olduğunu savunur. Çocuk hikâyelerindeki

kahramanların ya da film karakterlerinin bağımlı davranışlarına vurgu yapıldığı ve özellikle kadın karakterlerde bağımlı davranışların cesaretlendirildiği durumları göz önünde bulunduran çocuğun, bu davranış örüntülerini taklit etme olasılığı artacaktır. Bu açıdan bakıldığında sosyal öğrenme kuramının cinsiyet rollerine de dikkat çektiği görülmektedir. Bağımlılık ile ilgili duyguların ve ihtiyaçların kadınlar tarafından ifade edilmesi toplum tarafından cesaretlendirilirken, erkeklerin bu duygu ve ihtiyaçları ifade etmesi noktasında cesaretlerinin kırıldığı belirtilmiştir. Bu nedenle sosyal öğrenme kuramı bakış açısına göre bağımlılık kadınsılık ile ifade edilmektedir (Bornstein, 1992).

Bağımlılığı açıklamada psikanalitik kuram ve sosyal öğrenme yaklaşımı arasındaki en büyük fark psikanalitik kuramın daha çok intrapsişik mekanizmalara odaklanırken, sosyal öğrenme yaklaşımının sosyal pekiştireçlere odaklanmasıdır. İki kuram arasındaki en büyük benzerlik ise her iki modelin de bilişsel süreçlerin bağımlı davranışların sergilenmesinde merkezi bir belirleyicisi olduğu görüşüdür. Bununla birlikte, bağımlılık ile ilgili bilişler psikoanalitik ve sosyal öğrenme modellerinde farklı şekilde kavramsallaştırılmıştır. Psikanalitik kuram bireyin ebeveynleri hakkındaki zihinsel temsillerinin bağımlılık davranışlarını sergilemede önemli rolünün olduğunu savunur. Sosyal öğrenme modeli ise bağımlılık ihtiyaçlarını ifade etmede ödül ve cezalara ilişkin inanç ve beklentilerin bağımlılıkla ilgili davranışların belirlenmesinde belirleyici rolünün olduğunu savunur (Bornstein, 1992).

2.1.2.3. Bilişsel Yaklaşım

Psikanalitik kuram ve sosyal öğrenme yaklaşımının bağımlılığın gelişiminde bilişsel süreçlere yapmış olduğu vurgu, teorisyenlerin kişilerarası bağımlılığı açıklamada bu alana odaklanmasını sağlamıştır. Bu bağlamda bilişsel yaklaşım, bireyin düşünce biçimi ve bilgiyi işleme yöntemlerinin, kişilerarası bağımlılığı nasıl geliştirip sürdürdüğünü araştırmaktadır (Wei-Jean Chung, 2013). Beck'in (1976) *bilişsel tarz* kavramına göre, bireyin hem aile yaşantısı hem de kültürel ilişkisi içerisinde bulunduğu erken dönem yaşantıları, ilerleyen dönemlerde bağımlılık eğiliminin artmasına neden olmaktadır. Bu model çerçevesinde her birey zamanla kendisiyle ilgili, diğer insanlarla ilgili ve kendisi ile diğerleri arasındaki etkileşimlerle ilgili kendi karakteristik düşünme biçimini geliştirir. Böylelikle, bireyin kendisi ve diğerleriyle ilgili algıları, düşünceleri, duyguları ve kişilerarası davranışları üzerinde belirleyici rol oynayan şemalar oluşur (Beck, Freeman ve Davis, 2004; Overholser, 1997).

Aşırı koruyucu ve otoriter ebeveynler tarafından yetiştirilen çocuklar zaman içerisinde kendilerini zayıf olarak görürken başkalarının güçlü olduğuna dair şemalar oluştururlar ve bu şemalar ilerleyen dönemlerde otomatik düşüncelerin oluşmasına yol açar. "Bunu kendi başıma başaramam.", "Birisi bana yardım etmezse başarısız olurum." şeklinde ortaya çıkan otomatik düşünceler bireyin yetersizlik şemasını yansıtmaktadır (Bornstein, 1993a, 1996b).

Araştırmalara göre, bireyin otomatik düşüncelere yönelik farkındalığı düşüktür ve bu nedenle kontrol edilmesi zordur. Bu da değişime karşı dirençli olan otomatik düşüncelerin değiştirilmesinin zor olduğunu göstermektedir (Freeman ve Leaf, 1989; Bargh ve Chartrand, 1999). Bireyin karşılaştığı zorlu durumlarda yetersizlik şemasına bağlı olarak tetiklenen otomatik düşünceler, bireyin bu zorlu durumdan kaçmasına ve dolayısıyla bireyin başarısızlık ve yetersizlik inancının güçlenmesine neden olur. Olumsuz inançlar, bireyin performansının düşmesine neden olduğu için kendisine dair oluşturduğu yanlış inancı doğrular. Dolayısıyla, karşılaşılan her zorlukta, bağımlı bireyin yetersizlik ve başarısızlığa dair şemaları harekete geçer ve kişi farkına varmadan, ani bir şekilde otomatik düşünceler ortaya çıkar. Sonuç olarak bireyin kendi yetersizliğine ve başarısızlığına dair inancı sürekli artar ve her zorlu durum bireye aşılmaz olarak görünür (Bornstein, 1993a, 2005a).

Bağımlılık ile ilgili otomatik düşüncelerin ve olumsuz inançların kısır döngüsüne tutulan bağımlı birey, olumsuz sonuçları sürekli olarak kendisiyle ilgili faktörlere bağlarken, olumlu sonuçları dışsal faktörlere bağlama eğilimi gösterir. Bireyin yaşadığı her başarısızlık durumu suçluluk ve utanç duygusuyla birlikte zayıflık ve beceriksizlik ile ilgili inançlarının gelişmesine dolayısıyla bağımlı davranışların geliştirilmesine ve sürdürülmesine neden olur (Bornstein, 2005a).

2.1.3. Bağımlılık Çeşitleri

Bireyin yakın ilişkilerinde yaşadığı bağımlılık duygusu normal olarak kabul edilse de eğer bireyin kişilerarası ilişkilerindeki fonksiyonelliğini olumsuz etkiliyorsa ve bireyin sağlıklı ilişki kurmasını engelliyorsa bu noktada bağımlılığın sağlıklı ya da sağlıklı olmadığına ilişkin bir sınıflandırma yapılması uygun olacaktır. Yapılan araştırmaların bağımlılığı sağlıklı bağımlılık ya da sağlıklı bağımlılık olarak inceledikleri görülmektedir (Avcı, 2016).

Bornstein (1992, 1994), kişilerarası bağımlılığın sadece olumsuz özellikler içermediğini, bireyin gelişimine katkıda bulunacak içeriğe de sahip olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda bazı araştırmacılar (Bornstein, 1998a; Bornstein, Geiselman, Eisenhart ve Languirand, 2002; Bornstein ve Languirand, 2004) *sağlıklı bağımlılık* ile *yıkıcı aşırı bağımlılık* arasında teorik bir ayrım yapmışlardır. Sağlıklı bağımlılık, duruma uygun, esnek ve destek arayışını içeren bağımlılığın olgun ve aktif biçimidir. Yıkıcı aşırı bağımlılık ise esnek değildir ve başkalarına aşırı bağımlılığı, endişeli ve güvensiz bağlanmayı içermektedir (Fiori, Consedine ve Magai, 2008:701).

Yıkıcı aşırı bağımlılık, aşırı koruyucu ve otoriter ebeveyn stillerine bağlı olarak gelişmekle birlikte, çocuklukta mizaç değişkenleri de bu ebeveyn tutumlarının gelişmesine yol açabilir. Yetişkinlik döneminde bile, aşırı bağımlı bireyler önemli gördükleri kişileri yabancılaştıran ve bağları geliştirme çabalarını zayıflatan güvensiz bir davranış örüntüsü

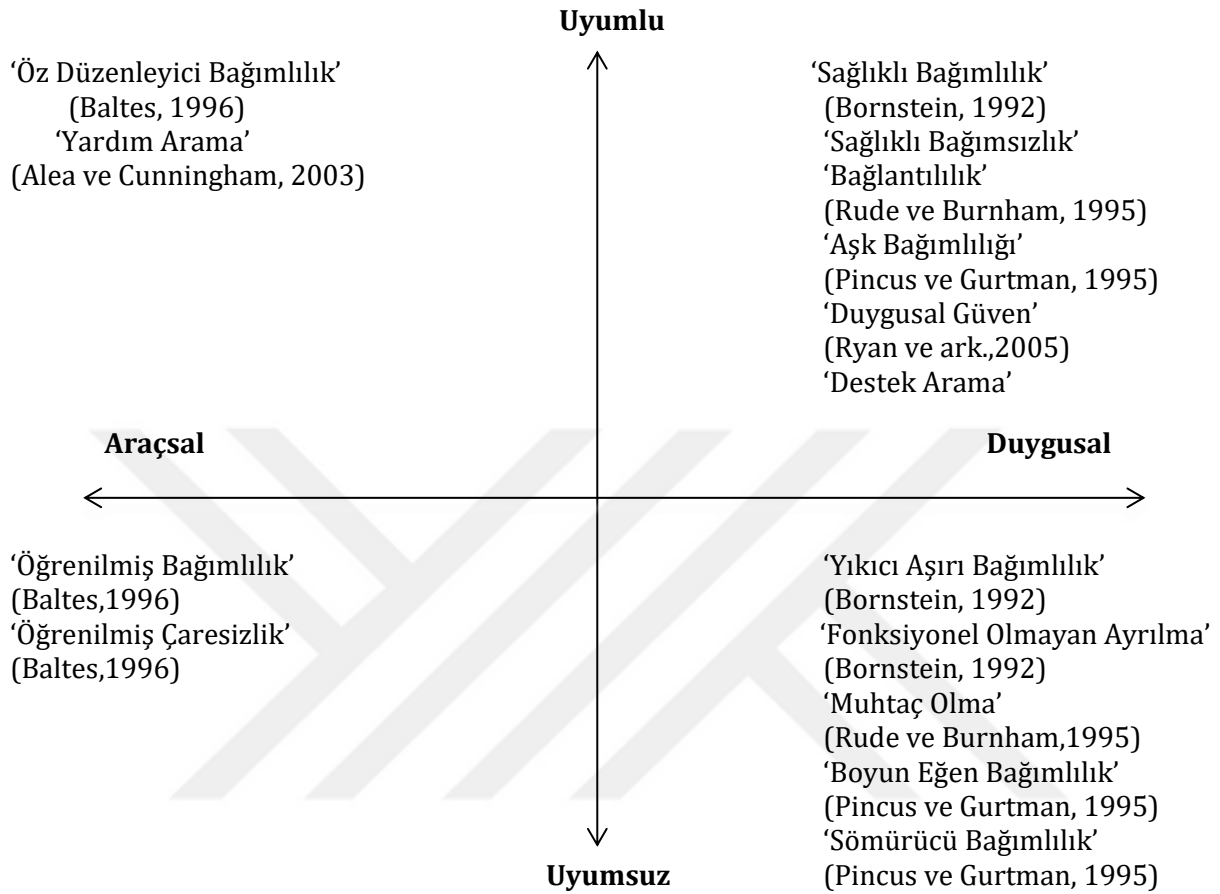
sergilerler (Blatt ve Homann, 1992; Pincus ve Gurtman, 1995). Sağlıklı bağımlı bireyler ise, uzun vadeli destekleyici ilişkileri güçlendirmek için bazı sorunları erteleme becerisi ile birlikte önemli ölçüde esnek davranış örüntüsü gösterebilir. Sağlıklı bağımlılığın daha çok çocuğa güven duygusu ve özerklik kazanmasında destek sağlayıcı, gerekli durumlarda yardım arayışında bulunabileceği mesajı veren ebeveyn tutumlarından kaynaklandığı söylenebilir. Bu ebeveyn tutumları çocukta başkalarından yardım istemenin zayıflık ya da başarısızlık göstergesi olmadığı düşüncesinin gelişmesini sağlar (Bornstein, Geiselman, Gallagher, Hughes ve Languirand, 2004).

Sağlıklı bağımlılık, güvenli bağlanma ile benzerlik göstermekle birlikte bazı yönlerden birbirinden ayrılırlar (Bornstein, 1998; Pincus ve Wilson, 2001). Güvenli bağlanma bireyin değişik ortamlarda farklı şekillerde gösterilen davranış örüntülerindeki tutarlılıkla ilişkilidir. Sağlıklı bağımlılık ise durumsal değişkenlere ve taleplere göre uyarlanmış geniş bir yelpazede kendini tanıtmaya stilleri ile ilişkilidir (Bornstein ve ark. 2004).

Bağımlılık kavramının genellikle pasiflik ile ilişkilendirildiği varsayımlar olmakla birlikte, burada belirtilen pasif davranışın aslında bireyin başkalarıyla ilişki kurmak ve bu ilişkiyi sürdürmek amacıyla gerçekleştirdiği ve sonucunda ödül kazanabileceği durumlarda pasif davranış örüntüsü sergilediği düşünülmektedir. Fakat birey herhangi bir otorite figürü ile olan ilişkisini geliştirebilmek için aktif davranışlar sergileyebilir (Bornstein, 2012). Örneğin; üniversitede bağımlı öğrenciler üzerinde yapılan bir araştırmada öğrencilere yetenek testleri veriliyor ve testin başka bir üniversite öğrencisi tarafından inceleneceği bildiriliyor. Bu durumda bağımlı birey, arkadaşıyla iyi ilişki kurmak amacıyla kendisini engelleyici bir davranış içerisine giriyor ve test performansını düşürüyor. Aynı bağımlı öğrencilere yetenek testlerini otorite figürünün inceleyeceği bildirildiğinde ise birey otorite figürünü memnun edebilmek için aktif ve performansını arttırıcı davranışlar içerisine giriyor (Avcı, 2016).

Geleneksel olarak bakıldığında iki tür bağımlılıktan bahsedilmektedir. İlk olarak sorumluluk almada güçlük, verimsizlik, sosyal destek arayışı, çaresizlik, güvensizlik, inisiyatif alamama ile açıklanan *enstrümantal bağımlılıktır* (Hoyos ve Arredondo, 2006). *Enstrümantal bağımlılıkta*, başkalarının tepkileri bağımlı kişinin bir hedefe ulaşmasına yardım etmek için araç olarak kullanılır. Çünkü bu, bağımlı kişinin eylemleri genellikle yardım arama noktasında aracı olarak algılanır (Bornstein, 2005a). İkincisi ise yalnızlıktan korkma, özgüven eksikliğinden dolayı başkasına ihtiyaç duyma, başkalarından aşırı duygusal beklenti içerisinde olma ve kişilerarası ilişkileri sınırlı ve partnerler arası dengesiz ilişki örüntüsü olarak tanımlanan *duygusal bağımlılıktır* (Hoyos ve Arredondo, 2006). Duygusal bağımlı kişi, duygusal ihtiyacına cevap alabilmek için başkalarından yardım almaya odaklanırken, duygusal olarak da ödüllendirilmek ister (Hearthes, 1955).

Şekil 2.2’de bağımlılık çeşitleri göz önünde bulundurularak bir sınıflandırma yapılmıştır. Bağımlılığın araçsal ve duygusal formları yatay ekseninde, dikey eksen ise bağımlılığın uyumlu ve uyumsuz formlarını göstermektedir.

Şekil 2.2. Bağımlılık Çeşitleri (Fiori, Consedine ve Magai, 2008:702).

2.1.4. Bağımlı Bireylerin Özellikleri

Bağımlılık kavramı, birçok psikolojik yapıda olduğu gibi patolojik ya da sağlıklı olarak kategorilere ayrılmaya çalışılmıştır. Bağımlı kişilik tarzının yalnızca uygun olmayan davranış örüntüleri içerdiğine yönelik oluşan algı, bağımlılığın karmaşık yapısını açıklamada yetersiz kalmaktadır (Mitchell, 2008). Kişilerarası bağımlılığın karmaşık yapısı dikkate alındığında, bağımlı bireylerin özelliklerinin tanımlanması bağımlılık kavramının daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacaktır.

Bornstein (1993), bağımlı bireyi, başkalarından destek ve yardım alabilmek için onları memnun edecek davranışlar sergilemeye motive olmuş birey olarak tanımlar. Overholser (1996) de bağımlı bireyin, onaylanmaya, desteklenmeye ve sevilmeye dair güçlü bir gereksinim duyduğunu, dolayısıyla başkalarına aşırı derecede güvenebileceğini vurgular. Bu güven çoğu zaman bağımlı birey için önemli olan kararları başkalarının vermesine izin verecek boyuta

ulaşabilir. Ayrıca kişilerarası bağımlılık eğilimi yüksek olan bireyler genellikle başkalarına fiziksel olarak yakın olmak isterken, ilişkilerinde verdiklerinden daha çok şey almaya yönelik bir tutum sergileme eğilimindedirler. Bağımlı bireyler, eleştirilere karşı aşırı derecede duyarlı ve reddedilme kaygısı yüksek olduğundan başkalarıyla aynı düşünceleri paylaşmadığı durumlarda bile onlarla hemfikir olurlar ve hoşnut olmadıkları görevleri yapma eğilimi gösterirler. Bu kişilik özellikleri ile bağımlı bireyler, kişilerarası çatışmalara girmekten kaçınırlar, akranlarıyla ve otorite figürleriyle iyi ilişkiler geliştirmeye çalışırlar (Bornstein, 1993).

Bornstein (1993) yapmış olduğu araştırmada iki genel bulgudan söz eder. İlk olarak kişilerarası bağımlılık eğilimi yüksek olan bireylerin, bağımlılık eğilimi düşük olan bireylere göre dört kat daha fazla yardım arayışı içerisinde bulunduğunu ifade etmiştir. İkinci bulgu ise, bireyin kendisini başkalarına bağımlı olarak algılaması, bireyin yardım alma ihtimalini artırdığı yönündedir. Ayrıca bağımlılık eğilimi yüksek olan bireylerin daha çok güvenlik talebinde bulunduğu da tespit edilmiştir.

Yardım arayışının yanında bağımlı bireyler, başkalarından kabul görmek için belirli kişilik özellikleri sergilerler. Bağımlı bireyler, başkaları ile ilişkilerinde alçakgönüllü davranışlar içerisinde bulunabilirler. Bağımlılık düzeyi yüksek olan bireyler içe kapanık, utangaç, sosyal kaygıları ve kendilerini eleştirme düzeyleri yüksek bireyler olarak görülmektedirler (Overholser, 1996). Bu sebeple bağımlı bireylerin kişilerarası ilişkilerinde yaşadıkları çatışmalarda kendilerini savunmak konusunda isteksiz oldukları söylenebilir (Overholser ve Freiheit, 1994). Bununla birlikte, başkaları ile ilişki kurma ve destek alma girişiminde bulduklarında aktif ve hatta saldırgan davranış örüntüleri sergileyebilirler (Overholser, 1996). Genel olarak bakıldığında bu olumsuz tutum ve davranışlar bireylerin sosyal işlevselliğini etkilemektedir.

Blatt (1974), bireylerin depresyona yatkınlık durumunu gösteren *anaklitik(bağımlı)* ve *introjektif(özeleştir)* kişilik faktörlerini belirlemiştir. Anaklitik kişi, kişilerarası bağımlılık eğilimi yüksek olan bireylerde olduğu gibi başkalarıyla ilişki kurma ve başkalarından onay alma ihtiyacı hisseder. Yoğun olarak terk edilme kaygısı yaşayan anaklitik kişi, yalnız kaldığında çaresizlik ve zayıflık hissinin sonucunda depresyon yaşar. Bu durumda birey, başkalarına yakın olmaya, sevmeye, korunmaya, kollanmaya ihtiyaç duyar ve ihtiyaçları karşılandığı sürece başkalarına değer verir (Lynch, Robbins ve Morse, 2000). Önem verdikleri bireylere duydukları güven, bağımlı bireyin güvenlik duygusunu sağlamasına ve kendisini tanımlamasına sebep olur. Blatt ve Schichman (1983), bağımlı birey için güvenli ilişki kurmanın bir takıntı haline dönüşmesi halinde bireyin çaresizlik, yalnızlık ve güçsüzlük duygularını yaşayacaklarını vurgulamaktadır (Schulte, 2003).

Blatt'in modeli çerçevesinde duygusal özellikleri bakımından bağımlı bireylerin terk etmekten ve terk edilmekten korktukları, desteklenmek ve rehberliğe ihtiyaç duydukları için öfkelerini bastırdıkları söylenebilir. Aşırı bağımlılık düzeyi, duygusal tepki veya tepkisizlik ile açıklanmasına karşın (öfke, öfkenin bastırılması) bağımlı bireylerin duygusal süreçlerini anlama konusunda çok az araştırma vardır. Bağımlı kişilik profiline sahip bireyler üzerine yapılan araştırmalar genel olarak yaşam stresi ve kişilerarası uyum üzerine odaklanmaktadır (Orr, 2007).

Beck'in sosyotropi yapısı (1983), anaklitik kişi ile benzerlik göstermektedir. Beck, bilişsel kuramında, *sosyotropi* ve *otonomi* olmak üzere kişiliğin iki boyutundan söz etmiştir. Sosyotropik kişilik boyutundaki birey, başkalarını etkilemek için geliştirdiği davranış örüntüleri ile hareket ederek ilişki kurmaya çalışır. Bu ilişkinin sonucunda başkaları tarafından onaylanmadığında, sosyal ilişkilerde başarısız olduğunda ya da terkedilme olasılığı ile karşı karşıya kaldığında depresyona girme eğilimi gösterir. Bu nedenle, sosyotropik kişilik boyutundaki birey, reddedilme ya da terkedilme kaygısını ortadan kaldırmak için başkaları tarafından onaylanmaya ve sevilmeye yönelik davranışlara odaklanır (Schulte, 2003).

Kişilerarası bağımlılık düzeyi yüksek olan bireyler depresyon, maddeyi kötüye kullanma, yeme bozuklukları gibi çeşitli psikolojik sorunlar yaşayabilirler. Duygusal destek ve rehberlik için başkalarına bağımlı olan bireyler, olumsuz durumlarla karşılaştıklarında kendilerini suçlama eğilimi gösterirler. Bu durum bireyin kendisini depresif ve çaresiz hissetmesine neden olabilir (Overholser ve Freiheit, 1994). Başkalarına bağımlı olan birey, özellikle sosyal ilişkiler kurmak ve sürdürürebilmek için gerekli toplumsal becerilere sahip değilse depresyon yaşama riski altındadır (Overholser, 1996). Yetersiz sosyal beceriler, daha fazla kaygı ve strese yol açtığı için bireyin destekleyici ve kendisini tatmin edici ilişkiler kurmasına engel olabilir (Bornstein, 1993). Başkalarıyla kurulan etkileşimin az olması yalnızlık duygularıyla sonuçlanabilir (Overholser ve Freiheit, 1994). Overholser (1996), yakın kişilerarası ilişkiler kurma ve sosyalleşme için sınırlı kişilik özellikleri nedeniyle bağımlı bireylerin yalnızlık düzeylerinin yüksek olduğunu belirtmiştir. Sonuç olarak, kişilerarası bağımlılığın çeşitli psikolojik sorunlarla yakından ilişkili olduğu sonucuna varılabilir.

Çeşitli psikolojik sorunların yanında kişilerarası bağımlılık fiziksel hastalıklarla da yakından ilişkilidir. Bağımlı bireylerin kişilerarası stres düzeylerinin yüksek olması fiziksel hastalıkların başlangıcında önemli rol oynamaktadır (Blatt, Cornell ve Eshkol, 1993; Bornstein, 1993). Özellikle bağımlı bireylerde stres düzeyinin yüksek olması, depresyonun artmasına, bağışıklık sisteminin işlevinin azalmasına ve hastalık riskinin yükselmesine neden olmaktadır (Blatt ve ark. 1993). Bornstein (1995), kişilerarası bağımlılık, kişilerarası stres ve kendinden rapor edilen fiziksel rahatsızlıklar arasındaki ilişkileri incelemiş ve kişilerarası bağımlılık ile fiziksel rahatsızlıklar arasında anlamlı ilişki olduğu sonucuna varmıştır. Ayrıca Bornstein

(1998), yapmış olduğu bir meta-analitik incelemede, fiziksel hastalık oranları ile kişilerarası bağımlılığın hem retrospektif hem de prospektif araştırmalarla ilişkili olduğunu bulmuştur. Başka bir deyişle, katılımcılar arasında kişilerarası bağımlılık düzeyi yüksek olan bireylerin fiziksel hastalıkları belirlenmeden önce hasta olacaklarına dair öngöründe bulduklarını tespit etmiştir.

Kişilerarası bağımlılığın yüksek düzeyleri çeşitli ruhsal ve fiziksel rahatsızlıklar için bir risk faktörü olsa da bağımlı bireyler benzer semptomlar gösteren bağımlı olmayan bireylere göre tıbbi tedavilerini ertelememekte ve ihmal etmemektedirler (Greenberg ve Fisher, 1977). Bornstein, Krukoniş, Manning, Mastrosimone ve Rossner (1993) tarafından yapılan araştırmada, kişilerarası bağımlılık eğilimi yüksek olan ve aynı zamanda fiziksel rahatsızlıkları bulunan üniversite öğrencilerinin, fiziksel rahatsızlığı bulunan bağımlı olmayan öğrencilere göre sağlık hizmetlerinden daha fazla yararlandıkları görülmüştür. Bağımlı bireylerin kişilerarası ilişkilerinde uyumlu olma eğiliminde oldukları ve destek almaya ihtiyaç duydukları göz önünde bulundurulduğunda tıbbi ve psikoterapötik desteğe karşı daha duyarlı oldukları söylenebilir (Overholser ve Fine, 1994; Poldrugo ve Forti, 1988). Bu nedenle, kişilerarası bağımlılık eğilimi yüksek olan bireylerin fiziksel rahatsızlık yaşama riski daha fazlayken, hastalığın tedavisinde kişilerarası bağımlılığın uyumlu rolünden söz edilebilir (Bornstein ve ark., 1993).

2.1.5. Bağımlılık ve Ebeveynlik Stilleri

Bireyler yaşamın ilk yıllarında yakın çevresindeki kişilerle (anne, baba vb.) ilişki kurmaya ihtiyaç duyarlar. Bu ilişkilerin niteliği –olumlu ya da olumsuz- bireyin ileriki dönemlerdeki yaşantıları üzerinde etkilidir. Olumlu ilişkiler, ebeveynlerin çocuklarını kabul etmesiyle başlar. Koruma, öpme, okşama, kucaklama, şakalaşma gibi tepkiler çocuklarını kabul edici ailelerin genel özellikleridir. Öte yandan olumsuz ilişkiler genellikle reddedi davranışlar sergileyen ailelerde görülür. Ebeveynleri tarafından saldırgan davranışlara maruz kalan ve ihmal edilen bireyler, yaşamın ilerleyen dönemlerinde saldırgan davranışlar sergileyebilirler, bağımlı davranış örüntüleri geliştirebilirler ve düşük özgüvene sahip olabilirler (Akın, Uysal ve Çitemel, 2013).

Bağımlılığın gelişiminde ve sürdürülmesinde çocuklukta oluşturulan zihinsel temsillerin ve ebeveynlerle geliştirilen olumsuz etkileşimlerin rolü üzerinde duran Blatt (1974), bebeklerin ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için ebeveynleriyle temasa gereksinim duyduklarını vurgular. Bu ihtiyaç ebeveynler tarafından karşılanmaz ve bebek tatmin edilmezse bağımlılık ortaya çıkabilir. Bununla birlikte Blatt ve Schichman (1983), çocuğa gösterilen aşırı hoşgörü ve çocuğun şımartılmasına sebep olan ebeveyn tutumlarının da bağımlı davranışların oluşmasında etkili olabileceğini belirtmektedirler (akt. Schulte, 2003).

Aşırı koruyucu ve otoriter ebeveynlik biçimlerinin farklı dinamikleri içermesine karşın temelde çocuğa verdiği mesajlar benzerlik göstermektedir. Bu ebeveynlik biçimleri ile yetiştirilen çocuklar kendilerini güçsüz ve yetersiz hissederken, başkalarını güçlü ve başarılı olarak görmektedirler. Kendisini yetersiz olarak gören çocuklar, yaşamın ilerleyen dönemlerinde karar almakta zorlanırlar ve başkalarının yardım ve desteğine ihtiyaç duyarlar (Bornstein, 1993a, 2005a). Öte yandan çocuklarına karşı aşırı hoşgörülü olan ve çocuklarının tüm isteklerini anında yerine getiren ebeveynler zorluklar ve engellemeler karşısında güçsüz ve öz güveni düşük kişilik yapısına sahip bireyler yetiştirirler. Özgüveni düşük olan bireyler başka kişilere ya da gruplarla kendilerini özdeşleştirerek bu kişi ya da gruplara sığınma ihtiyacı hissederler. Bu nedenle ebeveynler, çocuklarıyla ilişkilerinde otoriter tutum ile serbestlik düzeyini iyi ayarlamalıdır (Eroğlu, 2000).

Çocukların savunmasız veya güçsüz hissetmesine neden olan ebeveynlik stilleri, çocuğun kendi zihinsel temsillerini zayıf olarak içselleştirmesinden kaynaklanmaktadır. Yetişkinler gibi, çocuklar da başkalarına güvenli ve güçlü hissetmeye ihtiyaç duyarlar. Bu ihtiyaçlarına cevap bulamadıklarında terk edilmekten korkarlar ve bu nedenle aşırı bağımlı davranışlar ortaya çıkar (Bornstein, 2005a). Aşırı bağımlılık aşağıdaki üç yoldan en az birinde gelişmektedir.

1. Çocuklarının yaşamları ve kararları üzerinde denetim kurmaya çalışan aşırı koruyucu ebeveyn tutumları,
2. Çocukların özerkliğini kazanamayacaklarını ve kendi başlarına karar veremeyeceklerini öğreten otoriter ebeveyn tutumları,
3. Sakinleşemeyeceğine ve yatıştırılamayacağına inanılan çocukluk mizacıdır. İlk iki yaklaşım başkalarının yönlendirmesi olmadan rahatlayamayacağına inanan ebeveyn tutumu ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ile ilgilidir (Huprich, Rosen ve Kiss, 2013:224).

Sonuç olarak, bireylerin çocukluk döneminde maruz kaldığı ebeveyn tutumları bağımlı davranışların oluşmasında etkilidir. Özellikle hem aşırı koruyucu hem de otoriter ebeveynler çocuklarına güçsüz ve zayıf olduklarına dair temel inançlar oluşturmalarına neden olmaktadır. Sürekli olarak başkalarını güçlü ve başarılı gören çocuklar “kendi başıma bu işi başaramam” ya da “birisi bana yardım etmezse başarılı olamam” gibi otomatik düşünceler geliştirirler. Bu düşünceler bireyin yetişkinlik döneminde başkalarına bağımlı davranışlar geliştirmesinde etkilidir (Malora, 2010: 16).

2.1.6. Bağımlılık ve Cinsiyet

İçerisinde bulunduğu kültürün bir parçası olan birey ile bireylerin birbirleriyle olan etkileşimleri, toplumlara ve toplumların alt kültürlerine göre değişiklik göstermektedir

(Kağıtçıbaşı, 1988). Batı kültüründe yaşayan bireylerde kişilerarası bağımsızlık ve bireysellik ön planda tutulurken kişilerarası bağımlılık toplumsal uyumsuzluğun bir göstergesi olarak görülmektedir (Bornstein, 1992). Bizim kültürümüzde ise özerk olma ve duygusal olarak bağımlı olma birer ihtiyaç olarak görülmekte ve birlikte doyum sağlamaya çalışılmaktadır. Bu durum bağımlılık kavramının ülkemizde batı kültüründen farklı algılandığını göstermektedir (Kağıtçıbaşı, 1988).

Birçok araştırma kadınların erkeklere oranla bağımlı davranış örüntülerini daha sık sergilediğini göstermektedir (Artis, 1997; Bornstein, 1992; Bornstein ve ark., 1993; Bornstein, 1998c; Bornstein ve ark., 2004; Bornstein, 2005a; Fowler, Brunnschweiler, Swales ve Brock, 2005). DSM tanı ölçütleri tanımlanmadan önce bağımlı kişilik bozukluğu tanısı alan kadınların oranı erkeklerin oranından 2.5 ila 4 kat daha fazlaydı (akt. Alonso-Arbiol, Shaver ve Yárnoz, 2002: 481). Bu oranın fazla olmasında toplumların kadınlara ve erkeklere atfettiği rol önemlidir. Çocukluktan itibaren kadınlar itaatkar, ilişkisel ve başkalarının ihtiyaçlarına odaklı davranış örüntüleri geliştirmeye teşvik edilirler. Erkekler ise daha çok bağımsız ve bireysel başarılarına odaklanmaya teşvik edilmektedir. Bu nedenle kadınlar, kişilerarası bağımlılık ile ilgili soru ve kavramları kabullenmede erkeklere oranla daha rahattır (Artis, 1997).

2.1.7. Bağımlı Kişilik Bozukluğu

Bir bireyin toplumsal uyumunda, düzenli olarak bir iş tutabilmesinde ve ilişkilerinde devamlılık sağlayabilmesinde önemli düzeyde bozuklukların olması ve bu bozuklukların uzun bir süre devam etmesi durumunda kişilik bozukluğu tanısı konulabilir (Öztürk, 2004).

Alanyazınına bakıldığında aşırı ve işlevselliği bozucu bağımlılık olarak tanımlanan Bağımlı Kişilik Bozukluğu (BKB), 1952 yılında ilk versiyonu yayınlanan Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM)'in tanı sınıfları arasında bulunmaktadır. DSM'nin ilk yayınında bağımlı kişilik bozukluğu ayrı bir tanı kategorisi olarak yer almamış, "pasif-agresif kişilik" kategorisinin çaresizlik, zayıflık, kararsızlık ve başkalarına yapışma olarak tanımlanan "pasif-bağımlı" alt kategorisinde sınıflandırılmış ve bu durum DSM-II'de de aynı şekilde devam etmiştir. DSM-III'te ise kişilik bozuklukları eksen II'de yer almış ve bağımlı kişilik bozukluğu ayrı bir tanı sınıfı olarak ilk kez tanımlanmıştır. DSM-III bağımlı kişilik bozukluğunu üç alt ölçütte tanımlamış ve bu alt ölçütler; ilişkilerdeki pasiflik, başkalarının isteklerine boyun eğme ve özgüven eksikliği şeklinde belirlenmiştir. DSM-III daha sonra revize edilmiş ve DSM-III-R olarak yayınlanmıştır. DSM-III-R'de bağımlı kişilik bozukluğu ölçütleri sayı ve içerik olarak genişletilmiş ve daha kapsamlı hale getirilmiştir. DSM-IV'te ise bağımlı kişilik bozukluğu tanı kategorisinde çok büyük bir değişikliğe gidilmemiştir. DSM-V oluşturulurken, bağımlı kişilik bozukluğunun tanı ölçütlerinde yaşanan sorunlar nedeniyle ayrı bir tanı kategorisi olmaktan çıkarılması yönünde öneride bulunulmuş fakat Amerikan Psikiyatri Birliği bu öneriyi kabul

etmemiştir (Disney, 2013). DSM-V'te C Kümesi Kişilik Bozuklukları kategorisinde yer alan bağımlı kişilik bozukluğu "bireyin erken erişkinlik döneminde başlayan ve değişik bağlamlarda ortaya çıkan, boyun eğici ve yapışkan davranışlarla birlikte ayrılma korkularına yol açan, ilgilenilme gereksinmesi ile giden yaygın bir örüntü" olarak tanımlanmaktadır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013).

DSM-V'te belirtilen 8 tanı ölçütünden 5 ya da daha fazlasını karşılayan bireyler bağımlı kişilik bozukluğu tanısı almaktadırlar (Koroğlu, 2013).

- 1) Başkalarından çok öğüt ve güvence almadıkça gündelik kararlarını vermekte güçlük çeker.
- 2) Yaşamının çoğu önemli alanında, kendisinin yerine başkalarının sorumluluk almasına gereksinir.
- 3) Desteklerini çekecekleri ya da kabul görmeyeceği korkusuyla başkalarıyla aynı görüşte olmadığını söylemekte güçlük çeker.
- 4) Kendi başına bir işe girişmekte ya da bir iş yapmakta güçlük çeker (isteğinin ya da yapacak gücünün olmadığından çok kendi yargılarına güvenmediğinden ya da yapabileceğine inanmadığından).
- 5) Başkalarından bakım ve destek sağlayabilmek için hoş olmayan işleri yapmaya gönüllü olmaya dek giden ölçüde aşırı uçlara gider.
- 6) Kendisine bakamayacağına ilişkin aşırı korkuları yüzünden, tek başına kaldığında kendisini rahatsız ya da çaresiz hisseder.
- 7) Yakın bir ilişkisi sonlandığında, bir bakım ve destek kaynağı olarak, ivedilikle başka bir ilişki arayışı içine girer.
- 8) Kendi kendine bakmak durumunda bırakılacağı korkularıyla, gerçekçi olmayan bir biçimde uğraşır durur.

Psikiyatri servislerinde, rehabilitasyon merkezlerinde ve uzun süreli tedavi veren merkezlerde yatarak tedavi gören hastalar arasında bağımlı kişilik bozukluğu tanısı olan hastaların oranı %15 ile %25 arasında değişmektedir (Bornstein, 2005a).

Cinsiyete göre erkeklerde bağımlı kişilik bozukluğunun görülme sıklığı %8 iken kadınlarda görülme sıklığı %11'dir. Buradan hareketle kadınların bağımlı kişilik bozukluğu teşhisi alma olasılığının erkeklere oranla %40 daha fazla olduğu söylenebilir. Bütün kişilik bozuklukları arasında bağımlı kişilik bozukluğunun görülme sıklığı ise %2.5'tir (Bornstein, 2005a).

2.2. Bağlanma

2.2.1. Bağlanma Kuramı

İngiliz psikanalist John Bowlby'e (1969, 1980) göre bağlanma kuramı, bireylerin kendileri için önemli gördükleri diğerleriyle güçlü duygusal bağlar kurma eğiliminin ve gereksiniminin sebeplerini irdeleyen bir yaklaşımdır.

Bowlby, psikoanalitik gelenekte eğitim almış fakat uyum sorunu olan çocuklarla gerçekleştirdiği çalışmalar sırasında almış olduğu eğitimin yetersiz olduğunu fark etmiştir. Özellikle, yetimhanelerde ve bakımevlerinde yapmış olduğu çalışmalarda, görevliler tarafından bakımlarının karşılanmasına rağmen çocukların çeşitli duygusal sorunlar yaşadığını gözlemlemiştir (Bowlby, 1980, akt. Bretherton, 1992). Bowlby, bu duygusal sorunların sebebinin yaşamın ilk yıllarında bebeğin kendisi için özel olan kişiye (anneye, birincil bakıcıya) karşı sağlıklı ve gerçek bir bağlanma olanağına sahip olmadığından kaynaklandığını belirtmiştir. Bu nedenle bebeklerin açlık dürtüsünün giderilmesinin vermiş olduğu doyum nedeniyle annelerine bağlandıklarını öne süren geleneksel ikinci dürtü kuramlarını (psikoanalitik kuram, sosyal kuram) doyurucu bulmamıştır. Bağlanma kuramının psikanalitik kuramla örtüşen yönlerinin olmasıyla birlikte bu iki kuramı birbirinden ayıran farklı bakış açıları bulunmaktadır. Bu farklılıklardan birincisi bağlanma kuramının patolojiden çok zihinsel sağlığı önemli görmesidir. İkinci farklılık, çocuğun kendisine bakmakla sorumlu olan kişiyle ilişkisinde fantazileri de içeren bilinçaltından ziyade gerçek yaşantıları ve bilişsel süreçleri önemsemesidir. Son olarak ise bağlanma kuramları test edilebilir ve farklı araştırmalarla desteklenebilir (Bowlby,1980). Bu farklılıklar içerisinde Bowlby'nin psikoanalitik kurama yönelik en büyük eleştirisi kuramın, çocuğun gerçek yaşam deneyimlerini önemsemeyip, sadece düşünme (fantezi) ve içsel yaşamına odaklanmasıdır (Dönmez, 2000).

Bowlby'nin etiyoloji, psikodinamik yaklaşımlar, deneysel psikoloji ve öğrenme kuramlarından yararlanarak bir bütünlük içerisinde geliştirdiği bağlanma kuramı eklektik bir bakış açısının ürünüdür (Hinde ve Stevenson-Hinde, 1991). Özellikle Lorenz, Harlow ve Tinberg gibi etologların yapmış olduğu çalışmaları inceleyen Bowlby, kuşlar ve memeli hayvanların bağlanma davranışları ile ilgili araştırmalarda hayvanların verdiği duygusal tepkilerin bebeklerin davranışları ile büyük benzerlikler gösterdiğini fark etmiştir (akt. Bahadır, 2006). Bu araştırmalar sonucunda Bowlby, anne yoksunluğunun doğuştan getirilen bir gereksinim olduğu kanısına varmıştır. Anne yoksunluğu sonucunda çocuğun gereksinimlerini yeterli düzeyde doyuramayacağını vurgulayan Bowlby, çocuğun gelişiminin sağlıklı olabileceğini belirtmiştir(akt. Hazar ve Shaver, 1994). Bowlby, bebeğin dünyaya geldiğinde dış dünya ile ilgili herhangi bir deneyiminin olmadığını, biyolojik olarak kendi güvenliğini sağlayabilmek için kendisinden daha deneyimli bir bağlanma figürüne ihtiyaç duyduğunu ifade etmiştir (Akt. Sığırcı, 2010). Bowlby "bağlanma" olarak nitelendirdiği çocuk ve onu yetiştiren kişi arasındaki

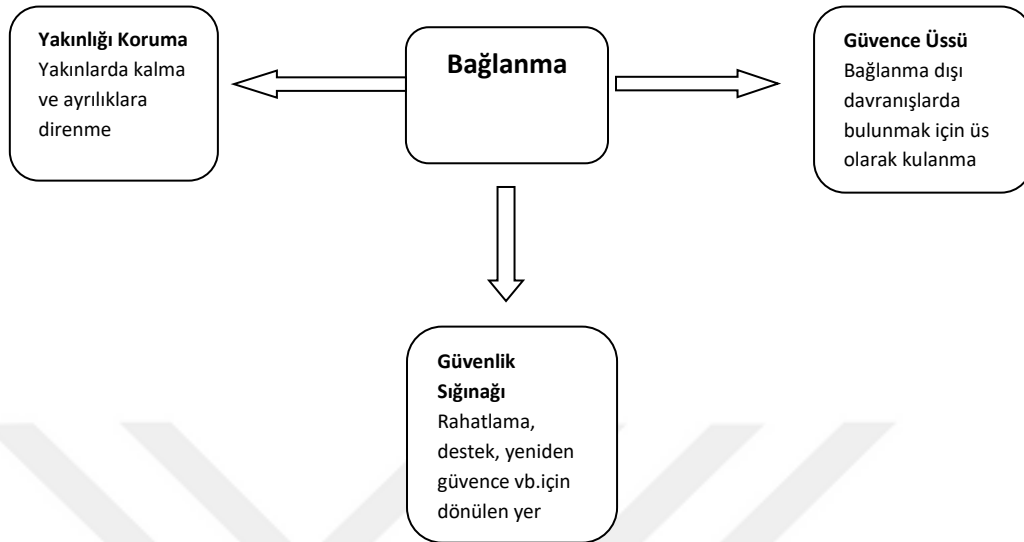
duygusal ilişkinin önemli olduğunu vurgulamıştır. Bu duygusal ilişkinin çocuk için güvenilir bir dünya ortamını sağladığına, çocuğun dış dünyaya bakış açısı geliştirdiğine ve yeni deneyimler yaşamasında önemli bir rol oynadığına dikkat çekmiştir (akt. Akbay, 2016).

Bebeğin gelişimini sağlayabilmek için bir başkasına gereksinim duyduğunu ifade eden Bowlby, yalnızca bebeğe bakmaya ve korumaya istekli bir yetişkin olursa bebeğin hayatta kalabileceği gerçeğini ifade etmektedir (akt. Hazan ve Shaver, 1993). Bebek ve yetişkin arasında ihtiyaçtan doğan bu ilişki duygusal bir bağ oluşumunu da beraberinde getirmektedir. Bowlby'e göre her insanın yakın duygusal bağlar kurmaya ihtiyacı vardır ve bu bağlanma ilişkisi özellikle çocukların psikolojik gelişimini etkilemektedir. Çocukların temel güven ya da güvensizlik duygusu ve ebeveynlerinden gördükleri ilgiyle paralel olarak diğerleriyle yakınlık kurma becerisi geliştirebilmeleri, fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının ne ölçüde karşılandığına bağlıdır (Akbay, 2016). Çocuğun anneye kurduğu ilişkinin niteliksiz olması sonucu güvenli bir bağlanmanın gerçekleşmemesi sonraki yıllarda sağlıklı yakın ilişkiler kurmasını zorlaştırmaktadır (Bosma ve Gerslma, 2003). Bowlby, anne-çocuk ilişkisi içerisinde oluşabilecek önemli kopmaların gelecekteki psikopatolojinin habercisi olabileceğini ifade etmiştir (akt. Bahadır, 2006). Bu nedenle anne-çocuk arasındaki sağlıklı ilişkinin kurulması ve korunması bağlanma sistemi içerisindeki en temel hedeftir (Sümer ve Güngör, 1999).

Ainsworth (1989) bağlanmayı, özellikle stres altındayken kendisine bakım veren bir figürle yakınlaşma ve bu yakınlaşmayı koruma eğilimi gösteren uzun süreli güçlü bir duygusal bağ olarak nitelendirmektedir. Bowlby, bebeklerin kendilerine bakım veren "bağlanma figürü"nü belirlemede, yakınlık ve herhangi bir sıkıntı durumunda kendilerine nitelikli tepkide bulanma ölçütlerini kullandıklarını belirtmektedir (akt. Dönmez, 2000). Çocuklar, görünüşte bağlanma davranışlarını ulaşılabilir buldukları herhangi bir yetişkine yönlendirebilirler ancak çocuğun bağlanma figürü olarak tek bir yetişkinle yakınlık kurmak istediği ve kendisinden ayrı kalmaya itiraz ettiği bilinmektedir (Hazan ve Shaver, 1994). Bağlanma figürünün stresli durumlarda üç temel işlevi vardır: Yakınlık sağlama, güvenlik üssü ve güvenli bir sığınak olma.

Bowlby, bebeklerin kendileri için stres oluşturan durumlarda güvenlik duygularını artırmak ve yakınlığı korumak için çaba sarf ettiğini ifade etmektedir. Bu durumda bebeğe yakınlık sağlayan kişi onun için güvenliğin temsili haline gelir. Bu dönemde temel güven ya da güvensizlik duygusu bebeğin ihtiyaçlarının karşılanma düzeyine göre gelişme göstermektedir. Bağlanma figürünün bebeğe yakın olması, bebek için güvenli bir üs işlevi görmesine, bu sayede bebeğin bağlanma figürü dışındaki kişilerle ilişki kurmasına ve çevreyi araştırmasına olanak sağlamaktadır (Yazıcıoğlu, 2011). Bununla birlikte bebekler bağlanma figürünün ortamdaki uzaklaşmasını kendileri için tehdit olarak algırlar; bu yüzden bağlanma figürünün koruyucu alanı içinde durmaya çalışırlar. Bağlanma figürü ortamdaki uzaklaştığında koruyucu alan daralır ve bebek bu durumda kendisini tehdit altında hisseder. Bağlanma figürü ortama geri

döndüğünde bebeği yatıştırmakta böylece güvenli bir sığınak işlevi görmektedir (Hazan ve Shaver, 2000). Bağlanma ilişkisinin üç temel işlevini oluşturan yakınlığı koruma, güvence üssü ve güvenlik sığınağı ile ilgili bilgiler Şekil 2.3'te verilmiştir.

Şekil 2.3. Bağlanma ilişkisinin Üç Temel İşlevi (Bowlby, 1982; Akt. Dönmez, 2000, s. 8).

Bowlby, bağlanmayı kavramlaştırırken, çocuğun tehlikeli olarak algıladığı dış dünyadan korunmak için birincil bakıcıyla yakınlığı sürdürmeyi bağlanma davranış sisteminin amacı olarak belirtmiştir. Bu nedenle bağlanma sistemi kaygı, korku, hastalık gibi durumlarda etkinleşmeye daha eğilimlidir (Bartholomew, 1990). Böyle bir durumda çocuğun birincil bakıcıyı kendisine yakın tutmaya ihtiyacı vardır. Yani çocuk, bağlanma davranışları geliştirmek zorundadır.

Bowlby (1982), çocuk yuvası ve hastanelerde yapmış olduğu gözlemler sırasında bağlanma figüründen ayrı kalan çocukların vermiş olduğu tepkilerin önemli bir bölümünde benzerlikler olduğunu ve değişmez bir sıra izleyen üç aşamadan oluştuğunu fark etmiştir. Bu duygusal aşamalar; *karşı koyma*, *umutsuzluk* ve *kopma*(*ayrılma*) olarak tanımlanmaktadır. *Karşı koyma* aşamasında çocuk bağlanma figürünün kendisini bıraktığı düşüncesiyle paralel olarak ağlama, aktif arama ve diğerlerinin yatıştırıcı tepkilerine direnç gösterme gibi davranışlar sergiler. *Umutsuzluk* aşamasında, çocuk bağlanma figürüne ulaşma çabasının sonuçsuz kalması sonucunda fiziksel olarak kendisini geri çeker ve yardım istemez. Ara sıra ağlama davranışı göstermekle birlikte daha çok edilgen ve hareketsizdir. Son olarak *kopma* aşamasında ise bağlanma figürüne ulaşma çabalarının sonuçsuz kaldığını fark eden çocuk, onu aramaktan vazgeçer ve ondan kopar (Hazan ve Shaver, 2000). Çocuğun bağlanma figürünü tamamen kaybetmesiyle yas durumu ortaya çıkmaktadır. Çocuk bağlanma figürüyle güvenli bir bağlanma gerçekleştirdiyse bağlanma figürü ile yeniden bir araya geldiğinde mutlu olmaktadır (Akbay, 2016).

Bowlby'e göre bağlanmanın oluşum süreci bebek iki veya üç yaşına geldiğinde tamamlanır ve bu süreç dört aşamadan oluşur. Birinci aşamada (0-3 ay) bebekler seçilmiş olmayan, herkese benzer tepkilerde bulunurlar (Bahadır, 2006). İkinci aşamada (3-6 ay) bebekler tanıdıkları kişileri ayırt etmeye başlarlar. Bağlanma davranışlarını tanıdıkları kişilere yöneltirler. Tanımadıkları kişileri fark etmeleri ve onlardan korkmaya başlamaları bu dönemin başlıca özelliklerinden biridir. Üçüncü aşamada (6 ay – 3 yaş) bebekler bağlanma figüründen ayrılma kaygısı yaşamakla birlikte bağlanma figürünü güvenli üs olarak kullanarak çevreyi keşfetmeye istekli olabilirler. Örneğin; 1- 2 yaşlarındaki bir çocuk annesiyle birlikte gittiği parkta oynamak ve çevreyi tanıyabilmek için annesinden bir süreliğine uzaklaşabilir. Çevreyi keşfetme eylemi devam ederken çocuk sık sık annesinin yanına gelip hala orada olduğundan emin olma gereksinimi duyar (Kart, 2002). Dördüncü ve son aşama ise (3 yaş-çocukluğun sonu) hedef doğrulamalı ortaklığın oluşumu olarak ifade edilir. Bu aşamada, çocuğun dil gelişiminin hızlanması ve bağlanma figürünün davranışlarına dair gözlemlerinin artmasıyla birlikte çocuk, bağlanma figürünün ne zaman gideceğini ve ne zaman geri geleceğini anlamaya başlar; bu nedenle ayrıldığında ona karşı gösterdiği tepkilerde bir azalma olur (Shav ve Benham, 2007). Gelişimsel bakış açısıyla oluşturulmuş bu modelde en önemli etken bebekle bağlanma figürü arasındaki etkileşimin niteliğidir (Bahadır, 2006).

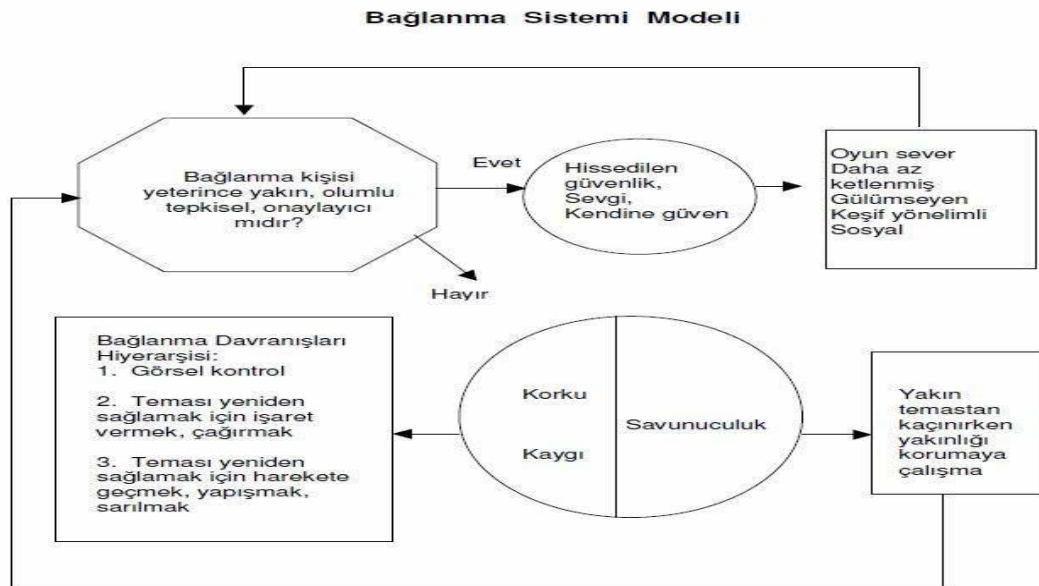
Bağlanma yaşam boyunca devam eden güçlü bir duygusal bağıdır. Ainsworth (1989)'e göre duygusal bağlar beş kriterle tanımlanabilir: a) duygusal bağ geçici değildir, zamanla süreklilik gösterir, b) duygusal bağ kurulan kişinin yerine başkası geçemez, c) ilişki duygusal anlamda önemlidir, d) duygusal bağ kurulan kişiyle ilişki ve yakınlığın sürdürülmesi arzulanır, e) kişi duygusal bağ kurduğu kişiden ayrıldığı zaman stres yaşar. Buna ek olarak bağlanma ilişkisini tanımlamada bireyin ilişki içerisinde kendisini rahat ve güvende hissetmesi bir kriter olarak belirtilebilir. Burada belirtilen temel özellik bireyin güvenlik arayışıdır. Birey güvenliğinin sağlandığını hissederse güvenli bağlanma, güvenliğinin sağlanmadığını hissederse güvensiz bağlanma şeklinde değerlendirilir (Bahadır, 2006: 8).

Bowlby ve Ainsworth, Piaget'in bilişsel gelişim kuramıyla bağlanma davranışlarının benzer süreçleri takip ettiğini belirtmişlerdir. Çocuğun ihtiyaçlarına, bakımından sorumlu olan kişi tarafından uygun dönütler verilirse, çocuk ihtiyaç hissettiğinde ulaşılabilir olunur ve çocuğa destekleyici bir şekilde yaklaşırsa sağlıklı bir gelişim sağlanmış olur. Aksi takdirde bağlanma figürleriyle yaşanan olumsuz durumlarda çocuğun öfke ve kaygı duyguları yaşaması kaçınılmaz olacaktır (Ainsworth, 1969; Kobak ve Sceery, 1988).

Bebekler doğdukları andan itibaren bakımlarını ve güvenliklerini sağlayabilmek için ebeveynlerine yakınlık sağlayıcı davranış örüntüleri geliştirirler. Ebeveynler ise bebeğin davranışlarını tamamlayıcı davranışlar sergilerler. Bebek ağladığında ebeveynler onu rahatlatmaya çalışırken, gülümsediğinde bunu bir ödül olarak görürler. Ebeveynler ortamdaki

uzaklaştığında ise bebek görsel olarak onları izler. Bağlanmaya davranışsal bir sistem olarak bakıldığında, bebeğin ve ebeveynlerin davranışları bebeğin yaşamını sürdürebilmesini sağlayan bir işbirliğini içermektedir. Bağlanma sistemi kimi durumlarda kan basıncı, beden ısısı gibi fiziksel reaksiyonları düzenleyen fizyolojik sistemlerle benzerlik gösterir. Bebeğin ebeveynle fiziksel yakınlığını korumaya çalışırken gerçek ya da algılamış olduğu engeller kaygının ortaya çıkmasına neden olur ve kaygının oluşmasıyla yakınlığı tekrar sağlamayı amaçlayan bağlanma davranışları başlar. Bu tür bir davranış, yakınlık tekrar sağlanıncaya kadar devam eder. Yakınlığın sağlanması ve sürdürülmesi bebeğin kendisini güvende hissetmesine ve sevgi duygusunun oluşmasına yol açar. İlişkideki kesintilerde ise kaygı, üzüntü ve kızgınlık duyguları açığa çıkar. Bu durum bağlanmanın duygusal bir bağ olduğunu göstermektedir (Dönmez, 2000).

Başlanma keşfi belirgin olarak toplumsallığı, cinsel birleşmeyi ve bakımı içeren karmaşık bir davranışsal sistemdir. Çocukluk döneminde başlanma, başat bir sistemdir ve gerçek anlamda etkinleşmesiyle birlikte diğer sistemlerin etkinleşmesinin işaretini verir. Çocuk kendisini güvende hissettiği sürece başlanma sistemi durağan kalır, diğer davranışsal sistemler etkinleşmeye hazır hale gelir. Çocuk gereksinim duyduğu zaman karşılık alabileceği bir koruyucunun varlığını hissettiği sürece, keşif yapmak ya da oyunlara katılmak için kendisini güvende hisseder. Herhangi tehdit edici bir unsur ya da belirsizlik durumu karşısında ise çocuğun sergileyeceği en güvenli davranış tüm dikkat ve enerjisini koruyucuya yakınlığı tekrar sağlamaya harcamaktır. Aşağıdaki şekilde başlanma sistemi modeline yer verilmiştir. Eşkenar dörtgenin içerisindeki soru sına sorusudur. Daireler bu soruya yönelik yanıtların başlattığı duyguları göstermekte, kutular ise duyguların sonucunda ortaya çıkan davranışları ifade etmektedir (Dönmez, 2000).

Şekil 2.4. Başlanma Sistem Modeli (Dönmez, 2000, s. 6).

2.2.2. Bağlanmada Bireysel Farklılıklar

Bowlby'nin, bağlanmayı sistematik olarak incelediği ve bağlanma davranışının geliştirilmesinde bireylerin yaşantılarının farklılığı ile birlikte bireyin bakım veren kişiye ulaşılabilirliğine yönelik farklı beklentilerin rol oynadığı ile ilgili bakış açısının öncülüğünü Ainsworth yapmıştır. Ainsworth özellikle güvenli üs terimi ve bağlanmadaki bireysel farklılıklar ile ilgili yapmış olduğu açıklamalarla kurama önemli katkıda bulunmuştur (Bretherton, 1998). Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall (1978), 12-18 aylık bebeklerin tanımadıkları bir çevrede keşif yaparken annelerini güvenli üs olarak ne derece kullandıkları, ortamda bulunan yabancınnın ilişki kurma çabalarına verdikleri tepkileri ve annenin ortamdan çıkarıldığında kaygı durumuyla baş etme tarzlarını gözlemeye yönelik üç aşamadan oluşan "Yabancı Ortam" deneyini yapmışlardır. Yapılan gözlem sırasında çocukların sergiledikleri üç tür bağlanma stili belirlenmiştir. Bu bağlanma stilleri *güvenli*, *kaçınmacı* ve *kaygılı-kararsız* bağlanmadır.

Güvenli (secure) bağlanan bebekler girdikleri yabancı ortamda annelerinin varlığını güven kaynağı olarak görmekte ve yabancı ortamdan kaynaklanan kaygıyı annelerini aktif bir biçimde kullanarak azaltmaktadırlar. Annelerinin varlığından güven alan bebekler çevreyi güvenli bir şekilde keşfetmeye çalışmaktadırlar. Anneleri ortamdan uzaklaştığında, hafif huzursuzluk belirtileri gösterebilirler de ortamda bulunan yabancı kişiyle rahat bir şekilde iletişim kurabilmektedirler. Anneleri tekrar ortama girdiğinde onları sevinçle karşılayarak yakınlık kurmakta ve çevreyi keşfetmeye devam etmektedirler. Yapılan gözlemden bebeklerin %60-65'i güvenli bağlanma stilinde yer almıştır.

Kaçınmacı (avoidant) bağlanan bebekler annelerini bırakıp daha çok çevreyi keşfetmeye çalışmışlar ve anneleriyle duygularını paylaşmamışlardır. Annelerinden bağımsız görünen bebekler anneleri ortamdan ayrıldığında kaygı belirtisi göstermemişler, anneleri ortama tekrar girdiğinde oyunlarına devam etmişler, onları görmezden gelmişlerdir. Bebeklerin %20'si kaçınmacı bağlanma stilinde sınıflandırılmıştır.

Kaygılı/Kararsız (anxious/ambivalent) bağlanan bebekler yabancı ortamda çevreyi keşfetmeyip daha çok annelerinden yakınlık istemişlerdir. Annenin yabancı ortamdaki varlığı bu gruptaki bebekler için bir güven kaynağı oluşturmamaktadır. Anneleri ortamdan uzaklaştığında, yoğun kaygı ve öfke belirtileri göstermişler, ortamda bulunan yabancıyla iletişimi reddetmişlerdir. Anne ortama tekrar girdiğinde anneye yapışmakta, uzun süre huzursuzluk belirtileri göstermekte ve çevreyi keşfetmekten kaçınmaktadırlar. Bebeklerin %10-15'i bu sınıflandırmada yer almıştır.

Bu üçlü sınıflandırmaya ek olarak Main ve Solomon (1990), dördüncü bir grup olarak *düzenlenmemiş/örgütlenmemiş (disorganized/disoriented)* bağlanma stilini açıklamışlardır. Bu sınıflandırmada yer alan bebekler, yabancı bir ortamda herhangi bir grupta sınıflandırılmalarını engelleyici davranış örüntüleri sergilerler. Kaygı durumları ile baş edemeyen bu bebeklerde

kaçıncı ve kararsız davranış örüntülerinin karışımı gözlenir. Yapılan araştırmalar, bu gruptaki bebeklerin annelerinin istismar edici ve depresif tutum içerisinde olduklarını göstermektedir (Crittenden, 1988; Main ve Hesse, 1990).

Bebeğe bakım veren ebeveynlerin davranış ve tutumları arasındaki farklılık bebeğin ebeveynleriyle ilişkisini etkilemektedir. Yabancı ortam deneyinde ortaya çıkan bağlanma stillerinde bazı bebeklerin anne ya da babadan birine güvenli bağlanırken, diğerine güvensiz bağlandığı görülmüştür (Main ve Weston, 1981). Bağlanma ilişkisinde ortaya çıkan bu uyumsuzluk anne ve babanın davranışlarının bebek bağlanma ilişkisi üzerinde belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir (Bahadır, 2006).

Bowlby (1973a) bağlanma kuramında bireysel farklılıklar konusunu aşağıdaki gibi ele almıştır:

1. Bağlanma figürüne istediği her durumda ulaşabileceğine yönelik algısı olan bir bireyin güven duymayan kişiye göre sürekli ve yoğun kaygı yaşama eğilimi daha düşüktür.
2. Bağlanma figürüne ulaşmaya yönelik güven ya da güvensizliğin oluşması bebeklik, çocukluk ve ergenlik döneminde yavaş bir şekilde gelişir, bu dönemlerde gelişen beklenti, ilerleyen dönemlerde değişime uğramadan sürme eğilimi gösterir.
3. Bireylerin bağlanma figürünün ulaşılabilirliği ve cevap vericiliğine yönelik farklı beklentileri onların geçmiş deneyimlerinin doğru yansımalarıdır.

Belirtilen önermeler temel olarak bireyin bağlanma figürüne yönelik beklentilerini içermektedir. Erken çocukluk döneminde bağlanma figürünün çocuğun ihtiyaçlarına karşı vermiş olduğu tepkiler ve yakınlık kurma isteğine karşı göstermiş olduğu davranışlar sonucu gelişen beklentiler, çocukta zihinsel temsillerin ya da içsel çalışan modellerin ortaya çıkmasını sağlar.

2.2.3. İçsel Çalışan Modeller

Bağlanma kuramının temel sayıltılarından biri de çocuğun kendisine ve başkalarına yönelik oluşturduğu içsel çalışan modeller (internal working models)'dir. İçsel çalışan modeller, bireyin kişiliğinin oluşmasında temel rol oynar. İçsel çalışan modellerin oluşması iki değişkene bağlı olarak gerçekleşir: 1) çocuk tarafından bağlanma figürünün çocuğun destek ve koruma isteklerine karşılık verip verememesine ilişkin algısı, 2) çocuğun kendisini bakıma, sevmeye ve ilgilenilmeye değer bulup bulmamasına ilişkin inanç ve beklentilerdir. Her ne kadar bu değişkenler (başkaları modeli ve benlik modeli) birbirinden bağımsız olsalar da birbirlerini tamamlayıcı ve doğrulayıcı biçimde gelişme eğilimi gösterirler (Bowlby, 1973). Bağlanma figürüyle ilişkisinde reddedici davranışlara maruz kalan çocuk "olumsuz zihinsel temsiller" geliştirirken, ihtiyaçlarına zamanında karşılık verilen ve kendisini güvende hisseden çocuk "olumlu zihinsel temsiller" geliştirir (Weiss ve Mirkin, 2005).

İçsel çalışan modeller, çocuk ile bağlanma figürü arasındaki ilişkiyi şekillendirdiği gibi sonraki dönemlerde başkalarıyla yaşanacak ilişkiler üzerinde de belirleyicidir (Wekerle ve Wolfe, 1998; Fraley ve Shaver, 2000). Bireyin geçmiş deneyimlerinde oluşturduğu zihinsel temsiller, başkalarıyla kurulan yeni ve anlamlı ilişkilerde yeniden düzenlenir ve aktif hale gelir. Başlangıçta esnek olan bu temsiller, yaşanan benzer ilişkiler ve etkileşimler sonucunda katı bir hal alarak sabitleşir. Bireyin kendisi, başkaları ve dış dünyaya dair varsayımlarını içeren bu yapılar şema olarak adlandırılır ve sonraki bilgilerin işlenmesi sürecinde çerçeve oluşturur (Waters, Crowell, Elliott, Corcoran, ve Treboux, 2002).

Bowlby (1973b), ebeveynlerin çocuklarla kurduğu etkileşimlerde gerçek yaşantılarla, çocuğa söyledikleri arasındaki farkın fazla olduğu ailelerde güvensiz bağlanan çocukların tutarsız zihinsel temsiller geliştirebileceğine dikkat çekmiştir. Çocuğun bu modellerden birinde ebeveyninin davranışlarını iyi olarak görmekte, onların reddedici ya da kötü tutumları karşısında kendini suçlama eğilimi göstermektedir. Diğer modelde ise çocuk ebeveyninin davranışından incinebilir. Bowlby bu modellerin kapsadığı benliğe ve başkaları ile ilgili beklentilerin, sadece çocuklukta değil yetişkinlikteki duygu, düşünce ve bilişler arasındaki sürekliliğin temel kaynağı olduğunu vurgulamıştır. Bu kaynağın bir köprü işlevi görerek yetişkin bağlanma biçiminin açığa çıkmasında rol oynayan en temel unsur olduğu görülmektedir (Hazan ve Shaver, 1994). Tablo 2.1'de bireylerin, bağlanma figürüne yönelik algıları ile duygu, düşünce ve davranışlarını bu algılar çerçevesinde nasıl ifade ettikleri gösterilmiştir.

Tablo 2.1.

İçsel Çalışan Modeller İçerisinde Bağlanma Davranışı (Feeney, 2008)

Özellik	Güvenli	Kaçınan	Kaygılı/Kararsız
Hatırlatmalar	Aile sıcak ve etkilidir.	Anne soğuk ve reddedici.	Baba haksız.
Bağlanma-ilişkisel inanç ve davranışlar.	Yüksek kendilik değeri. Genellikle diğerleri tarafından sevilir. Diğerleri genellikle iyi niyetli ve iyi kalplidir. Diğerleri genellikle güvenilir, değerli, bağlanılabilir. Kişilerarası ilişkilere yönelme	İnsanlardan şüphe. Diğerleri güvenilmez veya bağlanılmazdır. Ailenin ve diğerlerinin doğruluğu ve dürüstlüğü hakkında şüphe. Sosyal yaşamda güven eksikliği Kişilerarası ilişkilere yönelmememe	Diğerleri karmaşık ve anlaşılması güç. İnsanlar yaşamımız üzerinde biraz kontrole sahiptir.

Tablo 2.1. (devamı)

Bağlanma-İlişki amaçları ve ihtiyaçları			
	Yakın ilişkileri arzulama. İlişkilerde yakınlık ve özerklik arama	Uzak kalma ihtiyacı Özerklik ihtiyacı için sınırlı yakınlık. Başarı gibi amaçlara daha fazla ağırlıklı yer vermek	Aşırı yakınlık arayışı Düşük düzeyde özerklik arayışı Reddedilme korkusu
Planlar ve Stratejiler	Sıkıntılarını kabul etme Yapıcı yollarla negatif etkileri hafifletme	Öfkeyi engelleyerek sıkıntıları yönetme Minimal sıkıntı gösterme	Sıkıntı ve öfkenin daha yüksek gösterilmesi Yarar elde etmek için uysal ve istekli davranma

2.2.4. Yetişkinlikte Bağlanma

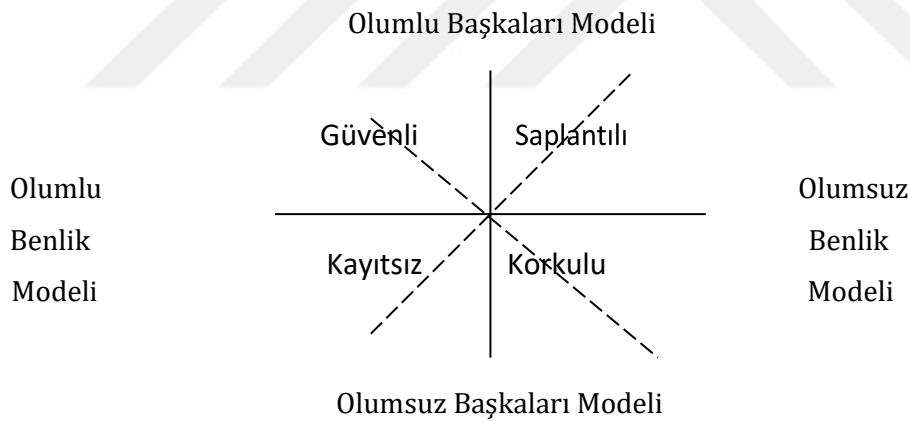
Bağlanma kuramı, geçmiş dönemlerde bireylerin bebeklik ve çocuklukta ebeveynleriyle ilişkilerini açıklamaya çalışırken, günümüzde yetişkinlerin başkalarıyla etkileşimlerinde yaşadıkları bilişsel, duygusal ve davranışsal özelliklere ışık tutmaya çalışan bir kuram olarak işlev görmektedir. Zuvela (2004), bağlanma davranışının, yetişkin bireylerin başkalarıyla ilişkilerindeki farklılıkları açıklamada, kişilerarası etkileşimleri yönlendiren inançları, düşünce, duygu ve davranışları yordamada kullanışlı zemin oluşturduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda bir çok gelişim kuramcısı erken çocukluk dönemindeki yaşantıların ve zihinsel temsillerin, yetişkinlik dönemindeki ilişkilerde aracı rol üstlendiğini kabul etmektedirler (Karen, 1994; Waters ve Cumming, 2000; Fraley ve Shaver, 2000; Waters ve ark., 2002). Çocuklukta oluşturulan içsel çalışan modelleri bireyler, yetişkinlik dönemindeki ilişkilerine aktarırlar ve bu nedenle bağlanma stillerinin kalıcı ve sürekli olduğundan söz edilmektedir (Harris, 1996).

Waters ve arkadaşları (2002), çocuk ile ebeveyn arasındaki ilişki ile yetişkinler arasındaki ilişkilerin benzerlik gösterdiğini belirtirken, Richters ve Waters (1991), bağlanmanın bebeklikte başlayıp ömür boyu devam ettiğini fakat yetişkin bağlanmasının çocukluk dönemindeki bağlanmadan farklılık gösterdiğine dikkat çeker. Bu farklılıklardan birincisi çocuğun ebeveyne bağlanması olarak nitelendirilirken, yetişkinlerde ise akrana veya eşe bağlanma olarak gerçekleşir (Hazan ve Shaver, 1994). İkinci bir farklılık ise, çocukluk döneminde birey güvenlik ve bakım arayışındayken, yetişkinlik döneminde bakım ve güvenlik arayışının yanında başkaları için güvenlik ve bakım veren rolünü de üstlenir. Bu bakımdan yetişkin bağlanmasında kişi, hem başkalarının ihtiyaçlarını karşılayan hem de ihtiyaç arayışındadır (Richters ve Waters, 1991).

2.2.4.1. Dörtlü Bağlanma Modeli

Bowlby (1973a), bireylerin geçmiş yaşantılarında kendilerine ve bağlanma figürüne yönelik görüşlerinin olumlu veya olumsuz olabileceğini ifade etmiştir. Bartholomew (1990) bu noktadan hareket ederek yetişkin bağlanma modelini önermiş ve bu modeli “benlik modeli” ve “başkaları modeli” çerçevesinde iki boyutta incelemiştir.

Bireyin kendisine yönelik benlik algısının olumlu olması, olumlu benlik modelinin geliştiğine işaret eder. Olumlu benlik modeli bireyin özsaygısının ve özdeğerinin yüksek olduğunu gösterirken aynı zamanda başkaları tarafından sevilebileceğine dair duygularla karakterize edilir. Olumsuz benlik modeli olan bireyde ise bu özelliklerin tam zıttı gözlemlenir. Kendilerini değersiz görmelerinin yanı sıra, başkalarının kendilerini sevebileceğine dair inançları da yoktur. Olumlu başkaları modeline sahip birey, başkalarına dair olumlu görüştedir ve başkalarını güvenilir, ulaşılır ve yardıma hazır bireyler olarak görme eğilimindedir. Olumsuz başkaları modelinde ise birey, diğer insanlarla yakınlık kurmaktan ve destek almaktan kaçınır, ilişki kurma eğilimi göstermez (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Feeney ve Noller, 1996). Şekil 2.6’da dörtlü bağlanma modeli gösterilmiş, olumlu ve olumsuz olarak sınıflandırılan benlik ve başkaları modelleri, *güvenli*, *saplantılı*, *kayıtsız* ve *korkulu* olmak üzere dört bağlanma stili şeklinde sınıflandırılmıştır.

Şekil 2.5. Dörtlü Bağlanma Modeli (Bartholomew ve Shaver, 1998)

Güvenli bağlanma stiline sahip olan bireyin hem benlik hem de başkaları modeli olumludur. Benlik modelinin olumlu oluşu, kendilerini sevilmeye değer gördüklerini göstermektedir. Başkaları modelinin olumlu oluşu ise başkalarını güvenilir ve destekleyici olarak gördüklerine işaret etmektedir. Bireyin kendisine ve başkalarına yönelik bu bakış açısı, başkalarıyla kurdukları ilişkilerin başarılı olmasını sağlamaktadır (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Güvenli bağlanan bireylerin tipik özellikleri, kendilerine ve başkalarına karşı güvenli, anlayışlı, eylemlerinde tutarlı ve iyi huylu olmalarıdır (Klohn ve John, 1998).

Saplantılı bağlanma stiline bireyin benlik modeli olumsuz, başkaları modeli olumludur. Saplantılı bağlanan bireyin özgüveninin düşük olması en önemli özelliğini oluşturmaktadır.

Başkalarının kendilerini değersiz gördüğüne ilişkin bakış açıları vardır ve bu bakış açısı neticesinde başka insanların kendileriyle yakınlık kurmaktan kaçınacaklarını ve başkaları tarafından sevilmececeklerini düşünürler. Bu düşünceler bireyin ilişkilerinde sürekli olarak kendini kanıtlama çabası içerisine girmesine, ilişkilerine dair gerçekçi beklentiler geliştirememesine ve ilişkilerinde takıntılı tavırlar sergilemesine neden olmaktadır (Cooper, Shaver ve Collins, 1998). Saplantılı bağlanan bireylerin onaylanma ihtiyacı, duygusal olmaları, bağımlılık düzeylerinin yüksek olması tipik özellikleri arasında gösterilebilir (Klohn ve John, 1998).

Kayıtsız bağlanma stilinde bireyin benlik modeli olumlu, başkaları modeli ise olumsuzdur. Bireyin kendisine yönelik özsaygısı yüksektir. Bunun yanında bireyin, başkalarına yönelik olumsuz algı geliştirme ve değerlendirme eğilimi vardır. Kayıtsız bağlanan birey için bağımsızlığı çok önemlidir. Yakın ilişkilerin gereksiz olduğunu düşünür ve bu durumu ilişkilerine yansıtır (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Kayıtsız bağlanan bireylerin tipik özellikleri arasında bağımsızlık, alaycılık, yetkinlik ve mantıklı olma gösterilebilir (Klohn ve John, 1998).

Korkulu bağlanma stilinde ise bireyin hem benlik hem de başkaları modeli olumsuzdur. Bireyin benlik ve başkaları modelinin her ikisinin de olumsuz oluşu kendisini değersiz hissetmesine, aynı zamanda başkalarının güvenilmez ve reddedici olduğuna yönelik bakış açısı geliştirmesine neden olur. Korkulu bağlanma stiline sahip bireylerin reddedilecekleri yönündeki inançları nedeniyle, sosyal ortamlardan uzaklaştıkları ve yakın ilişkilerden kaçındıkları görülmektedir (Kart, 2002; Sümer ve Güngör, 1999). Bu bireylerin tipik özellikleri arasında utangaçlık, incinebilirlik ve güvensizlik gösterilebilir (Klohn ve John, 1998).

Sonuç olarak dörtlü bağlanma modeli sınıflandırmasına göre bağlanma stilleri bağımlılık ve kaçınma şeklinde iki boyutta incelenebilir. İlişki kurmaya yönelik yoğun istek bağımlılığı, ilişki kurmaya yönelik isteksizlik ise kaçınmayı ifade etmektedir. Buradan hareketle ilişki kurmaya ve sürdürmeye yönelik isteği güvenli ve saplantılı bağlanma stilleri temsil ederken, ilişkiye karşı isteksizliği ve ilişkiden kaçınmayı kayıtsız ve korkulu bağlanma stilleri temsil etmektedir (Kart, 2002; Sümer ve Güngör, 1999).

2.2.5. Bağlanmanın Temel Boyutları

Ainsworth'un erken çocukluk dönemindeki bağlanma stillerine yönelik yapmış olduğu sınıflandırmaya dayanan kategorik ölçümlerle yetişkin bağlanma stilleri ölçülmeye çalışılmıştır. Daha sonra çok maddeli ölçekler geliştirilmeye çalışılmış ve öz değerlendirme ölçümlerinin altında yatan temel iki boyutun varlığına dikkat çekilmiştir (Brennan, Clark ve Shaver, 1998; Griffin ve Bartholomew, 1994). Bu boyutlardan ilki *kaçınma*, ikincisi ise *kaygı* olarak adlandırılır. Kaçınma boyutu bireyin bağımsızlığını koruma arzusu ve başkalarıyla yakınlığı

sınırlı tutma isteği ile ilişkilendirilir. Kaygı boyutu ise bireyin ihtiyaç duyduğu durumlarda yakınlık kurduğu kişinin ulaşılabilir olup olmadığı ve destekleyici olup olmayacağına yönelik kaygıyı ifade etmektedir (Rholes, Simpson, Campbell ve Grich, 2001).

Brennan ve arkadaşları (1998), erken çocukluk dönemindeki üç bağlanma türünün kaygı ve kaçınma olarak iki boyutlu bir bölgede kavramsallaştırılabileceğini belirtmiştir. Hazan ve Shaver'in romantik bağlanma prototiplerini yetişkin deneklerde uygulayan ve kendilerini ne derece yansıttıkları yönünde değerlendirme yapmalarını isteyen çalışmada üç değerlendirmenin kaçınma ve kaygı olarak iki boyutta incelenebileceği sonucuna varılmıştır. Simpson (1990) ve Collins ve Read (1990) geliştirmiş oldukları Likert tipi maddelere faktör analizi uygulamışlardır. Simpson (1990) faktör analizi sonucunda iki boyut elde etmiş ve bu boyutları "güvenliğe karşı kaçınma" ve "kaygı" olarak tanımlamıştır. Collins ve Read (1990) ise faktör analizi sonucu üç boyut elde etmiş ve bu boyutları "yakınlık", "bağlılık" ve "kaygı" olarak tanımlamışlardır. Kaçınmanın iki farklı özelliği yakınlık ve bağlılık olarak yorumlanabilir. Bu durumda Hazan ve Shaver tarafından tanımlanan yetişkin bağlanma stilleri ve geliştirilen yetişkin bağlanma ölçekleri, temel olarak kaçınmayı ve kaygıyı ölçmektedir (Brennan ve ark., 1998).

Dörtlü bağlanma modelinin de kaçınma ve kaygı boyutu ile uyumlu olduğu söylenebilir. Korkulu ve kayıtsız bağlanan bireyler başkalarıyla yakınlık kurmaktan güvenli ve saplantılı bağlanan bireylere oranla daha fazla rahatsızlık duydukları için, Bartholomew'in "başkaları modeli" kaçınma boyutu ilişkilidir (Feeney, 1995). Saplantılı ve korkulu bağlanan bireyler, güvenli ve kayıtsız bağlanan bireylere oranla ilişkilerinde daha fazla kaygı yaşadıkları için, kaygı boyutu "benlik modelleri" ile ilişkilidir (Bahadır, 2006).

2.2.6. Kişilerarası Bağımlılık ve Bağlanma

Kişilerarası bağımlılık ve bağlanma kavramları ile ilgili araştırmacılar farklı görüşler öne sürmüşlerdir. Bu bölümde kişilerarası bağımlılık ve bağlanma arasındaki ilişki ile ilgili araştırmacıların görüşlerine yer verilmiştir.

Bowlby(1969), bağlanma davranışını, bebeğin psikolojik ve fiziksel zarardan korunmasına hizmet eden, içten motive edilmiş, biyolojik bir işlev olarak kavramsallaştırmıştır. Bebeklik dönemindeki gelişim ile birlikte çocuklar bağlanma figürleri ile kurdukları etkileşime dayalı olarak iç çalışma modelleri geliştirirler ve böylece başkaları, kendileri ve dünya ile ilgili iç görüş kazanırlar. Teorik olarak bu erken etkileşimler ve içsel gösterimler çocuğun daha sonra nasıl kişilerarası alana sahip olacağını ve yeni ilişkilerde nasıl davranacağını belirleyici rol oynar (Mitchell, 2008).

Kaygılı bağlanma olarak sınıflandırılan bağlanma stili, literatürde bağımlılık kavramı ile yakın anlamda kullanılan *anaklitik* ve *sosyotropik kişilik* ile benzer özellikler taşır. Kaygılı

bağlanma stiline sahip bireyler başkalarıyla ilişki kurmaya ihtiyaç duymalarının ve bu konuda istekli olmalarının yanında başkalarına aşırı derecede bağımlı olma eğilimi de gösterirler. Başkalarıyla yakınlık kuramama durumunda ya da başkalarının kendileri ile ilişki kurma noktasında istekli olmamaları durumunda kaygılı bağlanan bireyler, hayal kırıklığına uğrayabilirler ve yalnız kalmaktan endişe duyabilirler. Kaygılı bağlanma stiline sahip bireyler kendilerini güvenli hissedebilmek için başkalarının onayına ihtiyaç duyarlar ve bu nedenle ilişkilerinde endişelidirler (Schulte, 2003). Kişilerarası bağımlılık düzeyi yüksek olan bireylerin de benzer örüntüler sergiledikleri göz önünde bulundurulduğunda kaygılı bağlanma stili ile kişilerarası bağımlılığın benzer özellikler gösterdiği söylenebilir.

Bartholomew ve Horowitz (1991)'in "Dörtlü Bağlanma Modeli" ile açıkladıkları yetişkin bağlanma stillerinde saplantılı bağlanma stili kişilerarası bağımlılık ile benzerlik göstermektedir. Saplantılı bağlanma stiline sahip olan birey, kendisini olumsuz görürken başkalarını olumlu görme eğilimi göstermektedir. Dolayısıyla saplantılı bağlanan birey güvenli bir benlik duygusu geliştirebilmek için başkalarının onayına bağımlı hale gelir ve ilişkilerde saplantılı olur. Kaygılı bağlanma stiline olduğu gibi (Bowlby, 1988) başkalarına karşı dostça davranan saplantılı birey, ilişkilerini kontrol etmek için abartılı bir ihtiyaç hisseder. Kişilerarası ilişkilerde kurulan bu etkileşim süreci kişilerarası bağımlılığın olumsuz modelidir (Schulte, 2003: 4).

Bağlanma davranışı ile kişilerarası bağımlılık arasında benzerliklerin yanında önemli farklar da mevcuttur. Bowlby (1969), bağlanma ile bağımlı olma arasındaki farkı geçicilik-süreklilik kavramlarıyla açıklamıştır. Bebek, ilk altı ay annesinin bakımına ihtiyacı olması nedeniyle ona bağımlıdır fakat bağlanma bu dönemde gerçekleşmez. Bebeğin doğduğu anda üst düzeyde olan bağımlılık, bebeğin büyümesiyle birlikte azalırken, bağlanma ilk altı aydan sonra ortaya çıkar ve oluştuktan sonra bireyde kalıcıdır. Sonuç olarak bağımlılık doğuştan itibaren görülür ve zamanla azalırken, anne ile çocuk arasında bağlanma zamanla oluşur ve süreklilik gösterir. Ainsworth (1972), bağlanmanın bir bireyin kendisi ve başka bir belirli birey arasında oluşturduğu sevecen bir bağ olduğunu, bağımlılığın ise aksine, genelleştirilmiş ve odaklanmamış bir davranış özelliği olduğunu belirtir. Livesley, Schröder ve Jackson (1990), bağlanma ve bağımlılığın iki ayrı yapı olduğunu savunurlar. Bu yazarlar, bağlanma davranışını, bir kişinin genellikle daha güçlü ya da daha akıllı olarak görülen belirli kişilerle yakınlık kurmak ve yakınlığı sürdürmek için sergilediği davranış örüntüsü olarak tanımlarlar. Bağımlılık davranışı ise başkalarından yardım, rehberlik ve onay almaya yönelik genelleştirilmiş davranış örüntüleri olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla bağımlılık davranışları belirli bir bireye yöneltilmemiş, başkalarına yakınlık kurarak güvenlik ihtiyacını karşılamaya yönelik bir davranışı kapsamamaktadır. Bornstein (1993), bağımlılık ve bağlanma arasındaki iki önemli fark olduğunu vurgulamıştır. İlk olarak, bağımlılık davranışı öncelikle yardım arayışı ile, bağlanma

davranışı ise yakınlık arayışı ile ortaya çıkmaktadır. İkincisi, bağımlı davranışlar, herhangi bir sayıda potansiyel koruyuculara veya bakıcılara yönlendirilebilir. Bağlanma davranışları ise sürekli olarak belirli bir kişiye yönlendirilir. Bu nedenle, bağımlı bireylerin genelleştirilmiş davranışları, bireyin başkalarından yardım almak amacıyla daha çok sosyal ilişki içerisinde bulunmasını sağlayabilir.

Kişilerarası bağımlılık ve bağlanma davranışları arasındaki farklılıklara rağmen gelişim ve yetişkinlik alanında çalışan uzmanların (psikolog, psikiyatrist) bağlanma davranışını tanımlarken bağımlılık kavramını kullandıkları görülmektedir. Bartholomew ve Larsen (1992) kişilerarası bağımlılık ölçeğini (Hirschfeld ve ark.,1977) ve bağlanma stillerinin değerlendirme ölçeğini kullanarak yaptıkları araştırmada, kişilerarası bağımlılık ölçeğinin alt ölçeklerinin (duygusal güven, özgüven eksikliği ve otonomi) güvensiz bağlanma stilleriyle ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Bu çalışmaya göre saplantılı bağlanma stili ile duygusal güven, korkulu bağlanma ile özgüven eksikliği ve kaçınmacı stil ile de otonomi ilişkili bulunmuştur (akt. Bartel,1995: 26).

Kişilerarası bağımlılık ile bağlanma arasındaki ilişkiye bakıldığında bazı araştırmacılar, güvensiz bağlanmanın kişilerarası bağımlılığın yordayıcısı olduğunu belirtmektedirler (Ainsworth, 1969; Alexander, 1993). Güvensiz bağlanma ile kişilerarası bağımlılık kavramı benzer davranış kalıplarıyla ilişkili olarak görülse de Livesley, Shroeder ve Jackson (1990) bu iki kavramın farklı yapılar olduğunu ve aralarındaki ilişki düzeyinin yüksek olmadığını ifade etmektedirler.

2.3. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde ilk olarak kişilerarası bağımlılık ile ilgili yurtdışındaki ve yurtiçindeki çalışmalara yer verilmiştir. İkinci olarak bağlanma stilleri ile ilgili yurtdışındaki ve yurtiçindeki araştırmalar incelenmiştir. Son olarak ise kişilerarası bağımlılık ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara yer verilmiştir.

2.3.1. Kişilerarası Bağımlılıkla İlgili Araştırmalar

2.3.1.1. Kişilerarası Bağımlılıkla İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Literatür incelendiğinde kişilerarası bağımlılık eğiliminin nedenlerini, ilişkili olduğu kişilik özelliklerini ve sonuçlarını inceleyen birçok araştırmaya rastlanmaktadır. Bu araştırmalarda genel olarak kişilerarası bağımlılık eğiliminin depresyon, kendini eleştirme, cinsiyet, cinsiyet rolleri, yeme bozuklukları, yalnızlık, öz eleştiri, kişilerarası problemler gibi değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Bu bölümde kişilerarası bağımlılık eğilimi ile ilişkisi incelenen bu değişkenlerle ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

Franché ve Dobson (1992), çalışmasında kişilerarası bağımlılık ile depresyona yatkınlık faktörü olarak kabul edilen kendini eleştirme arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma

örneklemine klinik depresif hasta 20'si klinik depresif hasta, 20'si düzelen hasta ve 20'si kontrol grubu olmak üzere 60 kişi oluşturmaktadır. Bu çalışmada Depresif Deneyimler Anketi ile Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları depresif hasta olan ve düzelen hastaların kendini eleştirme ve bağımlılık düzeylerinin, kontrol grubuna göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Çalışmadan elde edilen sonuçları kendini eleştirme ve bağımlılığın, depresyona yatkınlığın sabit faktörleri olduğunu göstermiştir.

Overholser (1992) tarafından yapılan çalışmada depresyon, yalnızlık ve benlik saygısının sosyal kayıp yaşama durumu ve cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemi bağımlılık düzeyi düşük ve yüksek olmak üzere iki gruba ayrılan 205 kadın ve 170 erkek olmak üzere toplamda 375 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Sosyal kayıp yaşayan kadınların bağımlılık puanları diğer gruplara nazaran daha yüksek bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına bakıldığında Bağımlılık puanlarının depresyon, yalnızlık ve benlik saygısı puanları üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu belirlenmiştir. Bağımlılık puanları yüksek olan katılımcıların, depresyon ve yalnızlık düzeylerinin de yüksek olduğu, benlik saygısı düzeylerinin ise düşük olduğu belirlenmiştir.

Bornstein (1993a), çalışmasında cinsiyet değişkenine göre bağımlılığın farklılaşımını incelemiştir. Araştırmalarında projektif ve objektif ölçekler kullanmışlardır. Çalışmanın örneklemi 60'ı kadın ve 42'si erkek olmak üzere toplamda 102 psikoloji öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmada Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği ve Rorschach Oral Bağımlılık Ölçeği kullanılmıştır. Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği'nden kadınlar erkeklere oranla daha yüksek toplam puan almışlardır. Kişilerarası Bağımlılık alt ölçek puanlarına bakıldığında ise kadınların erkeklere oranla Otonomi alt ölçeği puanları daha düşük düzeyde bulunmuştur. Bunun yanında Özgüven eksikliği alt ölçek puanları kadınlarda erkeklere nazaran daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Duygusal Güven alt ölçek puanlarında ise cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık bulunmamıştır.

Bornstein, Bowers ve Bonner (1996), üniversite öğrencilerinde objektif ve projektif bağımlılık puanlarının cinsiyet rolü ile ilişkisini araştırmışlardır. Araştırmaya 47 kadın, 40 erkek olmak üzere toplam 87 lisans öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucuna göre, yüksek objektif bağımlılık puanları yüksek kadınlık ve düşük erkeksilik puanları ile ilişkili bulunmuştur. Projektif bağımlılık puanları ile cinsiyet rolleri arasında ise anlamlı ilişki bulunmamıştır.

Overholser (1996), çalışmasında bağımlı kişilikleri ve kişilerarası problemleri araştırmıştır. Araştırma örneklemini psikiyatrik tedavi gören 43 hasta ile hasta olmayan 66 yetişkinden oluşmaktadır. Örneklem grubu normal olarak kabul görülen davranışlar, sosyal ağların yoğunluğu ve yalnızlığın öznel duyguları açısından değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, bağımlılığın psikiyatrik tedavi gören hastalarda ve hasta olmayan kontrol grubunda sosyal davranış ve sosyal ağların kalitesi ile ilişkili olduğunu

göstermiştir. Araştırma sonuçları bağımlı kişilik stiline olumsuz ve yıkıcı davranışlar arasında ilişkili olduğunu göstermiştir. Kişilerarası bağımlılığın psikiyatrik tedavi gören hastalarda depresif semptomlar ve depresif tutumlarla ilişkili olduğu görülmüştür.

Lynch, Robins ve Morse (2001), çalışmalarında depresyonda sosyotropik (bağımlı) ve otonomik kişilik özelliklerinin partnerle olan ilişkideki rolünü incelemişlerdir. Minimum 6 aydır ilişkisi bulunan depresif psikiyatrik tanısı olan hastalara sosyotropi, otonomi ve ilişki işleyişini değerlendiren ölçekler uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre, sosyotropik kişilerin kendi davranışlarını talep edici, partnerlerinin davranışını ise çekilme davranışı olarak ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra Otonomik kişiler partnerlerinin davranışlarını talep edici olarak ifade ederken, kendi davranışlarını ise çekilme olarak ifade etmişlerdir. Otonominin ilişki memnuniyetsizliği ve partneri eleştirme ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Reed (2001), İspanyol erkeklerde bağlanma stilleri, duygusal bağımlılık ve maçoluk arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın örneklemini bir toplum kolejinde öğrenim gören öğrenciler, göçmen vatandaşlık gruplarında gönüllü katılımcılar ve Teksas'ta polis memurluğu yapan İspanyol erkekler oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre kaçınmacı bağlanan İspanyol erkekler güvenli ve güvensiz/kaygılı bağlanan İspanyol erkeklere göre daha yüksek seviyelerde maçoluk gösterdiği bulunmuştur. Güvensiz/kaçınmacı bağlanan İspanyol erkekler daha düşük düzeyde duygusal bağımlılık bildirmişlerdir. Ayrıca katılımcıların duygusal bağımlılık düzeylerinin medeni duruma göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı; evli katılımcıların bekar ve boşanmış katılımcılara göre duygusal bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Hoyos ve Arredondo (2006), araştırmalarında duygusal bağımlılığı ölçmek için bir ölçek geliştirmeyi amaçlamışlardır. Araştırma örneklemini Kolombiya Medellin bölgesinden 506'sı erkek 309'u kadın, toplam 805 kişi oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, kadınlarda partnerlerine karşı duygularını ifade etme ve yalnız kalma korku puanlarının daha yüksek, erkeklerde ise ilgi arama puanlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Laget ve arkadaşları (2006) tarafından yapılan çalışmada intihar girişiminde bulunan ergen ve genç yetişkinlerin kişilerarası bağımlılık eğilimleri ile kişilik özelliklerini araştırılmıştır. Araştırma örneklemini daha önce intihar girişiminde bulunmayan, yakın zamanda bir kez intihar girişiminde bulunan, yakın zamanda 1'den fazla intihar girişiminde bulunan, geçmişte 1 defa intihar girişiminde bulunan ve geçmişte 1'den fazla intihar girişiminde bulunmuş olmak üzere 5 gruptan; 225 kadın, 345 erkek olmak üzere toplam 570 kişiden oluşmaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre intihar girişiminde bulunma durumuna göre kişilerarası bağımlılık ölçeğinin duygusal güven alt ölçek puanları ile sosyal öz güven eksikliği alt ölçeği puanları arasındaki anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Yakın zamanda birden fazla intihar girişiminde bulunan kişilerin ise duygusal güven alt ölçek puanları

ile sosyal öz güven eksikliği alt ölçek puanlarının diğer dört gruptan daha yüksek düzeyde olduğu görülürken otonomi alt ölçeği puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Myers, Dilks ve Marceaux (2007) çalışmalarında utangaçlık ile partner bağımlılığı arasındaki ilişkisi incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar utangaç bireylerin benlik saygılarını artırmak için kendileri için önemli gördükleri kişilere ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Ayrıca utangaçlık ve özgüven arasındaki ilişki araştırılmış ve sonucunda, utangaçlık ve sosyal anksiyete ile sosyal anksiyete ile kişilerarası bağımlılık arasında anlamlı pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. Bunun yanında araştırma bulgularında kadınlarda utangaçlık arttıkça romantik ilişkilerde kişilerarası bağımlılığın arttığını görülmüştür. Araştırmanın bir diğer sonucu utangaçlık seviyesi yüksek olan kadınların utangaçlık seviyesi düşük olan kadınlara kıyasla partner bağımlılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Orr (2007), çalışmasında duygusal farkındalık ile kişilerarası bağımlılık arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın örneklemi 177'si kadın 25'i erkek olmak üzere toplam 202 psikoloji öğrencilerinden oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre duygusal farkındalık ile bağımlılık arasında anlamlı pozitif yönde ilişkili tespit edilmiştir. Ayrıca cinsiyetin, bağımlılık ile duygusal farkındalık arasında arabulucu etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Rubinstein (2007) yaptığı çalışmada bağımlılığın iki davranış göstergesi ve beş faktör kişilik modelini araştırmıştır. Bağımlılığın iki göstergesi olarak ebeveynlerle ikamet etmek ve işsiz olmak gösterildi. Araştırmaya 601 lisans öğrencisi katıldı. Araştırma sonuçlarına göre ebeveynleriyle birlikte yaşayan işsiz öğrencilerin ebeveynlerinden ayrı yaşayan, çalışan öğrencilere göre bağımlılık düzeyi yüksek bulunmuştur. Ayrıca ebeveynlerle birlikte yaşamak bağımlılığın ve nevrozluğun en güçlü yordayıcısı olarak bulunmuş, onu işsizlik takip etmiştir. Ebeveynleriyle birlikte yaşayan ve işsiz erkek öğrencilerin bağımlılık ve nevrozlu olma düzeyi kadınlara göre daha yüksektir. Bağımlılık ile yaş arasında negatif yönde ilişki bulunmuştur. Katılımcıların yaşı arttıkça bağımlılık düzeyi düşmektedir.

Pritchard ve Yalch (2009), çalışmalarında kişilerarası bağımlılık, yalnızlık ve yeme bozuklukları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, kadınlarda da erkeklerde de kişilerarası bağımlılık ile yalnızlık puanları arasında anlamlı ilişki görülmüştür. Bununla birlikte Yeme Bozukluğu Envanteri alt ölçekleri ile Kişilerarası Bağımlılık ölçeği puanları arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür.

Jaramilli, Hoyos ve Mariantonia (2009), çalışmalarını duygusal bağımlılığı olan üniversite öğrencilerinin partnerlerine karşı erken uyumsuz şemalarının tanımlanması amacıyla gerçekleştirmişlerdir. Araştırmanın örneklemini 509 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre erken dönem şemalarının kötüye kullanım/istismar ve yetersiz öz kontrol/öz disiplin tarafından şekillendiği belirlenmiştir.

Bununla birlikte şemaların duygusal bağımlılığa olan bilişsel savunmasızlığı açıkladığı belirtilmiştir.

Uji ve ark. (2013) tarafından yapılan çalışmada Japonlar için uyarlanan Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği'nin depresif duygu durumuna ve kötü yaşam işleyişine etkisi araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, kişilerarası bağımlılık ölçeğinin alt boyutlarından duygusal bağımlılık ve sosyal özgüven eksikliğinin zihinsel sağlık göstergelerinden depresyon ve endişe ile ilişkili olduğu görülürken, kişilerarası bağımlılık ölçeğinin otonomi alt boyutu ile bir ilişki bulunamamıştır.

Abi-Habib ve Luyten (2013), çalışmalarında bağımlılık ve öz eleştirinin depresyona hassaslıkla olan ilişkisini öfke, öfke kontrolü stratejileri ve depresyon şiddeti açısından araştırmışlardır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre yüksek düzeyde bağımlılığa sahip olmanın sürekli öfke, öfkeyi kendine çevirme, başkalarına yönelen öfkenin düşük seviyesi ile ilişkili olduğu görülmüştür. Bununla birlikte öfkeyi kendine çevirme, bağımlılık, öz eleştiri ve depresyon şiddeti arasındaki ilişkiye aracılık ettiği belirlenmiştir.

Tang (2013) çalışmasında Tayvan ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kadınların bireycilik/kollektivist, kişilerarası bağımlılık ve depresyon arasındaki ilişkileri araştırmıştır. Araştırmanın örnekleme romantik ilişkisi en az 6 aydır devam eden 85 Amerikan kadını ve 126 Tayvan kadını olmak üzere toplam 211 kadın katılımcı oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen sonuçlara bakıldığında Amerikalı kadınlar kişilerarası bağımlılık faktörlerinde yüksek puan aldıkları görülmüştür. Bununla birlikte kişilerarası bağımlılığın duygusal ve benlik saygısı yönlerinin kolektivistik özelliklerle ilişkili olduğu görülmüştür. Bireycilik / kolektivizm ve kişilerarası bağımlılığın depresyonla nasıl bir etkileşime girdiği incelendiğinde, kişilerarası bağımlılığı yüksek olan kişiler depresyonun daha yüksek seviyelerini temsil etmektedir. Araştırmada kişilerarası bağımlılık, depresyon düzeylerinin anlamlı bir yordayıcısı olarak tespit edilmiştir.

Yurt dışında yapılan çalışmalarda, kişilerarası bağımlılığın cinsiyet, cinsiyet rolleri, yeme bozuklukları, yalnızlık, duygusal farkındalık gibi değişkenlerle ilişkili olduğu görülmektedir. Araştırmaların örneklemlerini genel olarak üniversite öğrencileri, kolej öğrencileri, ergen ve genç yetişkinler, psikiyatrik tedavi gören hastalar, depresif hastaların oluşturduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimini inceleyen herhangi bir araştırmaya alanyazında rastlanmamıştır.

2.3.1.2. Kişilerarası Bağımlılıkla İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Yurtiçindeki alanyazın incelendiğinde kişilerarası bağımlılık eğilimi ile ilgili çalışmaların oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir. Bu kısıtlı çalışmalarda kişilerarası bağımlılık eğiliminin beş faktör kişilik özellikleri, bilişsel çarpıtmalar, aidiyet ihtiyacı, benlik saygısı, şemalar gibi

değişkenlerle ilişkisinin incelendiği görülmektedir. Ayrıca bağımlılıkla benzer olarak görülen sosyotropik(bağımlı) kişilik özelliğinin cinsiyet, medeni durum, yaş, bağlanma stilleri, iletişim becerileri, empati, depresyon gibi değişkenlerle ilişkisinin incelendiği araştırmalara alanyazında rastlanmaktadır. Bu bölümde bu araştırmalarla ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Kalkan, Tutkun ve Kishali (2002) yaptıkları çalışmada cinsiyetin sporcuların sosyotropi-otonomi düzeylerinde etkisini araştırmışlardır. Araştırmaya katılan 120 sporcudan elde edilen veriler sonucunda cinsiyet ile sporcuların sosyotropi-otonomi düzeyleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Sosyotropi düzeyi kadın sporcuların erkek sporculara göre daha yüksek bulunurken, otonomi düzeyi erkek sporcuların kadın sporculara göre daha yüksek bulunmuştur.

Kaya, Aştı, Acaroğlu, Kaya ve Şendir (2006) tarafından yapılan araştırmada sosyotropi ve otonomi kişilik özelliklerini ve bu kişilik özellikleri ile ilişkili diğer faktörleri belirlemek için tanımlayıcı bir araştırma yapılmıştır. Araştırmaya İstanbul Üniversitesinde öğrenim gören 366'sı kadın, 3'ü erkek toplam 369 hemşire adayı katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre sosyotropi ile katılımcıların kaldığı yer, ebeveyn tutumu ve kendi kararlarını verme değişkenleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Ayrıca otonomi ile katılımcıların sınıfı, kaldığı yer ve kendi kararlarını verme değişkenleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Baydoğan ve Dağ (2008) tarafından yapılan çalışmada öğrenilmiş güçlülük, kontrol odağı ve sosyotropi-otonomi değişkenlerinin depresiflik düzeyine etkisini araştırmışlardır. Araştırmaya 43 kadın, 28 erkek toplam 71 hemodiyaliz hastası katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre kadın hastaların depresif belirti puanları erkek hastalara göre daha yüksek bulunmuştur. Araştırmada cinsiyet, yaş ve toplam diyaliz süresi değişkenleri kontrol edildiğinde dış kontrol odağı ve öğrenilmiş güçlülüğün depresif belirti düzeyini yordadığı; sosyotropi-otonomi kişilik özelliği değişkeninin ise anlamlı bir yordayıcı olmadığı bulunmuştur.

İmamoğlu ve Aydın (2008), Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği'ni geliştirerek Türk toplumunun kişilerarası ilişki boyutlarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Ölçek onay bağımlılık, başkalarına güven, empati ve duygu farkındalığı olmak üzere 53 maddelik dört faktörden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre duygu farkındalığı, başkalarına güven ve empati katılımcıların sağlıklı ilişkiler kurmasında özendirici değişkenler olarak bulunmuştur. Onay bağımlılık boyutu ise bireyin başkalarının tutum ve görüşlerinin belirleyici rol oynadığı durumları temsil etmektedir.

Çetin (2008) tarafından yapılan araştırmada yaşlı bireylerde sosyotropi-otonomi ile depresyon arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmaya İstanbul'da yaşayan ve 65 yaş ve üzeri 128 kişi katılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuca göre sosyotropi-otonomi ile depresyon arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Tosyalı (2010), evli bireylerde bağımlı ve özerk (sosyotropik-otonomik) kişilik özellikleri, empati ve mutluluk düzeyi arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada sosyotropi-otonomi ile empati ve mutluluk arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Araştırmada ayrıca evlilikte alınan önemli kararların otonomik kişilik özelliği ile partnerlerin eğitim düzeyi, dünya görüşü, yaşamdan memnuniyet düzeyi, aile tipi ve geleceğe dair umutlu olmanın sosyotropik özelliklerden etkilendiği bulunmuştur. Sosyodemografik değişkenlerden cinsiyet, yaşadıkları yer ve evlilik sayıları ile sosyotropi, otonomi, empati ve ilişkideki mutluluk arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır.

Ulusoy ve Durmuş (2011) tarafından yapılan çalışmada üniversite öğrencilerinin kişilerarası bağımlılık düzeylerini belirlemek ve kişilik özelliklerinin bağımlılık düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştırmışlardır. Araştırmaya İnönü Üniversitesi'nde öğrenim gören 153 kız, 130 erkek, toplam 283 öğrenci katılmıştır. Araştırmaya katılan katılımcıların kişilerarası bağımlılık düzeylerini belirlemek amacıyla "Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği", kişilik özelliklerini belirlemek amacıyla ise " Beş Faktör Envanteri" kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre beş faktör kişilik özelliklerinden nevrotizm ve yumuşak başlılık arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunurken; dışadönüklük ile negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Ayrıca araştırma bulgularına göre kişilerarası bağımlılık düzeyleri yüksek ve düşük olan bireylerin dışa dönüklük, nevrotizm ve uyumluluk kişilik özellikleri açısından anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Araştırmaya katılan katılımcıların kişilerarası bağımlılık düzeyleri ve beş faktör kişilik özellikleri cinsiyet ve yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Ulusoy ve Durmuş (2013), kişilerarası bağımlılığın Türk kültüründe prototipini belirlemeyi amaçlamışlayan bir araştırma yapmışlardır. Araştırmaya üniversitede öğrenim gören 252 öğrenci katılmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında prototip analizi senaryo örneği kullanılmıştır. Prototip analizi sonucunda kişilerarası ilişkilerde ve bağımlı ilişkilerde bağımlılık incelenmiş, 3 ana kategori olmak üzere 71 özellik belirlenmiştir. Belirlenen kategoriler: 1) kişilerarası bağımlılık, 2) bağımlı bireylerin özellikleri, 3) bağımlı ilişkinin belirleyicileri. Araştırma sonuçlarına göre kişilerarası bağımlılık ve bağımlı ilişkinin belirleyicilerinin hem olumlu hem de olumsuz özelliklerden oluştuğu, bağımlı bireylerin özelliklerinin ise genel olarak olumsuz özelliklerle nitelendirildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Tokmak, Turgut ve Öktem (2013) tarafından yapılan araştırmada sosyotropik-otonomik kişilik özelliklerinin iletişim becerilerine etkisi incelenmiştir. Araştırmaya Ankara Başkent Üniversitesi'nde Turizm Otelcilik bölümü ön lisans ve lisans düzeyinde öğrenim gören 207'si kadın, 186'sı erkek olmak üzere 393 öğrenci katılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuca göre sosyotropinin alt boyutlarından ayrılık kaygısı ve başkalarını memnun etme kaygısının iletişim

becerilerini anlamlı şekilde etkilediği gözlenmiştir. Otonominin alt boyutlarından ise “kişisel başarının” iletişim becerilerini anlamlı şekilde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Aydın (2014) tarafından yapılan araştırmada hemodiyaliz hastalarında bağlanma stilleri ile sosyotropik(bağımlı) kişilik özellikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya Ankara ilinde 115 kadın, 87 erkek toplam 202 kronik böbrek yetmezliği tanısı olan hasta katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, bağlanma stilleri ve sosyotropik-otonomik kişilik özellikleri alt ölçekleri üzerinde yaş, eğitim durumu, medeni durum, tedavi süresi ve sosyal yaşantıya etki durumu değişkenlerinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Saplantılı bağlanma, kayıtsız bağlanma ve ayrılık kaygısı alt ölçekleri dışında hastaların, sosyotropik-otonomik kişilik özellikleri ile bağlanma stilleri arasında anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Hemodiyaliz hastalarının sosyotropi-otonomi ölçeği ile bağlanma stillerinden aldıkları puanlar değerlendirildiğinde, hastaların ayrılık kaygısı yaşadıkları, özgür kişilikte oldukları ve saplantılı bağlanma stiline sahip oldukları belirlenmiştir.

Erikmen (2015) tarafından yapılan araştırmada, hemşirelerin bireysel ve mesleki otonomilerini incelemiştir. Araştırmaya İzmir Bozyaka Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde çalışan 214 katılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre sosyotropi(bağımlılık) ile medeni durum ve yaş arasında anlamlı ilişki bulunurken; sosyotropi ile eğitim durumu, çalışılan yıl, başka bir kurumda çalışma durumu, mesleki pozisyonları ve çalışma şekilleri arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır. Otonomi ile medeni durum, yaş, eğitim durumları, çalışılan yıl, başka bir kurumda çalışma durumu, mesleki pozisyon ve çalışma şekli arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır. Otonomi alt boyutlarından özgürlük ve yalnızlıktan hoşlanma ile çalışılan yıl arasında ise anlamlı ilişki saptanmıştır.

Avcı (2016) tarafından yapılan araştırmada kişilerarası bağımlılık eğiliminin bilişsel çarpıtmalara etkisi incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini Ondokuz Mayıs Üniversitesinin çeşitli bölümlerinde öğrenim gören 879 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcılara “Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği”, “İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtma Ölçeği” ve araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre kişilerarası bağımlılık eğilimi ve ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların kişilerarası bağımlılık eğiliminin alt ölçeklerini yordadığı bulunmuştur. İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ve kişilerarası bağımlılık eğilimlerinin cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı gözlenmiştir.

Aydoğan (2016) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin kişilerarası bağımlılık eğilimi, aidiyet ihtiyacı ve benlik saygıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini İstanbul Üniversitesi ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesinde öğrenim gören üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Katılımcılara Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Aidiyet İhtiyacı Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu'ndan

oluşan paket uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, benlik saygısı, aidiyet ihtiyacı ve kişilerarası bağımlılık eğiliminin alt boyutları (duygusal güven, sosyal özgüven eksikliği ve otonomi) arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğu görülmüştür. Katılımcıların benlik saygısı ile aidiyet ihtiyacı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki; benlik saygısı ile sosyal özgüven eksikliği ve duygusal güven arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki; benlik saygısı ile otonomi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Aidiyet ihtiyacı ile sosyal özgüven eksikliği ve duygusal güven arasında anlamlı düzeyde pozitif ilişki bulunurken; aidiyet ihtiyacı ile otonomi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çeşitli demografik özellikler (cinsiyet, okunan bölüm, gelir durumu) açısından benlik saygısı, aidiyet ihtiyacı ve kişilerarası bağımlılık arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Arslan (2017) tarafından yapılan araştırmada kişilerarası bağımlılık kavramının Şema Terapi Modeli çerçevesinde incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya İstanbul'un çeşitli üniversitelerinde öğrenim gören 386 kadın, 232 erkek olmak üzere 618 öğrenci katılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilere Young Ebeveynlik Ölçeği (YEBÖ), Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YGÖ-KF3), Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği (KBÖ) ve Kişisel Bilgi Formu'ndan oluşan paket ölçek grubu uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, algılanan ebeveynlik biçimleri, erken dönem uyumsuz şemalar ve kişilerarası bağımlılık eğiliminin cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaştığı gözlenmiştir. Ayrıca algılanan ebeveynlik biçimleri ile kişilerarası bağımlılık eğilimi arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şema alanlarının aracı rolü kadın ve erkekler için ayrı ayrı analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, kadın ve erkek katılımcılarda kuralcı/kalıplayıcı, aşırı koruyucu/evhamlı, koşullu/başarı odaklı, kötümser/endişeli, cezalandırıcı ve değişimi kapalı/duyguları bastıran ebeveyn algıları ile kişilerarası bağımlılık eğilimi arasındaki ilişkide zedelenmiş otonomi ve diğeri yönelimlilik şema alanlarının aracı rolü bulunmaktadır. Öte yandan, küçümseyici/kusur bulucu ebeveyn algılarının yalnızca kadın katılımcılarda; aşırı izin verici/sınırsız ebeveyn algılarının ise yalnızca erkek katılımcılarda zedelenmiş otonomi ve diğeri yönelimlilik şema alanları aracılığıyla kişilerarası bağımlılık eğilimini yordadığı görülmüştür. Sonuç olarak, araştırma bulguları, algılanan ebeveynlik biçimleri ile kişilerarası bağımlılık eğilimi arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şema alanlarının aracı rol oynadığına göstermektedir.

Ayvazoğlu (2017) yapmış olduğu çalışmada, psikologların kullandığı mizah tarzları ile sosyotropik-otonomik kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 127 psikolog katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, katılımcı ve kendini geliştirici mizah tarzı, sosyotropik-otonomik kişilik, pozitif duygu halleri, uyumlu insan ilişkileri, eğlenceli olma hayattan zevk alma ve tatmin olma ile ilişkili bulunmuştur. Araştırmada ayrıca sosyotropinin ayrılık kaygısı alt boyutunda bekar psikologların puanlarının evli psikologların puanlarına göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Yurt içinde kişilerarası bağımlılık eğilimi ile ilgili yapılan araştırmalarda kullanılan örneklem üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Sosyotropik kişilik özelliği ile ilgili yapılan çalışmalarda ise araştırma örneklemelerini sporcular, üniversite öğrencileri, hemodiyaliz hastaları, evli bireyler, hemşireler, yaşlılar, psikologlar gibi farklı grupların oluşturduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimini inceleyen herhangi bir araştırmaya ise rastlanmamıştır.

2.3.2. Bağlanma Stilleriyle İlgili Araştırmalar

2.3.2.1. Bağlanma Stilleriyle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Literatür incelendiğinde bağlanma stillerinin gelişimi, ilişkili olduğu kişilik özelliklerini ve sonuçlarını inceleyen birçok araştırmaya rastlanmaktadır. Bu araştırmalarda genel olarak bağlanma stillerinin depresyon, öfkeye yatkınlık, evlilik uyumu, tükenmişlik, stresle başa çıkma, anksiyete, liderlik gibi değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Bu bölümde bağlanma stilleri ile ilişkisi incelenen bu değişkenlerle ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

Mikulincer (1998), araştırmasında bağlanma stilleri, öfkeye yatkınlık ile öfkenin dile getirilmesi arasındaki ilişkileri ve bununla birlikte öfkenin muhtemel sonuçlarında bağlanma stillerine göre farklılıklarının olup olmadığını incelemiştir. Araştırma örneklemini 56'sı kadın ve 44'ü erkek olmak üzere toplam 100 kişi oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre güvenli bağlananların öfkeye yatkınlık puanlarının daha düşük olduğu, öfkelendiklerinde ise daha uyumlu tepkiler gösterdikleri, daha olumlu duygular sergiledikleri, başkalarına kin gütme eğilimlerinin daha düşük olduğu görülmektedir.

Scott (2002), araştırmasında evlilik uyumu ile depresyon arasındaki ilişkiyi ve bağlanma biçimlerinin etkisini incelemiştir. Araştırma bulguları kaygılı-kararsız bağlanma biçimine sahip bireylerde gözlenen depresif belirtilerin, evlilik uyumuna olumsuz etkilerinin daha çok gözlemlendiğini göstermektedir. Bununla birlikte güvensiz ve kaygılı-kararsız bağlanma biçimine sahip kadınların evliliklerindeki sorunlar için kendilerini daha çok suçlama eğiliminde oldukları görülmüştür.

Pines (2004), araştırmasında yetişkin bağlanma stillerinin tükenmişliğe etkisini incelemiştir. Araştırmasının örneklemini farklı kültürlerden ve mesleklerden oluşan 5 grup oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, güvenli bağlanma ile tükenmişlik arasında negatif yönde anlamlı, güvensiz bağlanma stilleri ile tükenmişlik arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Hawkins, Howard ve Oyeboode (2007), çalışmalarında yetişkin bağlanma stillerini, stresi ve başa çıkma stillerini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 84 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre güvenli ve güvensiz bağlanan bireyler arasında, stres yaşamının anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir.

Surcinelli, Rossi, Montebanocci ve Baldaro (2010), araştırmalarında bağlanma stillerinde başkaları ve diğerleri modellerindeki farklılıklarla bağlı olarak anksiyete ve depresyondaki farklılıkları ve bu ilişkiye kişilik özelliklerinin aracılık edip etmediğini incelemişlerdir. Araştırma örneklemini 274 yetişkin bireyden oluşmaktadır. Araştırma sonuçları, güvenli bağlanan bireylerde daha düşük depresyon puanlarının olduğunu ve saplantılı bağlanma stiline sahip bireylerin depresyon puanlarının kayıtsız-kaçınan bireylere göre daha fazla olduğunu göstermiştir.

Boatwright, Lopez, Sauer, VanDer Wege ve Huber (2010), araştırmalarında çalışanların tercih ettikleri liderlik davranışlarında yetişkin bağlanma stillerinin katkısını incelemişlerdir. Araştırma örneklemini 617 kişiden oluşmaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, saplantılı bağlanan bireylerin kayıtsız bağlanan bireylere göre daha güçlü liderlik davranışlarını tercih ettiklerini göstermiştir.

Yurt dışında bağlanma stilleri ile ilgili yapılan araştırmalarda kullanılan örneklemler farklılık göstermektedir. Araştırma örneklemlerini genel olarak yetişkinlerin, öğrencilerin ve evli bireylerin oluşturduğu görölmektedir. Alanyazında öğretmen adaylarının bağlanma stillerini inceleyen araştırmaya ise henüz rastlanmamıştır.

2.3.2.2. Bağlanma Stilleriyle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Bağlanma stilleri ile ilgili yurt içinde birçok çalışmanın yapıldığı görölmektedir. Bu araştırmalarda genel olarak bağlanma stillerinin cinsiyet rolleri, evlilik uyumu, öznel iyi oluş, stresle başa çıkma, problem çözme, bilişsel esneklik gibi çok farklı değişkenlerle ilişkisinin incelendiği görölmektedir. Bu bölümdede bağlanma stilleri ile ilişkisi incelenen bu değişkenlerle ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

Saymaz(2003), üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile kişilerarası ilişki tarzları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Marmara Üniversitesi ve İstanbul üniversitesinde öğrenimine devam eden 474 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgular, güvenli bağlanma stili ile duyarlılık ve dışadönüklük arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki , korkulu bağlanma stili ile duyarlılık ve dışadönüklük arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki, saplantılı bağlanma stili ile bağımsızlık ve kararlılık boyutları negatif yönde, saplantılı bağlanma stiliyle destekleyicilik, hoşgörü, temkinlilik ve dengelilik arasında pozitif yönde, kayıtsız bağlanma stiliyle dışadönüklük faktörü arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Damarlı (2006) tarafından yapılan çalışmada ergenlerde bulunan bağlanma stilleri, toplumsal cinsiyet rolleri ve benlik kavramı arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini Ankara'nın farklı bölgelerinde ortaöğretimde öğrenimine devam eden 305 kadın, 267 erkek olmak üzere toplam 572 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgular,

güvenli bağlanma stiline sahip katılımcıların saplantılı, korkulu ve kayıtsız bağlanma stiline sahip katılımcılara göre daha olumlu benlik kavramlarına sahip olduğunu, kayıtsız bağlanma stiline sahip bireylerin saplantılı bağlanma stiline sahip bireylerden daha olumlu benlik kavramlarına sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca araştırmada toplumsal cinsiyet rolü, bağlanma stilleri ve benlik kavramı arasında anlamlı ilişkiler görülmüştür. Cinsiyet ile bağlanma stilleri incelendiğinde ise erkeklerin güvenli bağlanma düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Bal (2007) yapmış olduğu çalışmada, evli çiftlerin uyumunda ve evlilik kalitesinde, bağlanma stillerinin ve cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının ilişkisini araştırmıştır. Araştırmaya Mersin ilinde ikamet eden 100 evli çift katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, kadın ve erkeklerde cinsiyet rolleri ile evlilik uyumu arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Kadın katılımcılarda kadınsılık ve erkeksilik özellikleri arttıkça evlilik uyumlarının da arttığı görülmüştür. Erkek katılımcılarda ise kadınsılık puanları arttıkça evlilik uyum puanlarının arttığı görülmüştür. Kadınlarda bağlanma stilleri ile evlilik uyumları arasında anlamlı ilişki bulunmazken; erkeklerde kaygılı ve kaçınmacı bağlanma ile evlilik uyumu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Terzi ve Çankaya (2009) yapmış oldukları araştırmada bağlanma stillerinin öznel iyi olma ve stresle başa çıkma tutumlarını yordayıp yordamadığını belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın örneklemini Gazi Üniversitesinde öğrenimine devam etmekte olan 159 kadın, 155 erkek olmak üzere toplam 341 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre güvenli bağlanma stiline özsaygı ve stresle başa çıkma tutumlarından aktif planlamanın, dış yardım aramanın, dine sığınmanın, kabul/bilişsel yeniden yapılanmayı yordadığı; saplantılı bağlanma stiline ise, yaşam doyumunu yordadığı tespit edilmiştir. Bunlarla beraber korkulu bağlanma stiline kaçma başa çıkma tutumunu, kayıtsız bağlanma stiline aktif planlama başa çıkma tutumunu anlamlı şekilde yordadığı tespit edilmiştir.

Sümer ve Şendağ (2009), orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanma, öznel benlik ve kaygının birbirlerine etkilerini incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini Ankara'da bir üniversiteye bağlı Vakıf İlköğretim Okulu'nda öğrenimine 5. ve 6. Sınıfta devam etmekte olan 92 kız, 102 erkek olmak üzere toplam 194 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgular cinsiyet ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Araştırmada güvenli bağlanan çocukların, olumlu benlik akran ilişkilerinde daha yapıcı olduğu tespit edilmiştir.

Akhunlar (2010), çalışmasında üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile uyum süreçleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Uşak Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan 1033 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmadan elde

edilen bulgular güvenli bağlanma stili olan öğrencilerin korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanan öğrencilerden daha yüksek genel uyumları olduğunu göstermektedir.

Ata (2010), okul öncesi öğretmenlerinin bağlanma stilleri, duygusal zeka düzeyleri ve empatik eğilimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmaya Muğla il merkezinde resmi okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan 500 okul öncesi öğretmeni katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, okul öncesi öğretmenlerinin bağlanma stilleri, duygusal zeka alt boyutları ve empatik eğilimleri, kıdem, yaş ve cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Kadın okul öncesi öğretmenleri erkeklere oranla daha yüksek empatik eğilim göstermektedir. Yaşa göre en çok kayıtsız bağlanma stilinde farklılaşma saptanmıştır.

Çiftçi (2010), ebeveyn ilişki algısı ile yetişkin bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 95 kadın, 68 erkek olmak üzere 163 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, incelenen nitelikler arasında ergenlerde akran bağımlılığı ile en çok ebeveyn bağımlılığı ilişkili bulunmuştur. Anne-babasına yabancılaşan ve iletişim düzeyi az olan katılımcıların, arkadaşlarına ve partnerlerine kaygılı ya da kaçınmacı bağlandığı saptanmıştır. Ayrıca, ebeveyne bağımlılığın yaşa göre anlamlı şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. 18-21 yaş aralığındaki katılımcıların, akranlarına daha fazla korkulu bağlanma stili geliştirdikleri, anne ile kurulan iletişimin kadın katılımcılarda erkek katılımcılara göre daha fazla olduğu, korkulu ve güvenli bağlanma stiline cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Son olarak, kaygılı ve kaçınmacı bağlanma ile saplantılı ve kayıtsız bağlanmanın, cinsiyete ve yaşa göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

İmamoğlu ve Akbağ (2010) tarafından yapılan çalışmada, cinsiyet ve bağlanma stillerinin utanç, suçluluk ve yalnızlık duyguları üzerindeki yordayıcı gücünü sınamayı amaçlamışlardır. Araştırmanın örneklemini Marmara Üniversitesinde öğrenimine devam eden 183 kız, 177 erkek olmak üzere toplam 360 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, güvenli ve kayıtsız bağlanma stili utanç duygusunu yordadığı, kayıtsız bağlanma stiline suçluluk duygusunu yordadığı ve tüm bağlanma stillerinin yalnızlık duygusunun oluşmasında belirleyici olduğu görülmüştür.

Altundağ (2011), araştırmasında üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri, stresle başa çıkma tutumları ve stresi algılama düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Haliç Üniversitesinde lisans eğitimine devam etmekte olan 396 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, bağlanma stillerinin stresle başa çıkma tutumları ve stresi algılama düzeyi üzerinde etkisi olduğunu göstermiştir. Güvenli bağlanan bireylerin stresi en az algılayan, korkulu bağlanan bireylerin stresi en çok algılayan grup olduğu tespit edilmiştir. Romantik ilişkiye sahip olup olmamaya göre bağlanma stilleri incelendiğinde romantik ilişki içinde olmayan öğrencilerin romantik ilişki içinde olan öğrencilere göre daha fazla kayıtsız bağlanma stiline sahip oldukları tespit edilmiştir.

Araştırmada bağlanma stillerinin cinsiyet ile ilişkisine de bakılmış ve erkeklerin güvenli ve saplantılı bağlanma geliştirdikleri, kızların ise erkeklere göre daha güvensiz bir bağlanma örüntüsü geliştirdikleri tespit edilmiştir.

Yazıcıoğlu (2011), ODTÜ öğrencilerinde bağlanma stilleri ve stresle başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde öğrenim gören 196 kadın, 195 erkek olmak üzere toplam 381 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucuna göre, kaygılı bağlanma ile kaçınma stratejisi, kaçınmacı bağlanma ile sosyal destek arama stratejisi anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Bağlanma stilleri ile cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, bakım veren kişi, anne-babanın eğitim düzeyi ve sosyoekonomik durum arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır.

Ergin ve Dağ (2013) tarafından yapılan araştırmada yetişkinlerin bağlanma yönelimleri, kişilerarası problem çözme davranışları ve yaşadıkları ruhsal belirtiler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya Hacettepe Üniversitesi'nde öğrenim gören 458 lisans öğrencisi katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre kaygılı bağlanmanın etkili olmayan kişilerarası problem çözme davranışları üzerinde etkili olduğu, kaçınmacı bağlanmanın ise kişilerarası problemlerin çözümünde güvensiz ve sorumluluk almayan yaklaşımlar ile etkili problem çözme davranışlarını olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Kaygılı ve kaçınmacı bağlanmanın, etkili olmayan problem çözme davranışlarından probleme olumsuz yaklaşma ve kendine güvensiz yaklaşımın, ruhsal belirtiler üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca kaçınmacı bağlanma ile ruhsal belirtiler arasındaki ilişki kendine güvensiz yaklaşımın, kaygılı bağlanma ile ruhsal belirtiler arasındaki ilişki ise probleme olumsuz yaklaşma ve kendine güvensiz yaklaşım üzerinde kısmi aracı rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak kaygılı bağlanma puanlarının kadınlarda, erkeklere oranla anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.

Gündüz (2013) tarafından yapılan araştırmada bilişsel esnekliğin yordayıcıları olarak akılcı olmayan inançlar, bağlanma stilleri ve psikolojik belirtiler incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini Mersin Üniversitesi'nin çeşitli bölümlerinde öğrenim gören 436 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre bağlanma stilleri, akılcı olmayan inançlar ve psikolojik belirtiler bilişsel esnekliğin yaklaşık %41'ini açıkladığı bulunmuştur. Bilişsel esnekliği en fazla akılcı olmayan inançlar, saplantılı bağlanma ve anksiyete yordamaktadır.

Toğuşlu (2014) tarafından yapılan araştırmada evli bireylerde bağlanma stilleri ve cinsiyet rollerinin, yüklemeler üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmaya Malatya ilinde 200 evli çift katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre bağlanma stilleri alt boyutlarından kaygılı bağlanma stilinin yüklemeleri anlamlı ve pozitif olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyet rollerinden ise kadınsı cinsiyet rolünün yüklemeleri anlamlı ve negatif olarak yordadığı

sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bağlanma stillerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı araştırmanın bulguları arasında gösterilmiştir.

Morsümbül (2014) yapmış olduğu çalışmada bağlanma stilleri ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma Aksaray Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümü ile İngilizce Öğretmenliğinde öğrenim görmekte olan öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini 203 kadın, 147 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 350 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma bulguları, bağlanma stilleri ile internet bağımlılığının güçlü bir ilişkisi olduğunu göstermektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular internet bağımlısı olduğu düşünülen bireylerin bağlanma stillerinin genellikle kaçınma ve kaygıyla biçimlendiği, kişilik bakımından ise duygusal dengesizlik özelliklerinin daha fazla baskın, yalnızlık seviyesinin yüksek ve yaşam doyumu seviyesinin düşük olduğunu göstermiştir.

Yaşar (2014), yetişkinlerde bağlanma stilleri ile kullanılan savunma mekanizmaları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya rastgele seçilen 150 yetişkin birey katılmıştır. Araştırmadan sonucuna göre; yakın ilişkilerde bağlanma stilleri ile kullanılan savunma mekanizmaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Kaygılı bağlanma düzeyi düşük olan katılımcılar en çok olgun savunma mekanizmasını kullanırken, kaygılı bağlanma düzeyi yüksek olan katılımcılar en çok nevrotik savunma mekanizmasını kullandığı bulunmuştur. Kaçınmacı bağlanma düzeyi düşük olan katılımcılar da en çok olgun savunma mekanizmasını kullanırken, kaçınmacı bağlanma düzeyi yüksek olan katılımcılar en çok immatür savunma mekanizmasını kullandığı saptanmıştır. Araştırmada ayrıca bağlanma stilleri ile medeni durum arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan bekar katılımcıların kaygılı bağlanma boyutundaki puanları, ilişkisi olan ve evli katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Aynı zamanda bekar katılımcıların kaçınmacı bağlanma boyutunda evli katılımcılardan daha yüksek puana sahip olduğu saptanmıştır.

İlericiler (2015), evlilik uyumunu açıklamada yakın ilişkilerde bağlanma, erken dönem uyum bozucu şemalar ve psikolojik travmanın rolünü incelemiştir. Araştırmaya İstanbul'da ikamet eden ve psikolojik yardım alan 80 kadın, 80 erkek olmak üzere 160 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre evlilik uyumu, kaygılı bağlanma, kaçınmacı bağlanma, ilişkisel travma ve genel travma ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur. Ayrıca kadın katılımcılarda evlilik uyumu, erken dönem uyum bozucu şema alanlarından kopukluk ve kaçınmacı bağlanma ile negatif yönde ilişkili bulunurken; erkek katılımcılarda evlilik uyumu, kaçınmacı bağlanma, genel travma ve ilişkisel travma ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur. Yapılan hiyerarşik regresyon analizine göre ise bağlanma stilleri alt boyutları kaygı ve kaçınma ile psikolojik travmanın evlilik uyumunu yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Değişkenler ayrı ayrı incelendiğinde kaçınmacı bağlanmanın evlilik uyumunu negatif yönde yordadığı saptanmıştır. Araştırmada ayrıca bağlanma stillerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş; kadın

katılımcıların kaygılı bağlanma puanlarının erkek katılımcılara oranla anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Kaçınmacı bağlanmanın ise cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Okci (2017) tarafından yapılan araştırmada cinsel yönelimleri farklı olan çiftlerin cinsel doyumları, psikopatolojileri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini gönüllü 45 çift oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre bağlanma stilleri ile cinsiyet incelendiğinde; saplantılı bağlanma stilinin erkeklerde kadınlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. İlişki süresi ile bağlanma stili incelendiğinde; kayıtsız bağlanma stili ile ilişki süresi arasında negatif yönde bir fark olduğu tespit edilmiştir. Cinsel doyum ile bağlanma stilleri arasındaki ilişki incelendiğinde; ilişki kalitesinin güvenli bağlanma stili ile pozitif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bağlanma stilleri ile psikopatoloji arasındaki ilişki incelendiğinde ise; saplantılı ve kayıtsız bağlanma stilleri ile psikopatoloji boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir.

Bingöl (2017), üniversite öğrencilerinin duygu stillerini ve duygusal zekanın yordayıcısı olarak bağlanma stillerini incelemeyi amaçlayan bir araştırma yapmıştır. Çalışmada duygu stilleri, bağlanma stilleri ve duygusal zeka ile araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formunda belirtilen sosyo-demografik değişkenlerin ilişkisi de incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 2015-2016 eğitim öğretim yılı İstanbul ilinde herhangi bir üniversitede öğrenim gören 158 erkek ve 113 kadın, toplamda 271 öğrenci oluşturmaktadır. Elde edilen bulgular üniversite öğrencilerinin bağlanma stillerinin, duygu stilleri ve duygusal zekanın anlamlı bir yordayıcısı olduğunu göstermiştir.

Turp (2017), Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (RPD) öğrencilerinin bağlanma stilleri ile öznel iyi oluşları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi'nde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümü 1.sınıf, 2.sınıf, 3. Sınıf ve 4. Sınıfta öğrenimine devam etmekte olan toplam 209 öğrenci oluşturmaktadır. Elde edilen bulgular incelendiğinde, güvenli bağlanma stili ile öznel iyi oluş arasında pozitif yönde bir ilişki varken, saplantılı bağlanma ve korkulu bağlanma ile öznel iyi oluş arasında negatif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Bağlanma stillerinde demografik özellikler açısından elde edilen bulgulara bakıldığında; cinsiyete göre bağlanma stillerinde, kızların erkeklere göre daha çok güvenli bağlanma ve saplantılı bağlanma stiline sahip oldukları, erkeklerin de kızlara göre daha çok kayıtsız bağlanma ve korkulu bağlanma stiline sahip oldukları söylenebilir. Bağlanma stilleri ile akademik başarı arasındaki ilişkiye bakıldığında; RPD öğrencilerinin, akademik başarı ile yalnızca korkulu bağlanma stili arasında ilişki bulunmuştur. Akademik başarı (AGNO) 4 olanların 2 olanlara göre daha çok korkulu bağlanma stiline sahip oldukları görülmüştür. Anneleri çalışan öğrencilerin daha çok kayıtsız bağlanma stilinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bağlanma stilleri ile yaşanan yer arasındaki ilişkiye

bakıldığında büyük şehirde büyüyenlerin köyde, ilçede ve şehir merkezinde büyüyenlere göre daha çok saplantılı bağlanma stiline sahip oldukları tespit edilmiştir.

Aydin (2018), üniversite öğrencileri üzerinde yapmış olduğu çalışmada bağlanma stilleri ile damgalama davranışı arasındaki ilişkinin öfke ifade tarzı açısından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya İstanbul Aydın Üniversitesi'nde öğrenim gören 360 gönüllü öğrenci katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre kadın katılımcılar erkek katılımcılara oranla daha fazla kaçınmacı bağlanma sahip oldukları bulunmuştur. Ayrıca araştırmada kaygılı bağlanmanın yaşa göre anlamlı şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. 18 yaş grubunda yer alan katılımcıların 20 yaş grubunda yer alan katılımcılara göre kaygılı bağlanma puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Karaca (2018) tarafından yapılan araştırmada, cinsel yönelimin cinsel mitler, yetişkin bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rolleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini heteroseksüel cinsel yönelime sahip 137 ve eşcinsel cinsel yönelime sahip 110 olmak üzere 247 birey oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, heteroseksüel katılımcıların evlilikte cinsiyet rolü, erkek cinsiyet ve kadın cinsiyet rolüne yönelik olarak, eşcinsel katılımcılara oranla daha gelenekçi bir yaklaşım gösterdikleri bulunmuştur. Aynı zamanda heteroseksüel katılımcıların toplumda kadın ve erkeğin cinsiyet rollerine yönelik daha geleneksel bir tutum içerisinde oldukları saptanmıştır. Eşcinsel katılımcıların yakın ilişkilerde, heteroseksüel katılımcılara oranla daha yüksek düzeyde kaygılı bağlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak romantik bir ilişki içinde bulunan ve bulunmayan katılımcıların kaygılı bağlanma puanlarının anlamlı şekilde farklılaşmadığı; romantik bir ilişki içerisinde bulunan ve bulunmayan bireylerin kaçınmacı bağlanma puanlarının anlamlı şekilde farklılaştığı saptanmıştır.

Sulu (2018), ilkokul sınıf öğretmenlerinde bağlanma stilleri ile mesleki doyum arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Bursa ilinde görev yapmakta olan 260 kadın, 149 erkek toplam 409 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, sınıf öğretmenlerinin bağlanma stilleri ile mesleki doyumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Güvenli bağlanma stili ile mesleki doyum arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunurken; korkulu bağlanma ile mesleki doyum arasında düşük düzeyde negatif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Sınıf öğretmenlerinin bağlanma stilleri cinsiyete, medeni duruma ve öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterirken; hizmet süresi, yaş ve mesleki kıdeme göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Sınıf öğretmenlerinin mesleki doyumları cinsiyet, yaş, öğrenim düzeyi, mesleki kıdem ve hizmet süresine göre anlamlı farklılık gösterirken; medeni duruma göre anlamlı farklılık saptanmamıştır.

Yurt İçinde bağlanma stilleri ile ilgili yapılan araştırmalarda kullanılan örneklemeler farklılık göstermektedir. Araştırma örneklemelerini genel olarak yetişkinlerin, öğrencilerin, evli

bireylerin ve öğretmenlerin oluşturduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının bağlanma stillerini inceleyen araştırmaya henüz rastlanmamıştır.

2.3.3. Kişilerarası Bağımlılık ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Araştırmalar

Kişilerarası bağımlılık ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki araştırmacıların son zamanlarda ilgisini çeken konulardan biri haline gelmektedir. Yetişkinlik döneminde bireylerin kişilerarası ilişkilerinde yaşadığı bağımlılığın düzeyi ve erken yaşam dönemlerinde oluşturdukları bağlanma örüntüleri bireylerin sosyal yaşamlarını etkilemektedir (Malakouti, 2017). Bu bölümde kişilerarası bağımlılık eğilimi ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara yer verilmiştir.

Coe (1995) tarafından yapılan araştırmada kayıtsız ve saplantılı bağlanma biçimleri ile sosyotropi (bağımlılık) ve otonomi arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Araştırmaya 513 lisans öğrencisi katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, saplantılı bağlanma stili ile sosyotropi güçlü şekilde yakınsak bulunmuş ve varyansın %58'i ortaktır. Kayıtsız bağlanma stili ve otonomi de güçlü şekilde yakınsak bulunmuş ve varyansın %46'sı ortaktır. Kayıtsız bağlanma ile en güçlü ilişki otonominin özgürlük alt boyutu arasında bulunmuştur.

Zuroff ve Fitzpatrick (1995), Blatt (bağımlılık ve öz eleştiri) ve Beck (sosyotropi ve otonomi) tarafından tanımlanan depresif kişilik tarzlarının yakın ilişkilerde farklı yaklaşımlarla ilişkili olduğunu ifade ederek, Blatt ve Beck'in yapılarını kullanarak bağlanma stilleri çerçevesinde iki çalışma yapmışlardır. Çalışma 1'e McGill Üniversitesinde öğrenim görmekte olan 86 erkek 74 kız olmak üzere toplam 160 lisans öğrencisi katılmıştır. Araştırmaya katılan katılımcılar Depresif Deneyim Anketi'ni (DEQ), Kişisel Stil Envanterini (PSI), Collins ve Read'in geliştirdiği yetişkin bağlanma biçimlerini ve romantik ilişkilerde memnuniyet, güven ve kendini açma ölçümlerini tamamlamışlardır. Çalışma 2'ye ise McGill Üniversitesinde öğrenim görmekte olan 74 erkek 75 kız olmak üzere toplam 149 lisans öğrencisi katılmıştır. Araştırmaya katılan katılımcılar DEQ, PSI ve Bartholomew ve Horowitz'in dört kategorili bağlanma sisteminin altında yatan iki boyut (bağlanma kaygısı ve bağlanma kaçınması) ölçümleri yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre bağımlılık ve sosyotropi, bağlanma kaygısı ile ilişkili bulunmuştur. Özeleştiri ve otonomi ise bağlanma kaçınması ile anlamlı bir şekilde ilişkili bulunmuştur. Bu ilişki otonomi ve bağlanma kaçınması arasında daha yüksektir.

Murphy ve Bates (1997) tarafından yapılan çalışmada, üniversite öğrencilerinin bağlanma stillerinin depresif kişilik üzerindeki rolü incelenmiştir. Araştırmada ayrıca bağlanma stilleri ile depresyona yatkınlık, sosyotropi ve otonomi arasındaki ilişki de incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre korkulu bağlanma stili ve saplantılı bağlanma stili depresyon ile yüksek derecede ilişkili bulunmuştur. Sosyotropi(bağımlılık), saplantılı bağlanma stili ile

otonomi ise korkulu bağlanma ile ilişkili bulunmuştur. Sonuçlar korkulu bağlanma stiline ottonomi savunmasızlığı ile saplantılı bağlanma stiline ise sosyotropi savunmasızlığı ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Pincus ve Wilson (2001), yapmış oldukları çalışmada bağımlılık ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini 155 erkek, 317 kadın olmak üzere toplam 472 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada katılımcılara 3 Faktörlü Bağımlılık Envanterini (3 Vektor Dependency Inventory, Pincus ve Gurtman, 1995) uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, bağımlılığın cinsiyete göre farklılaştığı görülmüştür. Kadınlarda 3 Faktörlü Bağımlılık Envanterinin sevgi bağımlılığı, sömürücü bağımlılığı ve boyun eğici bağımlılığa ait alt ölçek puanları, erkeklerin puanlarına göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bununla beraber bu araştırma kapsamında 43 kadın 60 erkek olmak üzere toplam 103 üniversite öğrencisinden oluşan başka bir katılımcı gruba bağlanma stillerinin 3 Faktörlü Bağımlılık Envanteri alt ölçeklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, sömürücü bağımlılığı yüksek olan kişilerin, sevgi bağımlılığı yüksek olan kişilere göre daha yüksek düzeyde kaygılı bağlandıkları; sevgi bağımlılığı yüksek olan öğrencilerin, sömürücü bağımlılığı yüksek olan öğrencilere göre daha yüksek düzeyde güvenli bağlandıkları tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları kadınların erkeklere oranla daha bağımlı olduklarını, aynı zamanda üç ayrı kategoriye ayrılan bağımlılığın bağlanma stillerine göre farklılaştığı ifade edilebilir. Güvenli bağlanma stiline diğer bağlanma stillerine (kaygılı, korkulu bağlanma gibi) göre daha çok istenen bağlanma stili olduğu düşünüldüğünde, sevgi bağımlılarının bağlanma stillerinin daha uyumlu olduğu söylenebilir.

Alonso-Arbiol, Shaver ve Yamoz (2002), araştırmalarında cinsiyet, cinsiyet rolünün ve bağlanma stiline, duygusal bağımlılık ile araçsal bağımlılığı yordayıp yordamadığını incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini Bask Bölgesi'nde yaşayan 602 kişi oluşturmaktadır. Araştırma bulguları, kadınlarda görülen duygusal ve araçsal bağımlılığın erkeklere kıyasla daha fazla olduğunu göstermektedir. Araştırmada aynı zamanda bağlanma stilleri ile duygusal bağımlılık ve araçsal bağımlılık arasındaki ilişki de incelenmiştir. Elde edilen bulgular duygusal bağımlılık ile saplantılı bağlanma arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğunu gösterirken, güvenli, korkulu ve kayıtsız bağlanma ile negatif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Araçsal bağımlılık ise korkulu ve saplantılı bağlanma stilleri ile pozitif yönde ilişkili bulunurken, güvenli ve kayıtsız bağlanma stilleri ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur.

Lowyck, Luyten, Demyttenaere ve Corveleyn (2008) tarafından yapılan araştırmada, çiftlerin ilişki memnuniyetlerinde romantik bağlanmanın, öz eleştirinin ve bağımlılığın rolü araştırılmıştır. 266 çift üzerinde yapılan araştırmada romantik bağlanma, öz eleştiri ve bağımlılık, depresyon düzeyi, olumsuz yaşam olayları ve ilişki doyumlarını ölçen öz-bildirim araçları yönetilmiştir. Araştırma bulgularına göre saplantılı ve korkulu bağlanma stili,

bağımlılık ile pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Kayıtsız bağlanma stili ile bağımlılık arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca güvenli bağlanma stili ilişki doyumu ile pozitif yönde anlamlı ilişkiyi; saplantılı, korkulu ve kayıtsız bağlanma stilleri negatif yönde ilişki bulunmuştur. Bağımlılık ile ilişki doyumu arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Banack (2009), bağlanma biçimleri ile öz eleştiri düzeyleri ve bağımlılık biçimlerini, psikoterapi süreci boyunca çalışma ittifakı ve sonuç değişkenleri açısından incelemiştir. Araştırmaya bir ruh sağlığı kliniğine kaygı, boşanma, çocukluk çağı travması, depresyon, kişilerarası konular ve bağımlılık gibi konularla başvuran 65 gönüllü birey katılmıştır. Ruh sağlığı kliniğinde tedavi gören altmış beş yetişkin hasta, anketleri birinci, beşinci ve sonlandırmadan önceki oturumda tamamladı. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre ihtiyaç ile güvenli bağlanma stili arasında güçlü pozitif ilişki bulunurken, ihtiyaç ile güvensiz bağlanma arasında negatif yönde ilişki bulunmuştur. Benzer şekilde bağlanma ile bağımlılık arasında ilişki bulunmuş ancak bu ilişki zayıf bir ilişki olarak belirtilmiştir. Karşılaştırmalı özeleştiri, saplantılı ve korkulu bağlanma stili ile pozitif yönde ilişkiyi, güvenli bağlanma stili ile negatif yönde ilişki bulunmuştur. Benzer olarak, içe dönük öz eleştiri ve bağlanma arasında daha zayıf ilişkiler bulunmuştur. Bağlılığın tedavi boyunca güçlü bir çalışma ittifakı ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca beş oturumluk sürede bağımlılık ve karşılaştırmalı öz eleştiri arasında zayıf bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Permy, Merino ve Fernandez-Rey (2009) tarafından yapılan araştırmada bağlanma stilleri ve depresif belirtiler arasındaki ilişkiye sosyotropi ve otonominin aracılık edip etmediği araştırılmıştır. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada katılımcılar Beck Depresyon Envanteri (BDI), Yenilenmiş Kişilik Stili Envanteri (PSI-II) ve İlişkiler Anketi'ni (RQ) yanıtlamışlardır. Olumsuz benlik modeli olarak adlandırılan saplantılı ve korkulu bağlanma stiline sahip bireyler, Beck Depresyon Envanterinden olumlu benlik modeli olarak adlandırılan güvenli ve kayıtsız bağlanma stiline sahip katılımcılardan anlamlı olarak daha yüksek puanlar elde etmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre saplantılı bağlanma stili ile depresif belirtiler arasındaki ilişkiye sosyotropi aracılık etmiştir. Ayrıca otonominin korkulu bağlanma stili ile depresif belirtiler arasındaki ilişkiye aracılık ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar güvensiz bağlanma stillerinin bireyleri depresif kişilik geliştirmeye yönelttiği sonucu ile tutarlılık göstermektedir.

Cantazaro ve Wei (2010) tarafından büyük bir Orta Batı Üniversitesinde öğrenim gören 424 lisans öğrencisi üzerinde yapısal eşitlik modeli uygulanarak bir meditasyon modelinin testi için yetişkinlerde bağlanma (kaygı ve kaçınma) ve depresyon arasında bağımlılık ve öz eleştirisinin arabulucu rol oynayıp oynamadığına bakılmıştır. Bu araştırmada bağlanma kaygısı ile bağımlılık arasında pozitif korelasyon bulunurken, bağlanma kaçınması ile bağımlılık

arasında negatif korelasyon bulunmuştur. Ayrıca bağlanma kaygısı ile depresyon arasında bağımlılığın arabulucu rolü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda kendini eleştirmenin de bağlanma kaygısı ve depresyon arasında arabulucu rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Brooker (2013) tarafından yapılan çalışmada yakınıni kaybetmiş orta yaşlı bireylerin anlamlı esneklik düzeyleri, bağlanma stilleri, kişilerarası bağımlılık eğilimleri ve karmaşık yas süreçleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre anlamlı esneklik düzeyi, bağlanma stilleri ve karmaşık yas arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Ayrıca bağımlılık ve karmaşık yas arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucu sağlıklı bağımlılığın, bağlanma kaygısı ve bağlanma kaçınmasından daha güçlü bir şekilde karmaşık yası yordadığını göstermektedir.

Lecbych ve Seidl (2013) yapmış oldukları çalışmada Çek yetişkinlerin bağlanma boyutları (bağlanma kaygısı ve bağlanma kaçınması) ile Rorschach Oral Bağımlılık Ölçeği'nden almış oldukları puanlar arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmaya Çekya'dan yaşları 19 ile 47 yaş arasında değişen, yaş ortalaması 24.9 olan 31 gönüllü katılımcı katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre bağlanma kaygısı bağımlılık ile anlamlı şekilde ilişkili bulunmuştur. Ancak bu ilişki yalnızca geçmişte psikiyatrik tedavi görmeyen katılımcılar arasında geçerlidir. Bulgular bağlanma teorisi ile tutarlı görünmektedir (yüksek bağlanma kaygısı olanlar genellikle bağımlı olarak tanımlanırlar). Bağlanma kaçınması ile bağımlılık arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Malakouti (2017) yakın ilişkilerde bağlanma stilleri ve kültürün, kişilerarası bağımlılık düzeyine etkisini inceleyen bir çalışma yapmıştır. Araştırmaya yaşları 19 ile 68 arasında değişen 114 gönüllü yetişkin katılmıştır. Araştırma bulgularına göre, bağlanma kaygısı ve bağlanma kaçınması, kişilerarası bağımlılık ile negatif korelasyon göstermiştir. Kolektivizm, bağlanma kaygısı ile negatif korelasyon gösterirken; bağımlılık ile anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Yapılan regresyon analizine göre ise bağımlılığın en güçlü yordayıcısı bağlanma kaçınmasıdır.

Buraya kadar olan çalışmalara bakıldığında kişilerarası bağımlılık eğilimi ve bağlanma stillerinin farklı örneklem ve farklı değişkenlerle değerlendirildiği görülmüştür. Kişilerarası bağımlılık eğilimi ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi öğretmen adayları örnekleminde araştıran çalışmalara ilgili alanyazında henüz rastlanmamıştır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, işlem yolu ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimi ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlayan betimsel bir çalışmadır. Betimsel çalışmalar, var olan bir durumu, bilimin betimleme amacına hizmet ederek ortaya koymayı amaçlamaktadır (Erkuş, 2013). Bu çalışmada, araştırma değişkenleri ile ilgili kavramların gözlemlenebildiği, ölçümlerinin sayılarla ifadesinin yapılabildiği, tekrarlanabildiği ve objektif ölçümlerin yapılabildiği nicel araştırma metodu (Yıldırım ve Şimşek, 2004) ve araştırma değişkenlerinin birlikte değişiminin varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan ilişkisel tarama metodu (Karasar, 2010) kullanılmıştır.

3.2. Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki öğretmen adayları oluşturmaktadır. Kolaylıkla bulunabilen örnekleme "yakın çevrede bulunan ve ulaşılması kolay, elde mevcut ve araştırmaya katılmak isteyen (gönüllü) bireyler üzerinde yapılan örneklemedir" (Erkuş, 2013: 122). Bu çalışmada kolaylıkla bulunabilen örnekleme tekniği kullanılmış olup araştırmanın çalışma grubunu 2017 bahar döneminde Mersin Üniversitesi'nde formasyon eğitimi almakta olan 579 katılımcı oluşturmaktadır; fakat ölçek maddelerinden birden fazlasının doldurulmaması ya da ölçeklerden birinin doldurulmaması nedeniyle 15 katılımcının envanterleri değerlendirmeye alınmamış ve değerlendirmeler 564 katılımcı üzerinden yapılmıştır. Katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 3.1'de gösterilmiştir.

Tablo 3.1.
Katılımcılara Ait Demografik Değişkenler

Demografik Değişkenler	f	%
Cinsiyet		
Kadın	425	75.4
Erkek	139	24.6
Toplam	564	100
Sınıf Düzeyi		
4. Sınıf	269	47.7
Mezun	295	52.3
Toplam	564	100
Yaş		
18-23	226	40.1
24-29	176	31.2
30-35	107	19.0
36 ve Üstü	55	9.8
Toplam	564	100

Tablo 3.1. (devamı)

Medeni Durum		
Bekar	329	58.3
İlişkisi Var	106	18.8
Evli	129	22.9
Toplam	564	100

Araştırmaya katılan katılımcıların yaş ranjı 18 ile 48 arasında değişmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcılara ait cinsiyet, sınıf düzeyi, yaş ve medeni durum, hakkında bilgi edinmek amacıyla araştırmacı tarafından tasarlanan formdur. Kişisel Bilgi Formunun örneği Ek.1' de sunulmuştur.

3.3.2. Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği (KBÖ)

Bu çalışmada Hirschfeld ve arkadaşları (1977)'nin geliştirmiş olduğu ve bireylerin kişilerarası bağımlılık eğilimini ölçmeyi amaçlayan Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği kullanılmıştır. Toplam 48 maddeden oluşan ölçek, katılımcıların kendi inançlarını ve davranışlarını tanımladığını düşündükleri her madde için 1 (hiç uygun değil) ile 4 (tamamen uygun) puan arasında derecelendirilmektedir. Ölçek *duygusal güven*, *sosyal özgüven eksikliği* ve *otonomi* olmak üzere üç alt ölçekten oluşmaktadır. *Duygusal güven* alt ölçeği bireyin bir kişi ile ilişkisinin düzeyini ve yoğunluğunu; *sosyal özgüven eksikliği* alt ölçeği, bireyin diğer insanlarla ilişkisini ve *otonomi* alt ölçeği ise bireyin başkalarından bağımsız olarak hareket etmesini ya da başkalarının değerlendirmelerini dikkate almamasını ölçmektedir. Alt ölçeklerden elde edilen yarım test katsayıları duygusal güven alt ölçeği için .87, sosyal özgüven eksikliği için .78 ve otonomi alt ölçeği için ise .72'dir (Hirschfeld ve ark., 1977).

Ölçek puanlarının hesaplanması hususunda Hirschfeld ve arkadaşları (1977) alt ölçeklerin ayrı ayrı puanlanmasının yanında toplam ölçek puanının da alınabileceğini belirtmişlerdir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışması Ulusoy (2010) tarafından yapılmıştır. 48 maddeden oluşan orijinal form üzerinde yapılan çalışma sonucunda ölçekten 4 madde çıkartılarak ölçeğin 44 madde üzerinde Türkçe formun geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Ölçekte 9, 24 ve 44 numaralı maddeler ters puanlanırken alt ölçeklerdeki iç tutarlılık katsayıları duygusal güven için .79, sosyal özgüven eksikliği için .72 ve otonomi için .76'dır. Ayrıca ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik hesaplamaları toplam puan için Pearson korelasyon katsayısı $r = .82$ olarak tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgular, Kişilerarası Bağımlılık Ölçeğin Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğunu göstermektedir.

3.3.3. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE)

İlişkilerde bağlanma stillerini değerlendirmeyi amaçlayan Brennan ve arkadaşları (1998) Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri'ni geliştirmişlerdir. Yetişkin bireylerin ilişkilerindeki bağlanma örüntülerini değerlendirmek için 60 ölçeğe faktör analizi uygulanmıştır. Faktör analizi sonucunda "kaygı" ve "kaçınma" olarak isimlendirilen birbirinden bağımsız iki faktör elde edilmiştir. İki faktörün faktör yükü .30'dan yüksek olan 18'er madde ölçeğe alınmış ve 36 maddeden oluşan YİYE geliştirilmiştir. 7'li likert tipi (1=beni hiç tanımlamıyor, 7=tamamıyla beni tanımlıyor) maddelerden oluşan YİYE, katılımcıların her bir madde için kendilerini ne seviyede tanımladığını değerlendirmektedir.

Kaçınma ve kaygı faktörlerini değerlendirmek için geliştirilen bütün ölçeklerden YİYE'nin psikometrik açıdan üstün olduğunu belirten Brennan ve arkadaşları (1998), ayrıca YİYE'nin başka ölçeklerde ayrı ayrı bulunan tüm boyutları tek başına içerdiğini ve bu özelliği ile yetişkinlerdeki bağlanma davranışlarındaki kişisel farklılıkları belirleme gücünün daha yüksek olduğunu belirtmektedirler. Ölçeğin diğer güçlü özellikleri ise madde havuzunun kapsamlı olması, ölçekte yer alan iki boyutun da iç tutarlılığının (kaçınma .94, kaygı .91) ve güvenilirliğinin yüksek olması olarak gösterilmektedir. YİYE'de kaygı ve kaçınma boyutları ölçüldükten sonra iki boyut için küme analizi yapılmakta ve dört bağlanma stili ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu bağlanma stilleri güvenli, saplantılı, kayıtsız ve korkulu bağlanma stilleri olarak adlandırılmaktadır. Kaygı ve kaçınma boyutlarından düşük puan alan katılımcılar güvenli, yüksek puan alan katılımcılar korkulu, kaygı boyutu yüksek kaçınma boyutu düşük olan katılımcılar saplantılı, kaygı boyutu düşük kaçınma boyutu yüksek olan katılımcılar kayıtsız bağlanma kategorisinde sınıflandırılmaktadır (Henderson, Bartholomew ve Dutton, 1997). Katılımcıların en yüksek puan ortalamasına sahip olduğu bağlanma stili hangisi ise o bağlanma kategorisinde yer aldığı kabul edilir. Brennan ve arkadaşları (1998), benlik modeli ile kaygı boyutunun, başkaları modeli ile de kaçınma boyutunun ilişki düzeyinin yüksek olduğunu savunmaktadırlar.

Sümer ve Güngör (1999) YİYE'nin Türkiye'de geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapmışlardır. Türk üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada iç tutarlık düzeyi yüksek bulunmuştur (kaçınma .81, kaygı .84). Sümer (2006) daha sonra YİYE'nin psikometrik olarak uygunluğunu belirlemek için çalışma yürütmüştür. YİYE'nin yordama gücünü ve faktör yapısını belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada, Türk örnekleminde kaygı ve kaçınma boyutunun gözlemlendiği ve iç tutarlılığının yüksek olduğu (kaygı .86, kaçınma.90) belirlenmiştir.

3.4. İşlem Yolu

Araştırmacı tarafından ölçme araçları sınıf ortamında uygulanmıştır. Katılımcıların sınıf ortamında Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri ve Kişisel Bilgi

Formu'nu yanıtlama süresi yaklaşık 30 dakikadır. Veri toplama işleminin ardından uygun istatistiksel işlemleri yürütmek amacıyla elde edilen bilgiler hazır hale getirilmiştir.

3.5. Verilerin analizi

Araştırmaya gönüllü olarak katılan öğretmen adaylarından ölçme araçları aracılığıyla toplanan veriler yine araştırmacı tarafından bilgisayar ortamında girilmiş ve veriler hazır hale getirilmiştir.

Araştırmanın birinci alt problemi araştırmaya katılan öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimleri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaçla öncelikle değişkenlerin normal dağılıma sahip olup olmadığına bakılmıştır. Tablo 3.2'de öğretmen adaylarının KBÖ'den ve YİYE'den aldıkları puanların betimsel istatistikleri verilmiştir.

Tablo 3.2.

Katılımcıların Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri'nden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistikleri

Değişken	N	$\bar{X}$	SS	Min	Max	Çarpıklık	Basıklık
Kişilerarası Bağımlılık	564	33.02	9.63	8.00	58.00	-.02	-.44
Duygusal Güven	564	43.69	6.48	27.00	61.00	.05	-.40
Sosyal Özgüven Eksikliği	564	22.67	3.60	15.00	32.00	.37	-.38
Otonomi	564	33.34	5.27	20.00	48.00	.33	-.25
Bağlanma Stilleri							
Kaygılı Bağlanma	564	65.84	18.22	18.00	116.00	-.01	-.39
Kaçınmacı Bağlanma	564	60.07	18.84	18.00	108.00	-.03	-.46

Tabachnick ve Fidell(2013)'e göre çarpıklık ve basıklık katsayılarının +1 ve -1 aralığında yer alması, çarpıklık ve basıklık katsayılarının kendi standart hatalarına bölümünün +2 ve -2 aralığında bulunması dağılımın normal olduğunu göstermektedir. Tablo 3.2 incelendiğinde kişilerarası bağımlılık, kişilerarası bağımlılığın alt boyutları duygusal güven, sosyal özgüven eksikliği ve otonomi ile bağlanma stilleri alt boyutları kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanma puanlarının basıklık ve çarpıklık değerlerinin normal ya da normale yakın bir dağılım sergiledikleri söylenebilir.

Dağılımın normal olarak kabul edilmesinden sonra öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimi ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla "Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı" kullanılmıştır. Araştırmanın birinci alt probleminde yer alan "bağlanma stilleri (kaygı ve kaçınma alt boyutu) kişilerarası bağımlılığın anlamlı bir yordayıcısı mıdır?" sorusuna cevap bulmak amacıyla ise "Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi" yapılmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimlerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla "Bağımsız Örneklem t-testi"

analizi kullanılmıştır. Tablo 3.3'te kişilerarası bağımlılık eğilimi ve cinsiyet değişkenine ait betimsel istatistikler yer almaktadır.

Tablo 3.3.

Katılımcıların Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi ve Cinsiyet Değişkenlerine Ait Betimsel İstatistikler

Kişilerarası Bağımlılık	N	$\bar{X}$	SS	Min	Max	Çarpıklık	Basıklık
Cinsiyet	564						
Kadın	425	32.875	9.701	8.00	58.00	.035	-.427
Erkek	139	33.482	9.429	10.00	55.00	-.203	-.444

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğiliminin yaş ve medeni durum değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla ANOVA kullanılmıştır. Kalaycı'ya (2010) göre bir bağımlı değişkene bir bağımsız değişkenin etki ettiği durumlarda kullanılan ANOVA'nın iki temel varsayımı vardır. Birinci varsayım dağılımın normalliğidir. Tablo 3.4'te bu değişkenlere ait betimsel istatistikler verilmiştir.

Tablo 3.4.

Katılımcıların Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi, Yaş ve Medeni Durum Değişkenlerine Ait Betimsel İstatistikler

Kişilerarası Bağımlılık	N	$\bar{X}$	SS	Min	Max	Çarpıklık	Basıklık
Yaş	564						
18-23 Yaş	226	34.234	9.754	9.00	55.00	-.029	-.495
24-30 Yaş	176	32.920	9.846	10.00	55.00	-.564	-.444
30-35 Yaş	107	31.972	8.239	13.00	53.00	-.029	-.406
36+ Yaş	55	30.436	10.382	8.00	54.00	.279	.166
Medeni Durum	564						
Bekar	329	33.285	9.626	9.00	58.00	-.027	-.570
İlişkisi Var	106	34.660	10.258	12.00	58.00	-.164	-.359
Evli	129	31.015	8.812	8.00	53.00	-.024	-.087

Tablo 3.4 incelendiğinde kişilerarası bağımlılık eğilimi, yaş ve medeni durum değişkenlerinin dağılımının normal ya da normale yakın olduğu söylenebilir.

İkinci varsayım ise varyansların eşitliğidir. Levene testi sonuçlarına göre p(sig) değeri 0,05'ten büyük olduğu için varyansların eşitliğinin sağlandığı görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının bağlanma stillerinin (kaygı ve kaçınma alt boyutu) cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla "Bağımsız Örneklem t-testi" analizi yöntemi kullanılmıştır. Tablo 3.5'te bağlanma stilleri ve cinsiyet değişkenine ait betimsel istatistikler yer almaktadır.

Tablo 3.5.

Katılımcıların Bağlanma Stilleri(Kaygı ve Kaçınma Alt Boyutu) ve Cinsiyet Değişkenlerine Ait Betimsel İstatistikler

Kaygılı Bağlanma	N	$\bar{X}$	SS	Min	Max	Çarpıklık	Basıklık
Cinsiyet	564						
Kadın	425	65.920	18.201	18.00	116.00	.017	.118
Erkek	139	65.611	18.339	18.00	111.00	-.093	-.371
Kaçınmacı Bağlanma	N	$\bar{X}$	SS	Min	Max	Çarpıklık	Basıklık

Tablo 3.5. (devamı)

Cinsiyet	564						
Kadın	425	60.894	19.803	18.00	108.00	-.045	-.623
Erkek	139	57.575	15.334	22.00	103.00	-.279	-.039

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğiliminin yaş ve medeni durum değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla MANOVA kullanılmıştır. Birden fazla bağımlı değişkene tek bir bağımsız değişkenin etki ettiği durumlarda kullanılan MANOVA'nın üç temel varsayımı vardır. Birinci varsayım dağılımın normalliğidir. Tablo 3.6'da bağlanma stilleri, yaş ve medeni durum değişkenlerine ait betimsel istatistiklere yer verilmiştir.

Tablo 3.6.

Katılımcıların Bağlanma Stilleri(Kaygı ve Kaçınma Alt Boyutu), Yaş ve Cinsiyet Değişkenlerine Ait Betimsel İstatistikler

Kaygılı Bağlanma	N	$\bar{X}$	SS	Min	Max	Çarpıklık	Basıklık
Yaş	564						
18-23 Yaş	226	66.088	17.334	27.00	116.00	.039	-.450
24-30 Yaş	176	67.522	18.601	27.00	112.00	-.028	-.487
30-35 Yaş	107	65.149	17.990	28.00	107.00	.032	-.261
36+ Yaş	55	60.818	20.400	18.00	104.00	-.014	-.380
Medeni Durum	564						
Bekar	329	66.753	18.086	27.00	116.00	.078	.134
İlişkisi Var	106	66.273	18.613	27.00	111.00	-.074	-.739
Evli	129	63.170	18.116	18.00	105.00	-.181	-.384
Kaçınmacı Bağlanma	N	$\bar{X}$	SS	Min	Max	Çarpıklık	Basıklık
Yaş	564						
18-23 Yaş	226	63.960	18.548	18.00	107.00	-.217	-.383
24-30 Yaş	176	58.011	18.260	19.00	108.00	.013	-.415
30-35 Yaş	107	56.345	19.403	18.00	106.00	.198	-.171
36+ Yaş	55	57.981	18.422	22.00	102.00	.116	-.606
Medeni Durum	564						
Bekar	329	66.094	17.554	18.00	108.00	-.139	-.260
İlişkisi Var	106	52.971	17.353	19.00	102.00	.183	-.270
Evli	129	50.565	17.287	18.00	101.00	.064	-.748

Tablo 3.6 incelendiğinde bağlanma stilleri, yaş ve medeni durum değişkenlerinin dağılımının normal ya da normale yakın olduğu söylenebilir.

İkinci temel varsayım kovaryans eşitliğidir. Bu bağlamda Box's M testi sonucuna göre kovaryans eşitliğinin sağlanabilmesi için p(sig) değerinin 0,05'ten büyük olması gerekmektedir (Kalaycı, 2010). Buna göre, bağlanma stilleri alt boyutları kaygı ve kaçınmanın yaşa ve medeni duruma göre Box's M testi sonucunda p(sig) değerlerinin 0,05'ten büyük olduğu sonucuna ulaşılmış ve kovaryanslarının eşit olduğu görülmüştür.

Üçüncü temel varsayım ise varyansların eşitliğidir. Varyansların eşit olduğunun söylenebilmesi için Levene testi sonuçlarına göre p(sig) değerinin 0,05'ten büyük olması

gerekmektedir (Kalaycı, 2010). Buna göre, bağlanma stilleri alt boyutları kaygı ve kaçınmanın yaşa ve medeni duruma göre Levene Testi sonucunda p(sig) değerlerinin 0,05'ten büyük olduğu sonucuna ulaşılmış ve varyansların eşit olduğu görülmüştür.

4. BULGULAR

Bu bölümde alt problemlere cevap bulmak amacıyla yapılan istatistiksel analizler sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi ve Bağlanma Stilleri (Kaygı ve Kaçınma) Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Kişilerarası bağımlılık eğilimi ve bağlanma stilleri(kaygı ve kaçınma alt boyutu) arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla “Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu Analizi” yapılmıştır. Tablo 4.1’de analiz sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4.1.

Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki

	Otonomi	Sosyal Özgüven Eksikliği	Duygusal Güven	Kişilerarası Bağımlılık (Top.)
Kaygılı Bağlanma	-.151**	.325**	.537**	.565**
Kaçınmacı Bağlanma	.058	.188**	.008	.045

**p<0.01

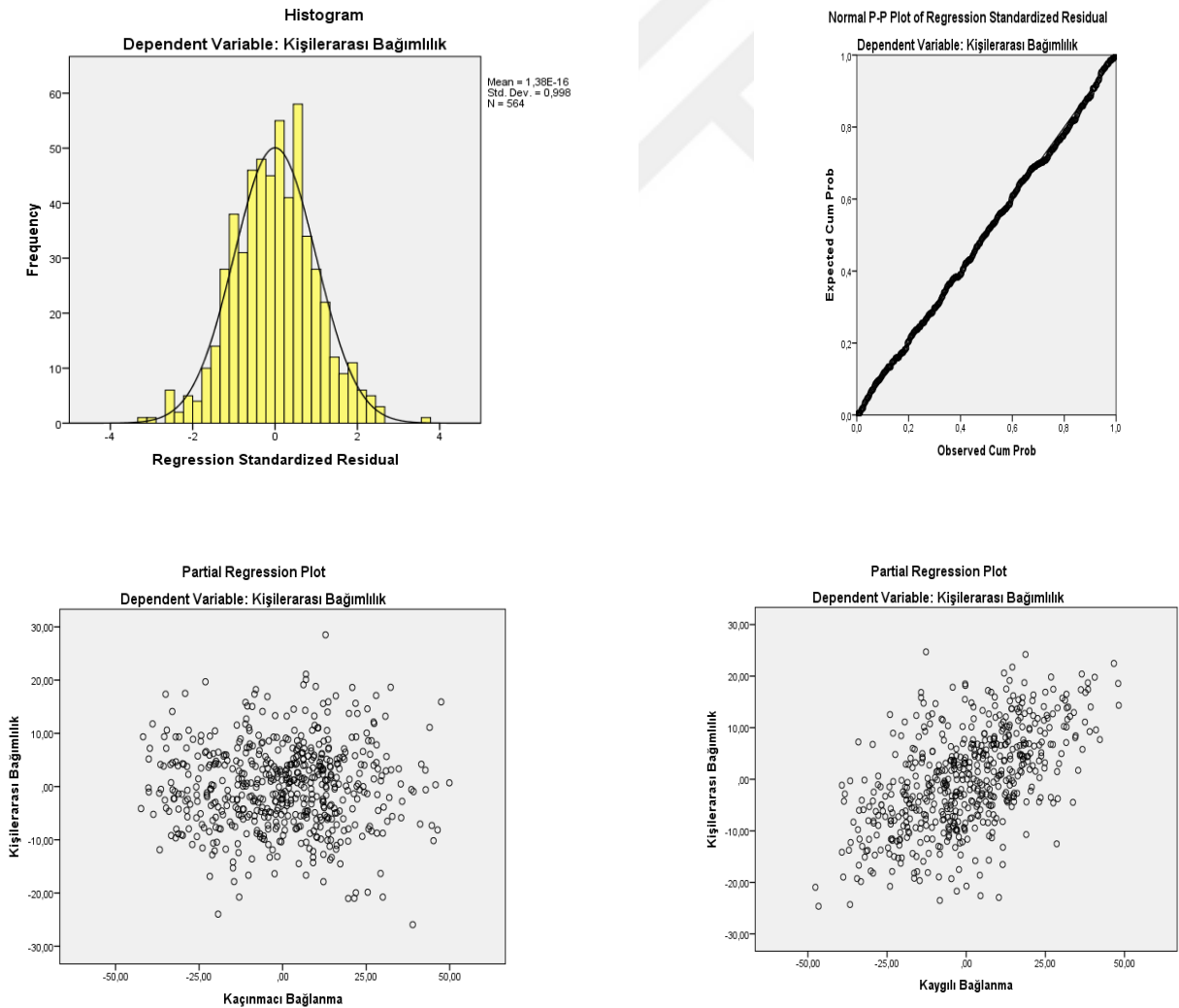
Tablo 4.1’de yer alan bulgulara göre kişilerarası bağımlılık eğilimi ve kaygılı bağlanma arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r=0,565$, $p<.01$). Kişilerarası bağımlılığın alt boyutlarından olan sosyal özgüven eksikliği ($r=0,325$, $p<.01$) ve duygusal güven ($r=0,537$, $p<.01$) ile kaygılı bağlanma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki gözlenirken, otonomi ile kaygılı bağlanma arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-0,151$, $p<.01$).

Kişilerarası bağımlılık ile kaçınmacı bağlanma arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($r=0,045$, $p<.01$). Kaçınmacı bağlanma ile kişilerarası bağımlılığın alt boyutlarından sosyal özgüven eksikliği arasında anlamlı bir ilişki bulunurken ($r=0,188$, $p<.01$); otonomi ($r=0,058$, $p>.01$) ve duygusal güven ($r=0,008$, $p>.01$) ile kaçınmacı bağlanma arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

4.2. Bağlanma Stillerinin (Kaygı ve Kaçınma Boyutu) Kişilerarası Bağımlılık Eğilimini Yordamasına İlişkin Bulgular

Bu araştırmada ele alınan bağlanma stilleri ölçeğinin iki alt boyutu birbirinden bağımsız olup toplam puan çerçevesinde birleştirilememektedir. Bu bağlamda bağlanma stillerinin iki alt boyutu kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanmanın kişilerarası bağımlılık eğiliminin yordayıcısı olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmada yordayıcı değişkenler kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanma, yordanan değişken ise kişilerarası bağımlılık eğilimi olarak ele alınmıştır. Tablo 3.2’de verilen ortalama, standart sapma, çarpıklık, basıklık katsayıları normal bir dağılım olduğunu göstermektedir. Ayrıca Scatteplot ve P-Plot grafikleri incelendiğinde dağılımın normal olduğu görülmüştür. Doğrusallığı ölçmek için çoklu bağıntılılık (multi-collinearity) durumuna bakılmıştır. Bunun için iki bağımsız değişken (kaygılı ve kaçınmacı bağlanma) arasındaki

korelasyon incelenmiştir. Bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon .80'in üzerinde ise çoklu bağıntılılık sorunu ortaya çıkmaktadır (Büyüköztürk, 2010: 100). Kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanma arasındaki korelasyon değeri .040 bulunmuştur. Bu korelasyon değeri bağımsız değişkenler arasında çoklu bağıntılılık sorununun olmadığını göstermektedir. Bağımsız değişkenler tarafından açıklanamayan varyans oranı (tolerance), varyans büyüme faktörü (variance inflation factor, VIF) ve koşul indeksi (condition indices, CI) değerleri incelenmiştir. Büyüköztürk (2010)'e göre tolerans değerinin .20'den yüksek olması, VIF değerinin 10'dan yüksek olmaması, durum indekslerinin ise 30'dan düşük olması gerekmektedir. Araştırma verileri incelendiğinde tolerans değerinin .995, VIF değerinin 1,005 ve CI değerlerinin 1,000 ile 9,984 arasında değiştiği görülmüştür. Ayrıca Durbin-Watson testi sonucunun 1,36 olduğu ve otokorelasyonun olmadığı görülmüştür. Elde edilen veriler normallik ve doğrusallık varsayımlarının karşılandığını göstermektedir. Şekil 4.1'de normallik ve doğrusallık varsayımları ile ilgili grafikler verilmiştir.

Şekil 4.1. Kişilerarası Bağımlılığın, Kaygılı Bağlanma ve Kaçınmacı Bağlanma İle İlişkileri İçin Normallik ve Doğrusallık Varsayım Analizi Grafikleri

Şekil 4.1'de gösterilen grafikler incelendiğinde standardize edilmiş artık değerler ile standardize edilmiş yordanan değer için oluşturulmuş olan saçılma diyagramının ilişkiyi doğrusal olarak tanımladığı, diyagramdaki noktaların bir eksen etrafında toplandığı söylenebilir. Standardize edilmiş yordanan değer için oluşturulan histogram ve normal dağılım eğrilerinin de normale yakın bir dağılım gösterdiği ifade edilebilir. Yordayıcı değişkenlerin bağımlı değişkenle verdikleri kısmi ilişkileri gösteren saçılma diyagramında kişilerarası bağımlılık ile kaygılı bağlanma arasında doğrusal ve pozitif; kişilerarası bağımlılık ve kaçınmacı bağlanma arasında sıfıra yakın bir ilişki olduğu görülmektedir.

Regresyon analizi ile ilgili bilgiler aşağıda Tablo 4.2'de verilmiştir.

Tablo 4.2.

Kaygılı Bağlanma ve Kaçınmacı Bağlanmanın Kişilerarası Bağımlılık Eğilimini Yordamasına Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	bj	S(bj)	Beta	VIF	a ve Bj için %95		t	p
					Güven Sınırları	ALT S		
Sabit	13.283	1.597	-	-	10.146	16.419	8.319	.000
Kaygı	.298	.018	.565	1.005	.262	.335	16.161	.000
Kaçınma	.002	.018	.003	1.005	-.034	.037	.087	.931
n=564		s=7.961	R=0.56	R ² =0.32	R ² adj=0.32		(F=131.413 ; p=0.000)	

Tablo 4.2'de bağlanma stillerinin alt boyutları kaygılı ve kaçınmacı bağlanmanın kişilerarası bağımlılık eğilimine etkisini ortaya koyan regresyon modeli görülmektedir. Kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanma yordayan değişken ve kişilerarası bağımlılık eğilimi yordanan değişken şeklinde kullanılarak çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 4.2'de görüldüğü gibi kaygılı bağlanma değişkenine ilişkin regresyon katsayısı anlamlı iken (t=16,161 ; P=0,000), kaçınmacı bağlanma değişkenine ilişkin regresyon katsayısı anlamsızdır (t=0,087 ; P=0,931). Bu sonuca göre kaygılı bağlanma kişilerarası bağımlılık eğilimini %32 oranında (R²=0,32) açıklamaktadır.

Regresyon analizi sonuçlarına göre kişilerarası bağımlılığın yordanmasına ilişkin regresyon eşitliği şöyledir;

$$\text{KİŞİLERARASI BAĞIMLILIK} = 13,283 + 0,298\text{KAYGILI BAĞLANMA}$$

4.3. Kişilerarası Bağımlılık Eğiliminin Cinsiyet, Yaş ve Medeni Durum Değişkenlerine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Bu bölümde, kişilerarası bağımlılık eğiliminin cinsiyet, yaş ve medeni durum değişkenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

4.3.1. Kişilerarası Bağımlılık Eğiliminin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Katılımcıların, kişilerarası bağımlılık eğilimlerinin cinsiyete göre farklılaşım farklılaşmadığını belirlemek amacıyla “Bağımsız Örneklem t Testi” uygulanmıştır. Araştırmaya katılan kadın ve erkek katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanların ortalaması, standart sapması ve t testi sonuçları aşağıda Tablo 4.3’te verilmiştir.

Tablo 4.3.

Cinsiyet Değişkenine Göre Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi Puanlarına İlişkin Bağımsız Örneklem t Testi Analiz Sonuçları

Kişilerarası Bağımlılık	n	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Kadın	425	32.875	9.701	562	-.644	.520
Erkek	139	33.482	9.429			

$p > .05$

Tablo 4.3’te görüldüğü gibi kadınların, kişilerarası bağımlılık eğilimi puanlarının ortalaması 32,87, erkeklerin kişilerarası bağımlılık eğilimi puanlarının ortalamaları ise 33,48’dir. Kişilerarası bağımlılık eğilimi puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşım farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t testi sonucunda kadın ve erkek katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($t = -.644$; $p > .05$).

4.3.2. Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimi puanlarının yaş değişkenine göre farklılaşım farklılaşmadığı ANOVA ile incelenmiştir.

Tablo 4.4’te öğretmen adaylarının yaş değişkenine göre kişilerarası bağımlılık eğilimi puanlarına ilişkin ANOVA sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4.4.

Yaş Değişkenine Göre Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Bağımlı değişken	Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	Çarpıklık	Basıklık	F	p	Anlamlı Fark
Kişilerarası Bağımlılık	18-23 Yaş	226	34.23	9.75	-.029	-.495	2.977	.031	18-23 Yaş > 36+ Yaş
	24-29 Yaş	176	32.92	9.84	-.564	-.444			
	30-35 Yaş	107	31.97	8.23	-.029	-.406			
	36+ Yaş	55	30.43	10.38	.279	.166			

$p < .05$

Tablo 4.4 incelendiğinde, öğretmen adaylarının yaş değişkenine göre kişilerarası bağımlılık eğilimleri puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür ($F = 2.977$, $p < .05$). Gruplar arasındaki farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Post Hoc Testlerinden Tukey testi uygulanmıştır. Tukey testinden elde edilen sonuçlara göre farkın 18-23

yaş arasındaki öğretmen adayları ile 36 yaş ve üzerindeki öğretmen adayları arasında olduğu görülmüştür. Bu farklılık 18-23 yaş arasındaki öğretmen adayları lehinedir.

4.3.3. Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi Puanlarının Medeni Durum Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimi puanlarının medeni durum değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığı ANOVAbile incelenmiş ve sonuçlara ilişkin ($\bar{X}$), standart sapma (SS) ve F değerleri Tablo 4.5'te verilmiştir.

Tablo 4.5.

Medeni Durum Değişkenine Göre Kişilerarası Bağımlılık Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Bağımlı değişken	Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	Çarpıklık	Basıklık	F	p	Anlamli fark
Kişilerarası Bağımlılık	Bekar	329	33.28	9.62	-.027	-.570	4.513	.011	İlişkisi Var>Evli
	İlişkisi Var	106	34.66	10.25	-.164	-.359			
	Evli	129	31.01	8.81	-.024	-.087			

p<.05

Tablo 4.5 incelendiğinde, öğretmen adaylarının medeni durum değişkenine göre kişilerarası bağımlılık eğilimi puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür (F=4.513, p<.05). Gruplar arasındaki farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Post Hoc testlerinden Tukey testi uygulanmıştır. Tukey testinden elde edilen sonuçlara göre farkın ilişkisi var olan öğretmen adayları ile evli öğretmen adayları arasında olduğu görülmüştür. Bu farklılık ilişkisi var olan öğretmen adayları lehinedir.

4.4. Bağlanma Stillerinin (Kaygılı ve Kaçınmacı Bağlanma) Cinsiyet, Yaş ve Medeni Durum Değişkenlerine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Bu bölümde, kaygılı ve kaçınmacı bağlanma stillerinin cinsiyet, yaş ve medeni durum değişkenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir.

4.4.1. Bağlanma Stillerinin (Kaygılı ve Kaçınmacı) Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Katılımcıların, bağlanma stillerinin(kaygı ve kaçınma alt boyutu) cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla "Bağımsız Örneklem t Testi" uygulanmıştır. Araştırmaya katılan kadın ve erkek katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanların ortalaması, standart sapması ve t testi sonuçları aşağıda Tablo 4.6 ve Tablo 4.7'de verilmiştir.

Tablo 4.6.

Cinsiyet Değişkenine Göre Kaygılı Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Kaygılı Bağlanma	n	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Kadın	425	65.920	18.201	562	.173	.863
Erkek	139	65.611	18.339			

$p > .05$

Tablo 4.6'da görüldüğü gibi kadınların kaygılı bağlanma stilleri puanlarının ortalaması 65,92, erkeklerin kişilerarası bağımlılık eğilimi puanlarının ortalamaları ise 65,61'dir. Kaygılı bağlanma stilleri puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t testi sonucunda kadın ve erkek katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($t = .173$; $p > .05$).

Tablo 4.7.

Cinsiyet Değişkenine Göre Kaçınmacı Bağlanma Stili Puanlarına İlişkin Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Kaçınmacı Bağlanma	n	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Kadın	425	60.894	19.803	562	2.052	.041
Erkek	139	57.575	15.334			

$p < .05$

Kaçınmacı bağlanma stilleri puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t testi sonucunda kadın ve erkek katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır ($t = 2,052$; $p < .05$). Tablo 4.7'de görüldüğü gibi kadınların kaçınmacı bağlanma stilleri puanlarının ortalaması 60,89 iken erkeklerin kişilerarası bağımlılık eğilimi puanlarının ortalamaları 57,57'dir. Elde edilen bulgulara göre, kadınların erkeklere oranla kaçınmacı bağlanma stilini daha çok kullandığı söylenebilir.

4.4.2. Bağlanma Stilleri (Kaygılı ve Kaçınmacı) Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Bu bölümde bağlanma stilleri alt boyutları kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanmanın yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanma stillerinin yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan MANOVA sonuçları Tablo 4.8'de gösterilmiştir.

Tablo 4.8.

Yaş Değişkenine Göre Kaygılı Bağlanma ve Kaçınmacı Bağlanma Puanlarına Ait MANOVA Sonuçları

Etki	Wilk's Lambda (Λ)	F	Serbestlik Derecesi (Hipotez)	Serbestlik Derecesi (Hata)	P	η^2
Yaş	.961	3.789	6.00	1118.00	.001	.020
Box's M= 8.881, F= 0.978, p>0,05			Levene's F testkaygı= 0.761, p>0.05			
			Levene's F Testkaçınma= 0.112, p>0.05			

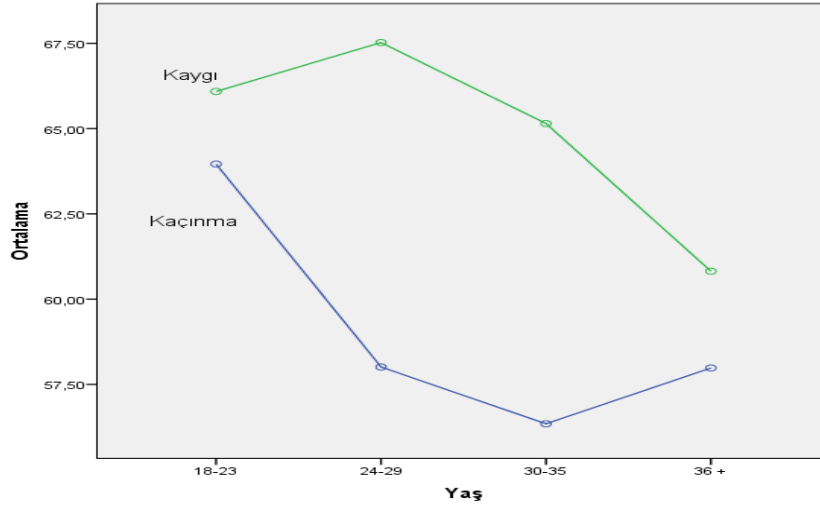
Tablo 4.8'de görülen MANOVA sonuçlarına göre, kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanma alt boyutlarından en az biri üzerinde yaş temel etkisi anlamlı bulunmuştur ($\Lambda=.96$, $F=3,78$ $p<.05$). Etki büyüklüğüne bakıldığında, yaş değişkenin, kaygılı bağlanma veya kaçınmacı bağlanma boyutuna etkisi düşüktür. Yaş değişkenine göre kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanma boyutları arasındaki farkın hangi gruplar arasında oluştuğunu belirlemek amacıyla Post Hoc analizlerinden Tukey testine bakılmıştır ve sonuçlar Tablo 4.9'da gösterilmiştir.

Tablo 4.9.

Yaş Değişkenine Göre Kaygılı Bağlanma ve Kaçınmacı Bağlanma Puanlarına Ait Gruplar Arası Farklılığı Gösteren MANOVA Sonuçları

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	KT	Sd	KO	F	P	η^2	Anlamlı Fark
Yaş	Kaygılı Bağlanma	1950.341	3	650.114	1.968	.118	0.010	
	Kaçınmacı Bağlanma	5889.915	3	1963.305	5.667	.001	0.029	18-23>24-29 18-23>30-35
Hata	Kaygılı Bağlanma	193999.806	560	346.428				
	Kaçınmacı Bağlanma	184947.928	560	330.264				
Toplam	Kaygılı Bağlanma	2235453.000	564					
	Kaçınmacı Bağlanma	2632080.000	564					

Tablo 4.9 incelendiğinde, öğretmen adaylarının yaş değişkeni ile kaçınmacı bağlanma stili arasındaki fark anlamlı bulunurken ($F=5,667$; $p<.05$), yaş değişkeni ile kaygılı bağlanma stili arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($F=1,968$; $p>.05$). Kaçınmacı bağlanma stili ile yaş değişkeni arasındaki anlamlı fark 18-23 yaş aralığındaki katılımcılar ile 24-29 yaş ve 30-35 yaş aralığındaki katılımcılar arasındadır. Bu fark 18-23 yaş aralığındaki bireyler lehine gerçekleşmiştir. Kaçınmacı bağlanmanın yaş değişkenine göre etki büyüklüğü ise zayıftır. Şekil 4.2'de kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanmanın yaş aralıklarına göre ortalamaları grafik üzerinde gösterilmiştir.

Şekil 4.2. Kaygılı Bağlanma ve Kaçınmacı Bağlanmanın Yaş Aralıklarına Göre Ortalamalarının Değişimi

Şekil 4.2 incelendiğinde, yaşa göre öğretmen adaylarında kaygılı bağlanma puan ortalamaları en yüksek 24-29 yaş aralığında görülürken, en düşük 36 yaş ve üzerindeki katılımcılarda görülmektedir. Kaygılı bağlanma puan ortalamaları 18-23 yaş aralığından 24-29 yaş aralığına doğru artış gösterirken; 24-29 yaş aralığından sonra düşüş göstermektedir. Öğretmen adaylarının kaçınmacı puan ortalamalarına bakıldığında en yüksek puan ortalaması 18-23 yaş aralığında görülürken; en düşük puan ortalaması 30-35 yaş aralığında görülmektedir. Kaçınmacı bağlanma puan ortalamaları 18-23 yaş aralığından 30-35 yaş aralığına doğru düşüş gösterirken; 30-35 yaş aralığından 36 yaş ve üzeri yaş aralığına doğru artış göstermektedir. 18-23 yaş aralığındaki öğretmen adaylarında kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanma puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. 24-29 yaş ve 30-35 yaş aralığında kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanma puan ortalamaları arasındaki fark artış gösterirken; 36 yaş ve üzerinde tekrar birbirine yakınlaşmaktadır.

4.4.3. Bağlanma Stilleri (Kaygılı ve Kaçınmacı) Puanlarının Medeni Durum Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Bu bölümde bağlanma stilleri alt boyutları kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanmanın medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanma stillerinin medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan MANOVA sonuçları Tablo 4.10'da gösterilmiştir.

Tablo 4.10.

Medeni Durum Değişkenine Göre Kaygılı Bağlanma ve Kaçınmacı Bağlanma Puanlarına Ait (MANOVA) Sonuçları

Etki	Wilk's Lambda (Λ)	F	Serbestlik Derecesi (Hipotez)	Serbestlik Derecesi (Hata)	P	η^2
Medeni Durum	.852	23.361	4.00	1120.00	.000	.077
Box's M= 0.528, F= 0.087, p>0.05 Levene's F testkaygı= 0.446, p>0.05 Levene's F Testkaçınma= 0.164, p>0.05						

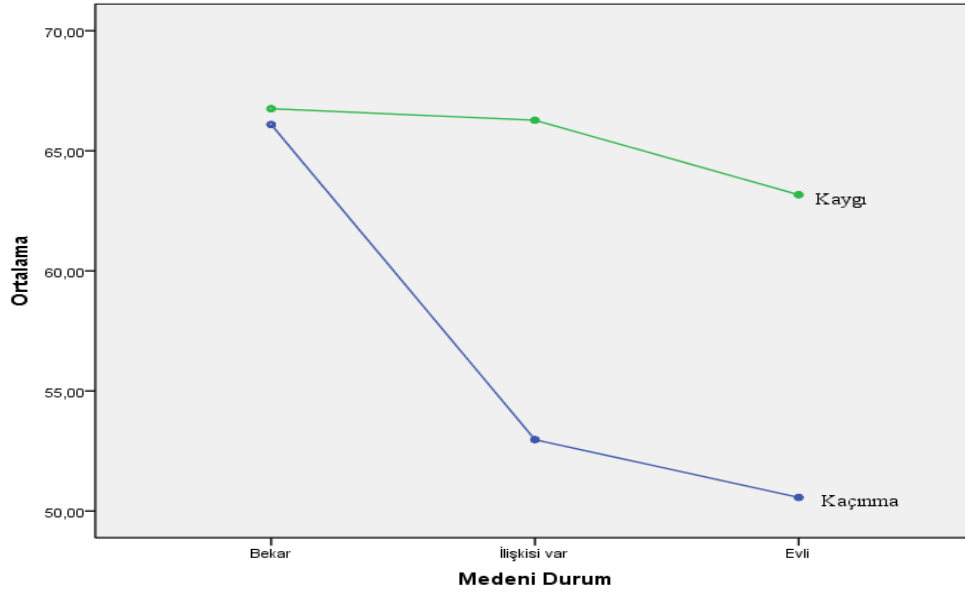
Tablo 4.10'da görülen MANOVA sonuçlarına göre, kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanma alt boyutlarının en az biri üzerinde medeni durum temel etkisi anlamlı bulunmuştur ($\Lambda=.85$, $F=23.36$ $p<.05$). Etki büyüklüğüne bakıldığında, medeni durumun, kaygılı bağlanma veya kaçınmacı bağlanma boyutuna etkisi zayıftır. Medeni durum değişkenine göre kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanma boyutları arasındaki farkın hangi gruplar arasında oluştuğunu belirlemek amacıyla Post Hoc analizlerinden Tukey testine bakılmıştır ve sonuçlar Tablo 4.11'de gösterilmiştir.

Tablo 4.11.

Medeni Durum Değişkenine Göre Kaygılı Bağlanma ve Kaçınmacı Bağlanma Puanlarına Ait Gruplar Arası Farklılığı Gösteren MANOVA Sonuçları

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	KT	Sd	KO	F	P	η^2	Anlamlı Fark
Medeni Durum	Kaygılı Bağlanma	1213.898	2	606.949	1.834	.161	.006	
	Kaçınmacı Bağlanma	28933.038	2	14466.519	47.472	.000	.145	Bekar>İlişkisi Var Bekar>Evli
Hata	Kaygılı Bağlanma	185684.372	561	330.988				
	Kaçınmacı Bağlanma	170956.684	561	304.736				
Toplam	Kaygılı Bağlanma	2632080.000	564					
	Kaçınmacı Bağlanma	2235453.000	564					

Tablo 4.11 incelendiğinde, öğretmen adaylarının medeni durum değişkeni ile kaçınmacı bağlanma arasındaki fark anlamlı bulunurken ($F=47,472$; $p<.05$); medeni durum değişkeni ile kaygılı bağlanma stili arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($F=1,834$; $p>.05$). Kaçınmacı bağlanma stili ile medeni durum arasındaki anlamlı fark bekar katılımcılar ile ilişkisi var olan ve evli katılımcılar arasındadır. Bu fark bekar katılımcılar lehine gerçekleşmiştir. Kaçınmacı bağlanma stiline göre medeni duruma göre etki büyüklüğü ise zayıftır. Şekil 4.3'te kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanmanın medeni duruma göre ortalamaları grafik üzerinde gösterilmiştir.

Şekil 4.3. Kaygılı Bağlanma ve Kaçınmacı Bağlanmanın Medeni Duruma Göre Ortalamalarının Değişimi

Şekil 4.3 incelendiğinde, medeni duruma göre öğretmen adaylarının kaygılı puan ortalamaları en yüksek bekar katılımcılarda görülürken; en düşük evli katılımcılarda görülmektedir. Kaygılı bağlanma puan ortalamaları bekar katılımcılardan ilişkisi var olan ve evli katılımcılara doğru düzenli olarak azalmaktadır. Öğretmen adaylarının en yüksek kaçınmacı bağlanma puan ortalamaları bekar katılımcılarda görülürken; en düşük evli katılımcılarda görülmektedir. Kaçınmacı bağlanma puan ortalamaları bekar katılımcılardan ilişkisi var olan ve evli katılımcılara doğru azalma göstermektedir. Bekar öğretmen adaylarının kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanma puan ortalamaları birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. İlişkisi var olan ve evli öğretmen adaylarında ise kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanma puan ortalamaları arasındaki farkın ise oldukça farklı olduğu görülmektedir.

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Bu araştırmada, ilk olarak öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimi ile bağlanma stilleri arasındaki ilişki, ikinci olarak bağlanma stillerinin kişilerarası bağımlılık eğilimi üzerindeki yordayıcı rolü incelenmiştir. Son olarak da öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimlerinin ve bağlanma stillerinin cinsiyet, yaş ve medeni durum değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular, çalışmanın bu bölümünde, ilgili alanyazın gözönünde bulundurularak değerlendirilmiştir.

5.1.1. Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi ile Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin Tartışılması

Araştırmada yer alan değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan korelasyon analizi sonuçlarına göre kişilerarası bağımlılık eğilimi ile kaygılı bağlanma arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunduğu görülürken; kişilerarası bağımlılık eğilimi ile kaçınmacı bağlanma arasında anlamlı ilişki bulunmadığı görülmüştür. Kişilerarası bağımlılık eğilimi yüksek olan bireyler, kişilerarası ilişkilerde başkalarını güçlü olarak görürken, kendilerini güçsüz olarak görmektedir. Değerlilik ve güvenlik duygularını kazanabilmek için kendileri için önemli olduğunu düşündükleri kişilere dayanmakta, kendi başlarına yapabilecekleri işlerde dahi sorumluluk alamamakta, başkaları tarafından onaylanmaya ihtiyaç duymaktadırlar (Hirschfeld ve ark., 1976). Kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanma yetişkin bağlanma davranışlarının iki boyutu olarak tanımlanır. Kaygılı bağlanma, bireylerin yakın ilişkilerinde hissettikleri terk edilme ve reddedilme konusundaki aşırı duyarlılığı ifade etmektedir. Kaçınmacı bağlanma ise bireylerin başka insanlara yakın olmaktan veya başka insanların kendilerine yakın olmasından ve başkalarına bağımlı olmaktan duyulan rahatsızlığı ifade etmektedir (Sümer, 2006). Dolayısıyla reddedilme ve terk edilmeye karşı aşırı duyarlı olan kaygılı bağlanan bireyler, başkalarıyla ilişkilerinde bağımlı özellikler sergileyebilirler.

Literatür incelendiğinde araştırmanın bu sonucunu destekleyen benzer çalışmalara rastlanmaktadır (Alonso-Arbiol ve ark., 2002; Cantazaro ve Wei, 2010; Murphy ve Bates, 1997; Reis ve Grenyer, 2002; Zuroff ve Fitzpatrick, 1995). Teorik olarak bakıldığında, kaygılı bağlanmanın temel özelliği bireyin kişilerarası ilişkilerinde yakınlık hissettiği kişiler tarafından reddedilme veya terk edilme korkusu yaşamasıdır. Bu durum, benliğin olumsuz içsel çalışan modeline işaret etmektedir (Brennan ve ark., 1998). Kaygılı bağlanan bireyler bu nedenle başkalarının destek ve onayını alabilmek için bağımlı bir eğilim geliştirebilirler. Mongrain ve Zuroff (1995), bağımlı bireylerin günlük enerjilerini daha çok yakınlık arayışı gibi kişilerarası hedeflere odaklama eğiliminde olduklarını belirtmişlerdir. Cantazaro ve Wei (2010) tarafından

yapılan araştırmada bağlanma stilleri ile depresif belirtiler arasındaki ilişkide bağımlılık ve özeleştirinin aracı rolü incelenmiştir. Iowa Eyalet Üniversitesi'nde psikoloji derslerine kayıtlı yaşları 18 ile 32 arasında değişen 263 kadın, 159 erkek olmak üzere toplam 424 öğrenci araştırmaya katılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlar bağımlılık ve özeleştirinin, kaygılı ve kaçınmacı bağlanma ile depresif belirtiler arasında aracı rol oynadığını ortaya koymuştur. Sonuçlar incelendiğinde bağımlılık ile kaygılı bağlanma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca kaçınmacı bağlanma stiline sahip katılımcıların, başkalarına bağımlı olmaktan kaçınarak depresif belirtilerden uzaklaşabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Benzer bir çalışma da Alonso-Arbiol ve ark., (2002) tarafından yapılmış, araştırmacılar bağlanma stilleri ile duygusal bağımlılık ve araçsal bağımlılık arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Duygusal bağımlılık, bireyin partnerini idealize ettiği ve özgüveninin düşük olduğundan başkasına ihtiyaç duyma, yalnız kalmaktan korktuğundan başkasına yönelik aşırı duygusal talepte bulunma ve partneriyle arasındaki dengesiz ilişki olarak tanımlanır. Araçsal bağımlılık ise bireyin günlük yaşamında bağımsızlık eksikliği, güvensizlik, korumasızlık, sosyal destek arama ve sorumluluk almada güçlük ile tanımlanır (Hoyos ve Arredondo, 2006). Araştırmadan elde edilen sonuçlar duygusal bağımlılık ile saplantılı bağlanma arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğunu göstermekteyken; güvenli, korkulu ve kayıtsız bağlanma stili ile negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Güvenli bağlanma stili düşük kaygı, düşük kaçınma düzeyi; saplantılı bağlanma stili yüksek kaygı, düşük kaçınma düzeyi; korkulu bağlanma stili yüksek kaygı, yüksek kaçınma düzeyi ve kayıtsız bağlanma stili düşük kaygı, yüksek kaçınma düzeyi ile ifade edilmektedir (Sümer, 2006). Yüksek kaygı düzeyi ve düşük kaçınma düzeyini ifade eden saplantılı bağlanma stiline duygusal bağımlılık ile pozitif yönde anlamlı ilişkili bulunması, araştırma bulgularımızı destekler niteliktedir. Araçsal bağımlılık ise korkulu ve saplantılı bağlanma stilleri ile pozitif yönde anlamlı ilişkili bulunurken, güvenli ve kayıtsız bağlanma stilleri ile negatif yönde anlamlı ilişkili bulunmuştur. Bu sonuca göre yüksek kaygı düzeyi ile ifade edilen korkulu ve saplantılı bağlanma stili araçsal bağımlılık düzeyinin de yüksek olması ile açıklanabilir. Kaygı düzeyi arttıkça araçsal bağımlılık düzeyinin de arttığı sonucuna ulaşılabilir.

Literatürde araştırma bulgularını destekleyen araştırmalar olmakla birlikte araştırma sonucunu desteklemeyen az sayıda çalışma da mevcuttur. Malakouti (2017) tarafından yapılan bir çalışmada bağlanma stilleri ve kültürün, kişilerarası bağımlılık düzeyine etkisi incelenmiştir. Çalışmaya yaşları 19 ile 68 arasında değişen 114 gönüllü yetişkin katılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuca göre, kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanma ile kişilerarası bağımlılık eğilimi arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu sonuç bizim araştırmamızdaki sonuç ile tutarsızlık göstermektedir. Bu tutarsızlığın daha fazla araştırma yapılmadan tahmin edilmesi ve tespit edilmesi zordur.

5.1.2. Bağlanma Stillerinin Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi Üzerindeki Yordayıcı Rolünün Tartışılması

Bu bölümde bağlanma stilleri alt boyutları kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanmanın kişilerarası bağımlılık eğiliminin anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular kaygılı bağlanmanın kişilerarası bağımlılık eğiliminin anlamlı bir yordayıcısı olduğunu göstermektedir. Literatür incelendiğinde bu çalışmanın bulgularını destekleyen birçok çalışmaya rastlanmaktadır (Ainsworth, 1969; Alexander 1993; Alonso-Arbiol, Shaver ve Yárnoz, 2002; Cantazaro ve Wei, 2010). Malakouti (2017) tarafından yetişkin bireylerde yapılan çalışmada ise kaçınmacı bağlanmanın kişilerarası bağımlılığı yordadığı sonucuna ulaşılmış ve bu çalışmanın bulgularıyla tutarlılık göstermediği görülmüştür.

Yaşamın erken dönemlerinde olduğu gibi yetişkinlik döneminde de bağlanma davranışını en iyi kaygı ve kaçınma boyutu yordamaktadır. Bu çalışmada bağlanma stillerini belirleyebilmek amacıyla YİYE kullanılmıştır. YİYE’de kaygı boyutu ile benlik modeli, kaçınma boyutu ile başkaları modeli ifade edilmektedir. Benlik modeli ile kaygı ilişkisine göre; kaygı puanı arttıkça olumsuz benlik algısı ortaya çıkar; kaygı puanı azaldıkça olumlu benlik algısı görülür. Benzer şekilde kaçınma puanı arttıkça olumsuz diğerleri algısı oluşurken; kaçınma puanı azaldıkça olumlu diğerleri algısı görülür (Lewy, Blatt ve Shaver, 1998).

Hirschfeld ve ark. (1976)’na göre kişilerarası bağımlılık, bireyin değer verdiği kişilerle etkileşim, yakınlık kurma ve güvenliği sağlama gibi ihtiyaçlar doğrultusunda oluşan karmaşık duygu, düşünce ve inançları ifade etmektedir. Bowlby (1988), kaygılı bağlanmayı kişilerarası bağımlılık tanımına benzer şekilde tanımlar. Başkalarına aşırı bağımlılık, kişilerarası ilişkilere ihtiyaç duyma ve ilişkiye dönük büyük istek ve arzu kaygılı bağlanan bireylerin özellikleri olarak gösterilmektedir. Kaygılı bağlanan bireylerin kendilerine yönelik olumsuz benlik algısının bir sonucu olarak başkalarının, kendileriyle yakınlık kurmama ya da yakınlık kurma noktasındaki isteksizliği, kaygılı bağlanan bireylerin hayal kırıklığına uğramasına sebep olabilir. Kaygılı bağlanan bireyler yalnız kalmaktan endişe duydukları için güvenli kendilik duygusunu kazanabilmeleri amacıyla başkalarının onayına ihtiyaç duyarlar (Schulte, 2003). Bu ihtiyaç kaygılı bağlanan bireyin başkalarına bağımlı olması ile sonuçlanabilir. Bu da araştırmamız açısından beklenen bir sonuçtur.

5.1.3. Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi ile Cinsiyet, Yaş ve Medeni Durum Değişkenleri Arasındaki İlişkilerin Tartışılması

5.1.3.1. Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi ile Cinsiyet Arasındaki İlişkinin Tartışılması

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğiliminin cinsiyet değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Literatür incelendiğinde, kişilerarası bağımlılık eğiliminin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı evli

bireyler, üniversite öğrencileri gibi farklı örneklem gruplarıyla yapılan çalışmalarda incelenmiş ve benzer bulgulara rastlanmıştır (Aydoğan, 2016; Yağmur ve Ulusoy, 2011; Tosyalı, 2010; Bornstein, Bowers ve Bonner, 1996; Weiss 1969; Weiss ve Masling, 1970).

Kişilerarası bağımlılık eğiliminin cinsiyete göre farklılaşmadığı araştırmalarda, bağımlılık eğiliminin cinsiyetten ziyade kadın ve erkeklere toplum tarafından atfedilen özellikler sonucunda oluşan cinsiyet rolleri ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Avcı, 2016). Alonso-Arbiol, Shaver ve Yarnoz (2002) tarafından yapılan araştırmada kadınların, erkek katılımcılara göre araçsal ve duygusal bağımlılığı daha yüksek bulunmuş ancak bu farklılıkta psikolojik kadınsılık ve erkeksilik aracı rol oynamıştır. Cinsiyet rolleri olan kadınsılık ve erkeksilik kontrol edildiğinde bağımlılık üzerindeki cinsiyet etkisi anlamsız bulunmuştur.

Bornstein ve ark. (1993) objektif ve projektif ölçekler kullanarak bağımlılığın cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini incelemiştir. Araştırmada kullanılan iki farklı ölçek Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği ve Rorschach Oral Bağımlılık ölçeğidir. Araştırma sonuçlarına göre, Kişilerarası Bağımlılık Ölçeğinden alınan toplam puanlara göre kadınların puanı erkeklerin puanından anlamlı düzeyde yüksektir. Rorschach Oral Bağımlılık Ölçeğinden alınan toplam puanlara göre ise kadınlar ve erkekler arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Projektif ölçeklerden alınan puanların cinsiyete göre farklılık göstermemesi, objektif ölçekten alınan puanların cinsiyete göre farklılaşması katılımcıların yanıtlarında ön yargılı tutumlardan kaynaklanabileceği düşünülmüştür. Kadın katılımcıların bağımlı düşünce, duygu ve davranışlarını ifade ederken erkek katılımcılara oranla daha istekli davrandıkları şeklinde yorumlanmıştır. Bu da cinsiyet rollerinin, cinsiyete göre bağımlılık üzerinde daha etkili olduğu sonucunu desteklemektedir. Öte yandan cinsiyet rollerine göre kadınların, bağımlı davranışlar sergileme özelliklerinin toplum tarafından da desteklendiği görülmektedir. Aynı bağımlı davranışlar, söz konusu erkekler olduğunda toplum tarafından destek görmemektedir. Kadınlar ve erkekler arasında bağımlı davranış sergileme noktasındaki farklılığın cinsiyetten değil, cinsiyete bağlı olarak oluşan rol sosyalleşmesinden kaynaklandığı söylenebilir.

Literatürde kişilerarası bağımlılık eğiliminin cinsiyete göre farklılaştığı araştırmalara da rastlanmaktadır (Avcı, 2016; Kalkan, Tutkun ve Kishali, 2002; Pincus ve Wilson, 2001). Bornstein (1992), yetişkin bireylerle yapılan araştırmalarda kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre bağımlılık eğilimlerinin yüksek olduğu yönünde tutarlı sonuçların olduğunu aktarmaktadır. Pincus ve Wilson (2001) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmaya 155 erkek, 317 kadın olmak üzere 472 öğrenci katılmıştır. Araştırmada katılımcıların 3 Faktörlü Bağımlılık Envanteri'ni (3 Vektor Dependency Inventory, Pincus ve Gurtman, 1995) yanıtlamaları istenmiştir. Kadın katılımcıların 3 Faktörlü Bağımlılık Envanteri'nin alt boyutları olan sömürücü bağımlılık, sevgi bağımlılığı ve boyun eğici bağımlılık puanlarında erkek katılımcılara göre daha yüksek puan aldıkları görülmüştür.

Beck ve ark. (1983) yapmış oldukları çalışmada sosyotropik-otonomik kişiliğin özelliklerini belirlemeye çalışmışlardır. Araştırmanın cinsiyet boyutunda elde edilen sonuca göre erkeklere oranla kadınların daha fazla sosyotropik özellikler gösterdiği bulunmuştur. Benzer şekilde Kalkan, Tutkun ve Kishali (2002), sporcularda cinsiyetin sosyotropi üzerindeki etkisini incelediği araştırmada, kadın sporcuların erkek sporculara göre sosyotropi puanlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Cinsiyetin sosyotropi-otonomi üzerindeki etkisini inceleyen bir diğer araştırmada Otacıoğlu (2008), kadınların erkeklere oranla daha fazla sosyotropik özellikler gösterdiği sonucuna ulaşmıştır.

Bağımlılığın cinsiyete göre farklılaşmasındaki temel etken çevredir. Bağımlılık kavramı genel olarak kadınlara atfedilen bir özelliktir. Bağımlı davranışlar sergileyen kadınlar çevre tarafından onaylanır ve sürekli olarak pekiştirilir. Medya yayın organları, eğitsel yayınlar gibi toplumu etkileyen yayınlar genellikle kadınların sadakatlerini ve özverilerini gözler önüne sererek, kendi yaşantılarından vazgeçip çevresindeki insanlar için nasıl uğraştıklarını kutsal bir özellik olarak sunarlar (Navaro, 2012). Toplumumuzda erkeklerin bağımsız ve güçlü olması istenirken, kadınların duygusal ve ilgi gösteren olması istenir. Bu istekler kişilerarası ilişkilerde kadınların duyguları anlama, ilişkileri kolaylaştırma gibi rolleri özümsemesine yol açar. Erkeklerde ise bağımsız olma, baskın kişiliğe sahip olma gibi daha çok çalışma yaşamını ön planda tutan roller üstlenmesine yol açmaktadır (Kalkan, Hamamcı ve Yalçın, 2012).

Son yıllarda kadınların toplumsal yaşamda etkin rol alması toplum tarafından cinsiyete atfedilen özelliklerin değişmesine sebep olmuştur. Androjen cinsiyet kimliğinin toplumda yaygınlaşmasıyla birlikte kadın ve erkeğe yüklenen roller değişmiş ve cinsiyet rolleri arasındaki farklılıklar azalmıştır. Kadın ve erkek arasındaki bu benzeşiklik kişilerarası bağımlılık eğiliminin cinsiyete göre farklılaşmamasının sebebi olarak yorumlanabilir.

5.1.3.2. Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi ile Yaş Arasındaki İlişkinin Tartışılması

Bu çalışmada, öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğiliminin yaşa göre anlamlı düzeyde negatif yönde farklılık gösterdiği görülmüştür. Araştırma sonucuna göre, öğretmen adaylarının yaşlarının arttıkça kişilerarası bağımlılık eğilimlerinin azaldığı görülmektedir. Bu bulgu, alanyazında yer alan bağımlılık-özerklik ile yaş arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalardan elde edilen sonuçlarla tutarlılık göstermektedir (Rubinstein, 2007; Arslan 2017). Öte yandan, Ulusoy ve Durmuş (2011) tarafından yapılan araştırmada yaş ile kişilerarası bağımlılık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Bowlby (1969), bağımlılığın bebeklik döneminde işlevsel olduğunu, bireyin olgunlaşmaya başlaması ile birlikte bağımlılığın giderek azaldığını belirtmektedir. Aynı şekilde, öz belirleme kuramına göre de özerkliğin bireylerin psikolojik ihtiyacı olduğunu ve her bireyin özerkleşebilmek için doğal bir motivasyonu olduğunu varsaymaktadır. Deci ve Ryan (2000),

bireylerin yaşları ilerledikçe kendi kararlarını kendilerinin vermesi konusunda daha yetkin olduğunu belirtmektedirler. Sheldon, Houser-Marko ve Kasser (2006), öz belirleme kuramına göre psikolojik özerklik ile yaş arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında, bireyin yaşının ilerledikçe özerklik duygusunun da arttığı sonucuna ulaşmışlardır. Benzer bir çalışmada Sheldon ve Kasser (2001), yaş ilerledikçe bireyin psikolojik olarak olgunlaştığını, bunun bir sonucu olarak da bireyin kişisel hedefler belirleme ve karar alma konusunda daha bağımsız hareket edebildiğini ifade edebilmektedir. Diğer yandan, yapılan araştırmalara göre, kişilerarası bağımlılık ile yaş arasındaki ilişki doğrusal değil, eğriseldir. Yani, kişilerarası bağımlılık eğilimi çocukluktan yetişkinliğe doğru ilerledikçe azalırken, yetişkinlik döneminden yaşlılık dönemine doğru ilerledikçe artma eğilimi göstermektedir. Yaşlılık döneminde bağımlılık eğiliminin artmasının, yaşlanma sürecinde zihinsel ve fiziksel işlevlerdeki azalmadan kaynaklandığı söylenebilir (Walker, 1982). Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının yaş aralıkları göz önünde bulduğunda, araştırma bulgusu buradaki görüşü desteklemektedir. Bireylerin genç yetişkinlik dönemine geçmesiyle artan psikolojik olgunlaşma yaşlılık dönemine kadar devam etmekte, bu durumun kişilerarası bağımlılığın azalmasıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

5.1.3.3. Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi ile Medeni Durum Arasındaki İlişkinin Tartışılması

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimlerinin medeni durum değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür. Romantik bir ilişki içerisinde olan öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimi puanları, evli olan öğretmen adaylarının puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir. Literatür tarandığında, bu araştırma bulgularına benzer sonuç elde eden başka araştırmalara rastlanmamıştır. Yapılan araştırmalarda medeni durum değişkeninin kategorilere ayrılmasında görülen farklılık bu durumun sebebi olabilir.

Romantik bir ilişki içerisinde bulunan öğretmen adaylarının evli öğretmen adaylarına göre kişilerarası bağımlılık eğilimi puanlarının yüksek bulunması üzerinde düşünülmesi gereken bir noktadır. Evlilik de bir romantik ilişki biçimi olmakla birlikte, bir kurum olarak evliliği başarılı bir şekilde yürütebilmek için bireylerin birbirlerinden bağımsız alanlara sahip olmaları önemlidir (Tosyalı, 2010). Romantik ilişki yaşayan bireylerin birbirlerini tanıma, ortak yönlerini keşfetme, problemlerin üstesinden gelme gibi durumlarda birbirlerine olan ihtiyaçlarının fazla olması, kişilerarası bağımlılık eğilimini artırıyor olabilir.

Alanyazınında, kişilerarası bağımlılığın medeni duruma göre farklılaşıp farklılaşmadığı değişik örneklemeler üzerinde araştırılmıştır. Reed (2001), İspanyol kültüründen gelen erkeklerin bağlanma stilleri, duygusal bağımlılık düzeyleri ve maçolukları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada duygusal bağımlılığın medeni duruma göre farklılaştığı sonucuna

ulaşmıştır. Yapılan araştırmada medeni durum, ilişkisi olmayan, birlikte yaşayan, ayrı yaşayan, boşanmış ve evli olmak üzere beş kategoride ele alınmıştır. Araştırma sonucuna göre, evli katılımcıların duygusal bağımlılık düzeyleri, bekar ve boşanmış katılımcıların duygusal bağımlılık düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç, hali hazırda ilişkisi olmayan bekar ve boşanmış katılımcıların evli olan katılımcılara göre bağımlılık düzeyinin daha düşük seviyelerde olduğunu göstermesi açısından bu çalışmanın bulgularıyla kısmen tutarlılık göstermektedir. Orr (2007), psikoloji öğrencilerinde yapmış olduğu çalışmada duygusal farkındalık ve kişilerarası bağımlılık eğilimini incelemiştir. Araştırma sonuçları, kişilerarası bağımlılık eğiliminin medeni duruma göre anlamlı şekilde farklılaşmadığını göstermektedir. Bu çalışmaya benzer olarak yabancı literatürde kişilerarası bağımlılığın medeni duruma göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı ve araştırma sonucumuzu desteklemeyen başka çalışmalara da rastlanmaktadır (Bornstein, 1994; Hirschfeld, 1977; Overholser, 1990; Pilowski ve Katsikitis, 1983).

Birçok araştırmacı, bireylerin romantik ilişkideki bağımlılık düzeylerinin, ilişkinin gelişiminde önemli bir rol oynayabileceğini belirtmişlerdir (Attridge, Berscheid ve Sprecher, 1998; Lowyck, Luyten, Demyttenaere ve Corveleyn, 2008; Le ve Agnew, 2001). Bağımlılık, herhangi bir ilişkide olumlu ya da olumsuz olarak algılsa da, ortaklar arasındaki bağımlılık düzeyinde bir dengesizlik olduğunda çeşitli endişeler ortaya çıkar (Le ve Agnew, 2001). Le ve Agnew (2001) romantik ilişkide ihtiyaçların karşılanması, göreceli bağımlılık ve duygusal deneyim arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarında, bireylerin ilişkilerinde algıladıkları bağımlılığın ilişkilerin niteliğine etkisini araştırmışlardır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, ilişkilerini bir bağımlılık dengesizliği olarak tanımlayan katılımcıların, ilişkilerini karşılıklı olarak bağımlı olarak nitelendiren katılımcılardan daha olumsuz bir ilişki yaşadıklarını göstermiştir.

Yurtiçinde yapılan çalışmalar incelendiğinde kişilerarası bağımlılık eğiliminin medeni duruma göre farklılaşıp farklılaşmadığını inceleyen araştırmaya rastlanmamakla birlikte kişilerarası bağımlılık terimine anlamca yakın olan “sosyotropi”nin medeni duruma göre farklılaşıp farklılaşmadığını inceleyen araştırmalar mevcuttur. Ayvazoğlu (2017), psikologların kullandığı mizah tarzları ile sosyotropik-otonomik kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada, sosyotropinin ayrılık kaygısı alt boyutunda bekar psikologların puanlarının evli psikologların puanlarına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç, bekarların ayrılma korkusu, yalnız kalma korkusu gibi duyguları daha fazla yaşadıkları şeklinde yorumlanabilir (Ayvazoğlu, 2017). Benzer bir çalışma Erikmen (2015) tarafından hemşireler üzerinde yapılmıştır. Erikmen (2015) hemşirelerin bireysel ve mesleki otonomilerini incelediği çalışmada, sosyotropinin alt boyutlarından onaylanmama kaygısının medeni duruma göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuca göre evli hemşirelerin

onaylanmama kaygısı puanları, bekar hemşirelerin puanlarından daha yüksektir. Bu çalışmaların yanı sıra hemşireler, okul yöneticileri, müzik öğretmenleri gibi farklı örneklemeler üzerinde yapılan çalışmalarda sosyotropinin medeni duruma göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşan ve araştırmamızın sonucunu desteklemeyen çalışmalara literatürde rastlanmaktadır (Aydın, 2007; Coşkun, 2011; Çam ve Engin 2006; Kayalar, 2012; Otacıoğlu, 2008; Serttaş 2015).

5.1.4. Bağlanma Stilleri ile Cinsiyet, Yaş ve Medeni Durum Değişkenleri Arasındaki İlişkilerin Tartışılması

5.1.4.1. Bağlanma Stilleri ile Cinsiyet Arasındaki İlişkinin Tartışılması

Bu bölümde bağlanma stillerinin alt boyutları kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanmanın cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırma bulguları, bağlanmanın kaçınma boyutunun cinsiyete göre farklılaşırken, bağlanmanın kaygı boyutunun cinsiyete göre farklılaşmadığını göstermektedir. Bağlanmanın kaçınma boyutunda kadın katılımcıların aldıkları puan ortalamaları erkek katılımcıların aldıkları puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir. Araştırmadan elde edilen bu sonuç Aydın (2018) ve Karahasanoğlu (2016) tarafından yapılan çalışmalarla tutarlılık göstermektedir.

Bağlanma stilleri, bebeklik ve çocukluk döneminde şekillenen ve süreklilik gösteren, bireyin başkalarıyla ilişki kurma biçiminde etkili olan bir olgu olarak ifade edilir (Kesebir, Kavzoğlu ve Üstündağ, 2011). Bireyin doğduğu anda annenin üzerindeki manevi baskılar ve bebeğin cinsiyetine göre oluşturulan duygusal aktarım anne ile bebek arasındaki bağlanmayı etkiler. Özellikle bazı toplumlarda kültürün ebeveynler üzerinde oluşturduğu baskı ebeveynlerin bilinçaltında kız çocuklarını reddetmesiyle sonuçlanabilir. Bu bireyler yaşamlarını başkalarından sevgi ve destek almadan sürdürmeye çalışırlar ve başkalarıyla ilişki kurmazlar (Bowlby, 2012b). Özellikle kadınların kaçınmacı bağlanma stili geliştirmelerinde bu gibi kültürel kodlar etkili olabilir. Sümer ve Güngör (1999), kaçınmacı bağlanma stili geliştiren bireylerin, ihmalkar, bedensel temas kurmayan, soğuk ve reddedici ebeveynlere sahip olduklarını bildirmişlerdir.

Literatür incelendiğinde bağlanma stillerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bu araştırma sonucunu desteklemeyen çalışmaların olduğu görülmektedir. İlericiler'in (2015) evlilik uyumunu açıklamada yakın ilişkilerde bağlanma, erken dönem uyum bozucu şemalar ve psikolojik travmanın rolü ile ilgili yapmış olduğu çalışmada cinsiyet değişkenine göre kaygılı bağlanmanın anlamlı bir şekilde farklılaştığı; kaçınmacı bağlanmanın ise anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyet değişkenine göre kaygılı bağlanmadaki bu fark kadınlar lehine sonuçlanmıştır. Benzer şekilde Bal (2007) tarafından yapılan çalışmada evli çiftlerin bağlanma stilleri, cinsiyet rolleri ve evlilik uyumları arasındaki ilişki incelenmiş; kadın katılımcıların kaygılı bağlanma puan

ortalamalarının, erkek katılımcıların kaygılı bağlanma puan ortalamalarından yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ergin ve Dağ'ın (2013) yetişkinlerin bağlanma yönelimleri, kişilerarası problem çözme davranışları ve yaşadıkları ruhsal belirtiler arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada kadın katılımcıların kaygılı bağlanma puan ortalamaları erkek katılımcıların puan ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. Bartholomew ve Horowitz (1991), genç yetişkinler üzerinde yaptıkları çalışmada bağlanma stillerini ölçümlemeye çalışmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre kadınların kaygılı bağlanma puanları, erkeklerin kaygılı bağlanma puanlarından daha yüksektir. Hazan ve Shaver (1998) bağlanma stillerinin cinsiyete göre farklılaşmadığını tespit etmelerinin yanı sıra kaygılı bağlanma stiline yapısal özellik olarak kadınlarla, kaçınmacı bağlanma stiline ise yapısal özellik olarak erkeklerle özdeşleştiğini ifade etmişlerdir. Bu ifade kültürün, bağlanmanın yönünü belirlemede cinsiyete yüklediği anlamla ifade edilebilir. Kültür, kadınlık ve erkeklik rolleri üzerinde belirleyici rol oynamakla birlikte, cinsiyete yüklenen anlamın da belirleyicisidir (Bem, 1981). Kadınların, kaygılı bağlanma boyutunda erkeklere göre daha yüksek puan almasının sebebi, kadınların duygusal yakınlığı artırabilmek amacıyla aile kurma çabaları ve bunun bir sonucu olarak kadınların kaygılı bağlanma eğilimi geliştirmesidir (Ergin ve Dağ, 2013). Bunun yanı sıra kadınların erkeklere göre yapısal olarak daha hassas ve duygusal olması kadınların kaygılı bağlanma puanlarının yüksek olmasının sebepleri arasında gösterilebilir (İlericiler, 2015). Literatürde bazı çalışmalarda bağlanma stillerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucu görülmektedir. Toğuşlu (2014) tarafından evli bireylerde yapılan çalışmada, bağlanma stilleri ve cinsiyet rollerinin yüklenme biçimini yordayıcı rolü incelenmiş; bağlanma stillerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer bir çalışma da Yazıcıoğlu (2011) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılmış, bağlanma stilleri ve stresle başa çıkma stratejileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuca göre bağlanma stilleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür.

Bağlanma kuramı, bağlanma stillerindeki farklılıkların yaşamın erken dönemlerinde ebeveynlerle kurulan yakınlık ve güvenlik ihtiyaçlarının sağlıklı bir şekilde karşılanıp karşılanmadığıyla ilgili olduğunu belirtir (Harma, 2010). Karşılıklı ilişkiye dayalı bu durum anne-çocuk arasında gerçekleştiğinden, cinsiyete göre farklılaşmanın gerçekleşmemesi bağlanma kuramının bu varsayımını desteklemektedir.

5.1.4.2. Bağlanma Stilleri ile Yaş Arasındaki İlişkinin Tartışılması

Araştırmada bağlanma stillerinin kaygı ve kaçınma alt boyutlarının yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş; kaygılı bağlanma stiline yaş değişkenine göre farklılaşmadığı, kaçınmacı bağlanma stiline ise 18-23 yaş aralığında yer alan katılımcıların 24-29 ve 30-35 yaş aralığında yer alan katılımcılara göre anlamlı şekilde farklılaştığı sonucuna

ulaşmıştır. 18-23 yaş aralığındaki öğretmen adaylarının kaçınmacı bağlanma puanları 24-29 ve 30-35 yaş aralığındaki öğretmen adaylarına göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç öğretmen adaylarının yaşam deneyimleri ile birlikte gelişim görevi olarak başkalarıyla yakınlık kurma ihtiyacının artması ile açıklanabilir. 18-23 yaş arasındaki öğretmen adaylarının ailelerinden yavaş yavaş bağımsızlaşmaya başlaması, kişilerarası ilişkilerdeki deneyimsizlik ve belirsizlik gibi etkenler öğretmen adaylarının başkalarıyla ilişkilerinde kaçınmacı tutum sergilemelerine neden oluyor olabilir. İlerleyen yaşlarda romantik ilişki deneyimleri, kişilerarası ilişki örüntülerinin artması ve başkalarıyla yakınlık sağlama ihtiyacı öğretmen adaylarının, kaçınmacı bağlanma örüntülerini daha az kullanmalarına sebep olabilir.

Literatür incelendiğinde bağlanma stillerinin yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin farklı sonuçlar mevcuttur. Aydın (2018) tarafından üniversite öğrencilerinde yapılan çalışmada kaygılı bağlanmanın yaş değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür. 18 yaş grubunda yer alan öğrenciler 20 yaş grubunda yer alan öğrencilere oranla daha fazla kaygılı bağlanma puanına sahiptirler. Ata (2010) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin bağlanma stilleri, duygusal zeka düzeyleri ve empatik eğilimleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma bulguları bağlanma stillerinin yaş değişkenine göre farklılaştığını ortaya çıkarmıştır. 36-40 yaş aralığında yer alan okul öncesi öğretmenleri daha küçük yaş gruplarındaki öğretmenlere göre daha yüksek güvenli bağlanma stili puanına sahiptirler. Saplantılı ve korkulu bağlanma stilinde en yüksek puanı 20-25 yaş aralığında yer alan okul öncesi öğretmenleri almıştır. Bu sonuç okul öncesi öğretmenlerinin yaşlarının ilerledikçe güvenli bağlanma davranışlarını sergiledikleri şeklinde yorumlanabilir.

Çiftçi (2010) tarafından yapılan çalışmada kişinin ebeveyn ilişki algısı ile yetişkinlik bağlanma stilleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuca göre katılımcıların bağlanma stillerinin yaş değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Yazıcıoğlu (2011), üniversite öğrencilerinde bağlanma stilleri ve stresle başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada bağlanma stillerinin yaş değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer bir çalışmada Sulu (2018), sınıf öğretmenlerinin bağlanma stilleri ile mesleki doyumları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma sonucuna göre sınıf öğretmenlerinin bağlanma stilleri yaş değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Farklı örneklerde gerçekleştirilen bu araştırmalardan elde edilen sonuç, bağlanma stillerinin temellerinin çocukluk döneminde atıldığı ve yetişkinlik döneminde fazla değişim göstermediği şeklinde açıklanabilir (Yavuz, 2018).

5.1.4.3. Bağlanma Stilleri ile Medeni Durum Arasındaki İlişkinin Tartışılması

Bağlanma stillerinin alt boyutları kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanmanın medeni durum değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuca göre, kaygılı bağlanma ile medeni durum arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken; kaçınmacı bağlanma ile medeni durum arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Buna göre bekar katılımcıların kaçınmacı bağlanma stili puanları, ilişkisi var olan ve evli olan katılımcılardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bekar öğretmen adaylarının romantik bir ilişki deneyimi içerisinde bulunmaktan kaçınması araştırmadan beklenen bir sonuçtur.

Bireyler reddedileceklerinden korktukları için (Bartholomew, 1990; Bartholomew ve Horowitz, 1991) romantik ilişki içerisinde oldukları kişilere güvenmezler (Brennan, Wu ve Love, 1998; Collins ve Feeney, 2004; Hazan ve Shaver, 1987) ve olumsuz benlik algısına sahip olduklarından dolayı (Collins ve Feeney, 2004; Collins ve diğ., 2006; Feeney, 2008; Simpson, Rholes ve Philips, 1996) ilişki yaşamak isteseler de bundan kaçınırlar. Yapılan çalışmalarda, kişilerin kaçınma davranışlarında azalma oldukça romantik ilişki yaşama olasılığının da arttığı görülmektedir (Neuenschwander, 2010; Mikulincer ve Shaver, 2007; Thelen, Vander Wal, Muir Thomas ve Horman, 2000; Rotelle, 2009). Bu doğrultuda bekar öğretmen adaylarının reddedileceklerinden korkmaları ve kendilerine yönelik geliştirdikleri olumsuz benlik algısı nedeniyle romantik ilişkiden kaçındıkları düşünülebilir. Ayrıca bireylerin romantik bir ilişki içerisinde bulunması, bir aile kurması gibi yakın kişilerarası ilişkiler, bireylerin bağlanma kaçınmasını daha az kullanmasına sebep olmaktadır şeklinde yorumlanabilir. Aynı zamanda romantik yakınlıkların bireylerin bağlanma örüntülerinde önemli rol oynadığı söylenebilir.

Literatür incelendiğinde bağlanma stilleri ile medeni durum değişkeni arasındaki farklılığı inceleyen az sayıda çalışmaya rastlanmaktadır. Sulu (2018) tarafından sınıf öğretmenlerinde yapılan çalışmada bekar sınıf öğretmenlerinin kayıtsız bağlanma stili puanları evli sınıf öğretmenlerinden anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Bilindiği gibi kayıtsız bağlanma, kaçınma düzeyinin yüksek, kaygı düzeyinin düşük olduğu bağlanma stilini ifade etmektedir. Bu sonuç araştırma sonucumuzla örtüşmektedir. Yaşar (2014), yetişkin yakın ilişkilerde bağlanma stilleri ile kullanılan savunma mekanizmaları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanma ile medeni durum arasında anlamlı düzeyde farklılığın olduğunu bulgulamıştır. Araştırmaya katılan bekar katılımcıların kaygılı bağlanma boyutundaki puanları, ilişkisi olan ve evli katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Aynı zamanda bekar katılımcıların kaçınmacı bağlanma boyutunda evli katılımcılardan daha yüksek puana sahip olduğu bulunmuştur. Bu sonuç araştırmamızdan elde edilen sonucu kısmen desteklemektedir. Karaca'nın (2018) cinsel yönelimin cinsel mitler, yetişkin bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rolleri üzerindeki etkisini incelediği araştırmada romantik bir ilişki içinde bulunan ve bulunmayan bireylerin kaygılı bağlanma puanlarının anlamlı şekilde farklılaşmadığı; romantik bir ilişki içerisinde bulunan ve bulunmayan bireylerin kaçınmacı bağlanma puanlarının anlamlı şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Romantik

bir ilişki içerisinde bulunmayan katılımcıların kaçınmacı bağlanma puanı romantik bir ilişki içerisinde bulunan katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bu sonuç araştırmadan elde ettiğimiz sonucu desteklemektedir.

Literatürde bizim araştırmamızı az sayıda da olsa desteklemeyen çalışmalar yer almaktadır. Özdemir'in (2018) yetişkin bağlanma stilleri ile cinsel doyum arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada bağlanma stilleri ile medeni durum arasında anlamlı düzeyde farklılığa rastlanmamıştır. Araştırmanın örneklemini heteroseksüel cinsel yönelim gösteren 137 katılımcı ve eşcinsel yönelim gösteren 110 katılımcı olmak üzere 247 kişi oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen bu sonuç örneklemden kaynaklanıyor olabilir.

5.2. Sonuç

Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimi ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenerek, öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimlerinin ve bağlanma stillerinin cinsiyete, yaşa ve medeni duruma göre farklılaşp farklılaşmadığının incelenmesidir. Bu amaçla 564 öğretmen adayına Kişisel Bilgi Formu, Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri kullanılarak elde edilen veriler analiz edilmiş, problemler test edilmiştir. Bu araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Kişilerarası bağımlılık eğilimi ve bağlanma stilleri alt boyutlarından kaygılı bağlanma arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır.
2. Bağlanma stilleri alt boyutlarından kaygılı bağlanma, kişilerarası bağımlılık eğilimini yordamaktadır.
3. Kişilerarası bağımlılık eğiliminin cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur.
4. Kişilerarası bağımlılık eğiliminin yaşa göre farklılaştığı bulunmuştur. Araştırmada en küçük yaş aralığı olan 18-23 yaş aralığındaki öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimleri, araştırmada en yüksek yaş aralığı olan 36 yaş ve üzerindeki öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimlerinden yüksektir.
5. Kişilerarası bağımlılık eğiliminin medeni duruma göre farklılaştığı bulunmuştur. İlişkisi olan öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimleri, evli olan öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimlerinden yüksektir.
6. Bağlanma stilleri alt boyutlarından kaçınmacı bağlanmanın cinsiyete göre farklılaştığı bulunmuştur. Kadın öğretmen adaylarının bağlanma kaçınması, erkek öğretmen adaylarının bağlanma kaçınmasından yüksektir.
7. Bağlanma stilleri alt boyutlarından kaçınmacı bağlanmanın yaşa göre farklılaştığı bulunmuştur. 18-23 yaş aralığında yer alan öğretmen adaylarının bağlanma kaçınması, 24-29 ve 30-35 yaş aralığındaki öğretmen adaylarının bağlanma kaçınmasından yüksektir.

8. Bağlanma stilleri alt boyutlarından kaçınmacı bağlanmanın medeni duruma göre farklılaştığı bulunmuştur. Bekar öğretmen adaylarının bağlanma kaçınması, ilişkisi olan ve evli öğretmen adaylarının bağlanma kaçınmasından yüksektir.

5.3. Öneriler

5.3.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Araştırmanın çalışma grubu 2016-2017 eğitim öğretim yılında bahar döneminde Mersin Üniversitesi'nde formasyon eğitimi alan 564 öğretmen adayıyla sınırlıdır. Bu nedenle araştırmaların bulguları birbirinden farklı sonuçlar doğurabilir. Bu araştırma Türkiye genelinde daha geniş çalışma gruplarıyla sürdürülebilir.
2. Araştırma sonuçları, öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimi ile bağlanma stilleri alt boyutu kaygılı bağlanma arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Bu bulgu doğrultusunda kişilerarası bağımlılık eğilimi ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki, öğretmenler üzerinde araştırılabilir.
3. Öğretmen adaylarının kişilerarası bağımlılık eğilimi ve bağlanma stillerinin araştırılması boyamsal ve deneysel çalışmalarla devam ettirilebilir.
4. Kişilerarası bağımlılık düzeyi ve bağlanma stilleri öğrenciler üzerinde yapılacak çalışmalarla tespit edilerek elde edilecek sonuçlar doğrultusunda öğretmenlerin farkındalık düzeyleri arttırılabilir.
5. Kişilerarası bağımlılık eğilimi ve bağlanma stilleri değişkenleri öğretmen adaylarında farklı değişkenlerle (cinsiyet rolleri, ebeveyn tutumları, empati, özsaygı, erken dönem uyumsuz şemalar, depresyon, yalnızlık, yakınlık, kişilerarası duyarlılık...) birlikte çalışılabilir.

5.3.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

1. Araştırma sonucunda kişilerarası bağımlılık eğilimi ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkinin bulunması önemlidir. Alanda çalışan psikolojik danışmanlar, kaygılı bağlanmanın kişilerarası bağımlılık eğilimini yordayıcı etkisini de göz önünde bulundurarak psikolojik danışma oturumlarını düzenleyebilirler.
2. Kişilerarası bağımlılık ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki göz önünde bulundurularak, öğretmen adaylarına bu konularda bilgilendirme çalışmaları yapılabilir.
3. Araştırmada kişilerarası bağımlılık eğilimi ile bağlanma stilleri arasındaki ilişki göz önüne alındığında, öğretmen adaylarının kişilik özellikleri konusunda farkındalıklarının arttırılması, önleyici ve iyileştirmeye yönelik çalışmaların yapılması sağlanabilir.
4. Okul rehberlik servisleri tarafından öğrenci velilerine yönelik kişilerarası bağımlılık ve bağlanma stilleri ile ilgili bilgilendirme seminerleri yapılabilir.

5. Anne ve baba adaylarına okullarda veya halk eğitim merkezlerinde uzmanlar tarafından (psikolojik danışmanlar, psikologlar vb.) kişilerarası bağımlılığın ve bağlanma stillerinin gelişim aşamaları, kişiliğe olan etkisi ve aralarındaki ilişki düzeyi ile ilgili bilgilendirme çalışmaları ile farkındalık düzeyleri arttırılmaya çalışılabilir.

KAYNAKÇA

- [1]. Abi-Habib, R. ve Luyten, P. (2013). The role of dependency and self criticism in the relationship between anger and depression. *Personality and Individual Differences*. 55, 921-925.
- [2]. Ainsworth, M.D.S. (1969). Object relations, dependency, and attachment: A theoretical review of the infant-mother relationship. *Child Development*. 40, 969-1025.
- [3]. Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E. ve Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- [4]. Ainsworth, M. D. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*. 44, 709-716.
- [5]. Akbay, S. (2015). *Ana-Babaya Bağlanma İle Romantik Yakınlık ve Otantik Benlik Arasındaki İlişkilerde Bağlanma Stillerinin Aracı Rolünün İncelenmesi*. Doktora Tezi. Mersin Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Mersin.
- [6]. Akhunlar, M. (2010). *Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri İle Uyum Süreçleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- [7]. Akın, A. Uysal, R. ve Çitemel, N.(2013). Çocukluk Deneyimleri Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması, *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 21(4), 1541-1550.
- [8]. Alexander, P. C. (1993). The differential effects of abuse characteristics and attachment in the prediction of long-term effects of sexual abuse. *Journal of Interpersonal Violence*. 8, 346-362.
- [9]. Alonso-Arbiol, I., Shaver, P. R. ve Yárnoz, S. (2002). Insecure Attachment, Gender Roles, and Interpersonal Dependency in the Basque Country. *Personal Relationships*. 9, 479-490.
- [10]. Altundağ, G.(2011). *Üniversite Öğrencilerinde Bağlanma Stilleri, Stresle Başa Çıkma Tutumları ve Stresi Algılama Düzeyinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- [11]. Ançel, G. (2015). *Kişilerarası İlişkilerde Bağımlılık*. Ankara: Alter Yayıncılık.
- [12]. Arslan, R. (2017). *Algılanan Ebeveynlik Biçimleri, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Kişilerarası Bağımlılık Eğilimi Arasındaki İlişkiler: Şema Terapi Modeli Çerçevesinde Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- [13]. Artis, J. E. (1997). Gendered perceptions of dependency in discussions of mental illness. *Journal of Health and Social Behavior*. 38, 387-402.
- [14]. Ata, S. (2010). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Bağlanma Stilleri, Duyusal Zeka Düzeyleri ve Empatik Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Muğla Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Muğla.
- [15]. Attridge, M., Berscheid, E. ve Sprecher, S. (1998). Dependency and insecurity in romantic relationships: Development and validation of two companion scales. *Personal Relationships*. 5(1), 31-58.
- [16]. Avcı, G. (2016). *Kişilerarası Bağımlılık Eğiliminin İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalara Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Samsun.
- [17]. Aydın, D. (2006). *Eğitim Kurumları Çalışanlarında İş Doyumu*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- [18]. Aydın, H. (2007). *Psikiyatri Kliniklerinde Çalışan Hemşirelerin Kişilik Özellikleri ve Stresle Baş Etme Durumları*. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- [19]. Aydın, E. (2014). *Hemodiyaliz Hastalarının Sosyotropik Otonomik Kişilik Özellikleri ile Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- [20]. Aydın, M. (2018). *Üniversite Öğrencilerinde Bağlanma Stillerinin Damgalama Davranışıyla İlişkinin Öfke İfade Tarzı Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- [21]. Aydoğan, S. (2016). *Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası Bağımlılık, Benlik Saygısı ve Aidiyet İhtiyaçları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

- [22]. Ayvazoğlu, A. (2017). *Psikologların Kullandığı Mizah Tarzları İle Sosyotropik-Otonomik Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- [23]. Bahadır, Ş. (2006). *Romantik ilişkilerde bağlanma stilleri, çatışma çözme stratejileri ve olumsuz duygu durumunu düzenleme arasındaki ilişki*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- [24]. Bal, H. (2007). *Bağlanma stilleri, cinsiyet rolleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Mersin.
- [25]. Banack, K. D. (2009). *The levels of self-criticism and forms of dependency: Their relation to attachment, the working alliance, and outcome*. Yüksek Lisans Tezi. University of Alberta, Alberta.
- [26]. Bargh, J. A. ve Chartrand, T. L. (1999). The unbearable automaticity of being. *American Psychologist*. 54(7), 462-479.
- [27]. Bartel, P. (1995). *Interpersonal Dependency and Insecure Attachment in Spouse-abusive Men*. Simon Fraser University. Department of Psychology. ProQuest Dissertations and Theses. Ottawa. Canada.
- [28]. Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*. 7, 147-178.
- [29]. Bartholomew, K. (1990). *Methods of assessing adult attachment*. In J.A. Simpson & W.S. Rholes (Eds.). *Attachment theory and close relationships*. (pp.25-45). New York: Guilford Press.
- [30]. Bartholomew, K. ve Horowitz, L.M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*. 61, 226-244.
- [31]. Bartholomew, K. ve Shaver, P. R. (1998). *Models of assessing adult attachment, do they converge?* J. A. Simpson ve W.S. Rholes (Ed.). *Attachment Theory and Close Relationships*. New York: Guilford Press.
- [32]. Baydoğan, M. ve Dağ, İ. (2008). Hemodiyaliz Hastalarındaki Depresiflik Düzeyinin Yordanmasında Kontrol Odağı, Öğrenilmiş Güçlülük ve Sosyotropi-Otonomi. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 19(1), 19-28.
- [33]. Beck, A. T. (1976). *Cognitive therapy and the emotional disorders*. New York: International Universities Press.
- [34]. Beck, A. T., Freeman, A. ve Davis, D. D. (2004). *Cognitive therapy of personality disorders* (ikinci baskı). New York: The Guilford Press.
- [35]. Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*. 88(4), 354-364.
- [36]. Bingöl, D. (2007). *Duygu Stilleri Ve Duygusal Zekanın Yordayıcısı Olarak Bağlanma Stilleri*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- [37]. Blatt, S. J. (1991). A cognitive morphology of psychopathology. *Journal of Nervous and Mental Disease*. 179, 449-458.
- [38]. Blatt, S. J. (1974). Levels of object representation in anaclitic and introjective depression. *Psychoanalytic Study of the Child*. 29, 107-157.
- [39]. Blatt, S. J. ve Homann, E. (1992). Parent-child interaction in the etiology of dependent and self-critical depression. *Clinical Psychology Review*. 12(1), 47-91.
- [40]. Blatt, S. J., Cornell, C. E. ve Eshkol, E. (1993). Personality style, differential vulnerability, and clinical course in immunologic and cardiovascular disease. *Clinical Psychology Review*. 13, 421-450.
- [41]. Boatwright, J.K, Lopez, G.F., Sauer, M.E., VanDerWege, A. ve Huber, D.M. (2010). The Influence of Adult Attachment Styles on Workers' Preferences for Relational Leadership Behaviors. *The Psychologist-Manager Journal*. 13, 1-14.
- [42]. Bornstein R.F. (1992). The dependent personality: Developmental, social, and clinical perspectives. *Psychological Bulletin*. 112, 3-23.
- [43]. Bornstein, R. F. (1993a). *The dependent personality*. New York: The Guilford Press.
- [44]. Bornstein, R. F., Krukoni, A. B., Manning, K. A., Mastrosimone, C. C. ve Rossner, S. C. (1993). Interpersonal dependency and health service utilization in a college student sample. *Journal of Social and Clinical Psychology*. 12, 262-279.

- [45]. Bornstein, R.F. (1994). Adaptive and maladaptive aspects of dependency: An integrative review. *American Journal of Orthopsychiatry*. 64(4), 622-635.
- [46]. Bornstein, R. F. (1995a). Active dependency. *Journal of Nervous and Mental Disease*. 183(2), 64-77.
- [47]. Bornstein, R. F. Bowers, K. S. ve Bonner, S. (1996). Relationships of objective and projective dependency scores to sex role orientation in college student participants. *Journal of Personality Assessment*. 66, 555-568.
- [48]. Bornstein, R. F. (1996b). Beyond orality: Toward an object relations/interactionist reconceptualization of the etiology and dynamics of dependency. *Psychoanalytic Psychology*. 13, 177-203.
- [49]. Bornstein, R.F. (1998a). Depathologizing dependency. *Journal of Nervous and Mental Disease*. 186(2), 67-73.
- [50]. Bornstein, R. F. (1998b). Interpersonal dependency and physical illness: A meta-analytic review of retrospective and prospective studies. *Journal of Research in Personality*. 32, 480-497.
- [51]. Bornstein, R. F. (1998c). Implicit and self-attributed dependency needs in dependent and histrionic personality disorders. *Journal of Personality Assessment*. 71(1), 1-14.
- [52]. Bornstein, R.F., Geiselman, K.J., Eisenhart, E.A. ve Languirand, M.A. (2002). Construct validity of the relationship profile test – Links with attachment, identity, relatedness, and affect. *Assessment*. 9(4), 373-381.
- [53]. Bornstein, R.F., Geiselman, K.J., Gallagher, H.A., Ng, H.M., Hughes, E.E. ve Languirand, M.A. (2004). Construct validity of the Relationship Profile Test: Impact of gender, gender role, and gender role stereotype. *Journal of Personality Assessment*. 82(1), 104-113.
- [54]. Bornstein, R. F. (2005a). *The dependent patient: a practitioner's guide*. Washington, DC: American Psychological Association.
- [55]. Bornstein, R.F. (2006). Self- Schema Priming and Desire For Test Performance Feedback: Further Evaluation of a Cognitive/Interactionist Model of Interpersonal Dependency. *Self and Identity*. 5, 110-126.
- [56]. Bornstein, R.F.(2012). From Dysfunction to Adaptation: An Interactionist Model Of Dependency. *The Annual Review of Clinical Psychology*. 8, 291-316.
- [57]. Bosma, H. ve Gerslma, C. (2003). From early attachment relations to the adolescent and adult organisation of self. In J. Valsiner, & K.J.Connolly, *Handbook of Developmental Psychology* (pp. 450-488). London: SAGE.
- [58]. Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss. Volume I: Attachment*. New York: Basic Books.
- [59]. Bowlby, J. (1973a). *Attachment and loss. Volume II: Separation; and and anger*. New York: Basic Books.
- [60]. Bowlby, J. (1973b). *Affectional bonds: Their nature and origin*. In R.S. Weiss (Ed.), *Loneliness: The experience of emotional and social isolation* (pp 38-52). Massachusetts: MIT Press.
- [61]. Bowlby, J. (1978). *Attachment and Loss: Attachment*. Canada: Penguin Books.
- [62]. Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss, Vol. 3: Loss: Sadness and depression*. <http://www.openaccess.nl>. (Elde Edilme Tarihi, 16.06.2009).
- [63]. Bowlby, J. (1982). *Caring for children: some influences on its development*. In, R. S. Cohen, S. H. Weissman, and B. J. Cohler, *Parenthood*. New York: The Guilford Press.
- [64]. Bowlby, J. (2012b). *Güvenli Bir Dayanak: Ebeveyn-Çocuk Bağlanması ve Sağlıklı İnsan Gelişimi*, çev. Sarp Güneri, İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- [65]. Brennan, K.A., Clark, C.L. ve Shaver, P.R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview. J.A.Simpson & W.S.Rholes (Eds.), *Attachment Theory and Close Relationships* (s.46-76) New York: Guilford Press.
- [66]. Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*. 28 (15), 759-775.
- [67]. Bretherton, I. (1998). The roots and growing points of attachment theory. C.M. Parkes ve ark. (Eds.), *Attachment Across The Life Cycle*, (s. 9-32). London: Routledge Publication.
- [68]. Brooker, M. A. (2013). *The Role of Relatedness and Expressive Flexibility In the Prediction of Complicated Grief*. Doktora Tezi. Columbia University. Columbia.

- [69]. Burger, J.M. (2006). *Kişilik*. (1.Baskı). (İ. D. E. Sarıoğlu Çev.) İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- [70]. Cantazaro, A. ve Wei, M. (2010). Adult Attachment, Dependence, Self-Criticism, and Depressive Symptoms: A Test of a Mediational Model. *Journal of personality*. 78(4), 1135-1162.
- [71]. Castelló, B.J.(2012). *La Superación De La Dependencia Emocional. Cómo Impedir Que El Amor Se Convierta en un Suplicio*. España: Ediciones Corona Borealis.
- [72]. Coe, M. T. (1995). Attachment style and sociotropy-autonomy: A comparison of cognitive vulnerability factors in adult dysphoria. *DAI-B 56/05, Dissertation Abstracts International*.
- [73]. Collins, N.L. ve Read, S.J. (1990). Adult attachment, working models and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*. 58, 644-663.
- [74]. Collins, N.L. ve Feeney, B.C. (2004). An attachment theory perspective on closeness and intimacy. In D.J. Mashek ve A. Aron (Eds.), *Handbook of Closeness and Intimacy* (pp. 163 –187). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- [75]. Collins, N. L., Guichard, A. C., Ford, M. B. ve Feeney, B. C. (2006). Responding to need in intimate relationships: Normative processes and individual differences. In M. Mikulincer & G. S. Goodman (Eds.), *Dynamics of Romantic Love: Attachment, Caregiving, and Sex* (pp. 149–189). New York: Guilford Press.
- [76]. Cooper, M. L., Shaver, P. R.ve Collins, N. L. (1998). Attachment styles, emotion regulation and adjustment in adolescence. *Journal of Personality and Social Psychology*. 74, 1380-1397.
- [77]. Corey, G. (2005). *Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları*. Ankara: Mentis Yayıncılık.
- [78]. Coşkun, H. F. (2011). *İç Hastalıkları ve Cerrahi Servislerinde Çalışan Hemşirelerin Empatik Beceri Düzeylerinin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Bilim Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- [79]. Çiftçi, D. (2010). *Kişinin Ebeveyn İlişki Algısı İle Yetişkinlik Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- [80]. Crittenden, P.M. (1988). Relationships at risk. J. Belsky ve T. Nezworski (Eds.), *Clinical Implications of attachment* (s. 136-174). Hillsdale, N.J: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- [81]. Cüceloğlu, D. (1997). *İnsan ve Davranışı. Psikolojinin Temel Kavramları*. (7. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- [82]. Çam, O. ve Engin, E. (2006). Psikiyatri Kliniğinde Çalışan Hemşirelerde Farkındalık Eğitiminin Bireysel Performans Standartlarına Etkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2006. 7, 82-91.
- [83]. Çetin, A. (2008). *Yaşlılarda Sosyotropi-Otonomi Kişilik Özellikleri İle Depresyon*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- [84]. Damarlı, Ö.(2006). *Ergenlerde Toplumsal Cinsiyet Roller, Bağlanma Stilleri Ve Benlik-Kavramı Arasındaki İlişkiler*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- [85]. Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*. 11(4), 227-268.
- [86]. Disney, K. L. (2013). Dependent personality disorder: a critical review. *Clinical Psychology Review*. 33, 1184-1196.
- [87]. Dönmez, A. (2000). Bağlanma: Yakın ilişkilerle ilgili araştırmalar için bir çerçeve. *Türk Psikoloji Bülten*. 16, 29-50.
- [88]. Ergin, B.E. ve Dağ, İ. (2013). Kişilerarası Problem Çözme Davranışları, Yetişkinlerdeki Bağlanma Yönelimleri ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 14, 36-45.
- [89]. Erikmen, E. (2015). *Hemşirelerin Bireysel ve Mesleki Otonomilerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- [90]. Erkuş, A. (2013). *Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma Süreci*. Ankara: Seçkin.
- [91]. Eroğlu, F. (2000). *Davranış Bilimleri*. (5.Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- [92]. Fairbairn, W. R. D. (1994). *Psychoanalytic studies of the personality*. London: Routledge. (orijinal metnin yayın yılı 1952).
- [93]. Feeney, J. A. ve Noller, P. (1996) *Adult attachment*. Thousand Oaks: Sage.

- [94]. Feeney, J.A. (2008). Adult romantic attachments and couple relationships. In J. Cassidy & P.R. Shaver (Eds.). *Handbook of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications* (pp. 355–377). New York: Guilford Press.
- [95]. Fiori, K., Consedine N. ve Magai, C. (2008). The Adaptive and Maladaptive Faces of Dependency in Later Life: Links to Physical and Psychological Health Outcomes. *Aging & Mental Health*. 12(6), 700–712.
- [96]. Fisher, S. ve Greenberg, R. P. (1996). *Freud scientifically reappraised*. New York: Wiley.
- [97]. Fowler, J. C., Brunnschweiler, B., Swales, S. ve Brock, J. (2005). Assessment of Rorschach dependency measures in female inpatients diagnosed with borderline personality disorder. *Journal of Personality Assessment*. 55(2), 146-153.
- [98]. Franche, R.L ve Dobson, K. (1992). Self-criticism and Interpersonal Dependency as Vulnerability Factors to Depression. *Cognitive Therapy and Research*. 16(4), 419-435.
- [99]. Fraley, R.C. ve Shaver, P.R. (2000). Adult romantic attachment: Theoretical developments, emerging, controversies and unanswered question. *Review of general Psychology*. 4(2), 132-154.
- [100]. Freeman, A. ve Leaf, R. C. (1989). Cognitive therapy applied to personality disorders. Freeman, A., Simon, K. M., Beutler, L. E. ve Arkowitz, H. (Eds.). *Comprehensive handbook of cognitive therapy* (ss. 403-434). New York: Plenum Press.
- [101]. Freud, S. (1910). Three contributions to the sexual theory. *Journal of Nervous and Mental Disease*. 1-91.
- [102]. Fromm, E. (1995a). *Erdem ve Mutluluk; Ahlak Psikolojisi Üzerine Bir İnceleme* (Ayda Yörükkan çev.) 3. Bs., İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- [103]. Geçtan, E. (2002). *Psikanaliz ve Sonrası*, İstanbul: Metis Yayıncılık.
- [104]. Geçtan, E. (2004). *Psikodinamik Psikiyatri ve Normal Dışı Davranışlar*. (17. Baskı). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- [105]. Greenberg, R. P ve Fisher, S. (1977) . The relationship between willingness to adopt the sick role and attitudes toward women. *Journal of Chronic Disease*. 30, 29-37.
- [106]. Greenberg, J. R. ve Mitchell, S. J. (1983). *Object relations in psychoanalytic theory*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- [107].Gündüz, B. (2013). Bağlanma Stilleri, Akılcı Olmayan İnançlar ve Psikolojik Belirtilerin Bilişsel Esnekliği Yordamadaki Katkıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*. 13(4), 2071-2085.
- [108]. Griffin, D.W. ve Bartholomew, K. (1994). Models of the self and other: Fundamental dimensions underlying measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*. 67, 430-445.
- [109]. Harma, M. (2012). Bağlanma, evlilik doyumu, çatışma. Solmuş, T. (Editör). (s. 307-318). *Bağlanma, evlilik ve aile psikolojisi*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- [110]. Harris, N. (1996). Attachment Theory-Some Implication For Gestalt Therapy. *British Gestalt Journal*. 5(2).
- [111]. Hawkins, A.C., Howard, R.A. ve Oyebo, R.J.(2007). Stress And Coping in Hospice Nursing Staff. The Impact of Attachment Styles. *Psycho-Oncology*. 16, 563–572.
- [112]. Hazan, C. ve Shaver, P.R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*. 52, pp 511-526.
- [113]. Hazan, C. ve Shaver, P. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*. 5 (1),1–22.
- [114]. Heathers, G. (1955). Acquiring dependence and independence: A theoretical orientation. *Journal of Genetic Psychology*. 87, 277-291.
- [115].Henderson, A.J.Z., Bartholomew, K. ve Dutton, D.G. (1997). He loves me: He loves me not: Attachment and separation resolution of abused women. *Journal of Family Violence*. 12(2), 169-191.
- [116].Hinde, R. A. ve Stevenson-Hinde, J. (1991). Perspectives on attachment. In. C. M. Parkes, J. Stevenson-Hinde ve P. Marris. *Attachment Across Life Cycle* (p. 52–65). London: Routledge and Kegan Paul.
- [117]. Hirschfeld, R., Klerman, G., Gough, H., Barett, J. ve Korchin, S.(1977). A Measure of Interpersonal Dependency. *Journal of Personality Assessment*. 41 (6), 610- 618.

- [118]. Hirschfeld, R. M. A., Shea, M. T. ve Weise, R. (1991). Dependent personality disorder: Perspectives for DSM-IV. *Journal of Personality Disorders*. 5, 135-149.
- [119]. Hoyos, M. ve Arredondo, N. (2006). Construcción y Validación del Cuestionario de Dependencia Emocional en Población Colombiana. *Acta Colombiana de Psicología*. 9(2), 127-140.
- [120]. Huprich, S., Rosen, A. ve Kiss, A. (2013). Manifestations of Interpersonal Dependency and Depressive Subtypes in Outpatient Psychotherapy Patients. *Personality and Mental Health*. 7(3), 223-232, DOI: 10.1002/pmh.1222.
- [121]. İlericiler, N. K. (2015). *Evlilik Uyumunu Açıklamada Yakın İlişkilerde Bağlanma, Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar ve Psikolojik Travmanın Rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- [122]. İmamoğlu, S. (2008). *Genç Yetişkinlikte Kişilerarası İlişkilerin Cinsiyet, Cinsiyet Rollerini ve Yalnızlık Algısı Açısından İncelenmesi*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- [123]. İmamoğlu, E.S. ve Aydın, B. (2008). Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeğinin Geliştirilmesi. *İstanbul Üniversitesi Psikoloji Çalışmaları Dergisi*. 29(1), 38-64.
- [124]. İmamoğlu, S. ve Akbağ, M. (2010). Cinsiyet ve Bağlanma Stillerinin Utanç, Suçluluk ve Yalnızlık Duygularını Yordama Gücünün Araştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 651-682.
- [125]. Jaramillo, J. C. ve Hoyos, L.M. (2009). Esquemas Desadaptativas Tempranos en Estudiantes Universitarios con Dependencia Emocional. *Acta Colombiana de Psicología*. 12(2), 77-83.
- [126]. Kağıtçıbaşı, Ç. (1988). *İnsan ve İnsanlar*, (7.baskı). İstanbul: Evrim Yayınları.
- [127]. Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, (5. Baskı). Ankara: Asil Yayınları.
- [128]. Kalkan, M., E. Tutkun ve Kışalı, N. F. (2002). Sporcuların Sosyotropi ve Otonomi Düzeylerinde Cinsiyetin Rolü. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 4(3), 5-7.
- [129]. Kalkan, M., Hamamcı, Z. ve Yalçın, İ. (2012). *Evlilik Öncesi Psikolojik Danışma*. (1.Baskı). M. Kalkan, Z. Hamamcı (Editör). Ankara: Anı Yayıncılık.
- [130]. Karaca, B. K. (2018). *Cinsel Yönelimin Cinsel Mitler, Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Üzerindeki Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- [131]. Karahasanoğlu, G. (2016). *Üniversite öğrencilerinde aşka ilişkin tutumlar, kişilik özellikleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkilerin cinsiyet ve mevcut ilişki durumu bağlamında incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. İstanbul Bilim Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- [132]. Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık
- [133]. Karen, R. (1994). *Becoming attached: First relationships and how they shape our capacity to love*. New York: Oxford University Press.
- [134]. Kart, N.M. (2002). *Yetişkin bağlanma stillerinin bazı bilişsel süreçlerle bağlantısı: Sağlık personeliyle yapılan bir çalışma*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- [135]. Kaya, N., Aştı, T., Acaroğlu, R., Kaya, H. ve Şendir, M. (2006). Hemşire Öğrencilerinin Sosyotropik-Otonomik Kişilik Özellikleri ve İlişkili Faktörlerin İncelenmesi. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 10(3).
- [136]. Kayalar, F. (2012). *Okul Müdürleri ve Müdür Yardımcıları İle Eğitim Denetmenlerinin Bazı Değişkenlere Göre Sosyotropik ve Otonomik Kişilik Özellikleri (Erzincan İl Örneği)*. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Erzurum.
- [137]. Kesebir, S. Kavzoğlu, Ö.S. ve Üstündağ, F.M. (2011). Bağlanma ve Psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*. 3(2), 321-342.
- [138]. Klohnen, E. C. ve John, O. P. (1998). *Working models of attachment: A theory-based prototype of attachment*. J. A. Simpson ve W.S. Rholes (Ed.). Attachment Theory and Close Relationships. New York: Guilford Press.
- [139]. Kobak, R. R. ve Sceery, A. (1988). Attachment in late adolescence: Working models, affect regulation, and representations of self and others. *Child Development*. 59, 135-146.

- [140]. Kohut, H. (1977). *The restoration of the self*. Chicago: The University of Chicago Press.
- [141]. Köroğlu, E. (2013). *DSM-5 tanı ölçütleri başvuru el kitabı*. Ankara: HYB Yayıncılık.
- [142]. Le, B. ve Agnew, C. R. (2001). Need fulfillment and emotional experience in interdependent romantic relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*. 18(3), 423-440.
- [143]. Lečbych, M., ve Seidl, M. (2013). The association between self-report attachment dimensions and the Rorschach Oral Dependency Scale in a sample of Czech adults. *Rorschachiana*. 34(2), 137-155. <http://dx.doi.org/10.1027/1192-5604/a000046>.
- [144]. Levy, K. N., Baltt, S.J. ve Shaver, A.R. (1998). Attachment style and parental representation. *Journal of Personality and Social Psychology*. 74(2), 407-419.
- [145]. Livesley, W. J., Schroeder, M. L. ve Jackson, D. N. (1990). Dependent personality disorder and attachment problems. *Journal of Personality Disorders*. 4, 131-140.
- [146]. Lowyck, B., Luyten, P., Demyttenaere, K. ve Corveleyn, J. (2008). The role of romantic attachment and self-criticism and dependency for the relationship satisfaction of community adults. *Journal of Family Therapy*. 30(1), 78-95.
- [147]. Lynch, T.R., Robbins, C.J. ve Morse, J.Q. (2000). Couple Functioning in Depression: The Roles of Sociotropy and Autonomy. *Journal of Clinical Psychology*. 57, 93-103.
- [148]. Mahler M.S. (1968). *On human symbiosis and the vicissitudes of individuation*, cilt 1, International Universities Pres, New York.
- [149]. Mahon, E. N. (1982). The Relationship of Self- Disclosure, Interpersonal Dependency and Life Changes to Loneliness in Young Adults. *Nursing Research*, 31(6).
- [150]. Main, M. ve Weston, D.R. (1981). The quality of the toddler's relationship to mother and to father: Related to conflict behavior and the readiness to establish new relationships. *Child Development*. 52, 932-940.
- [151]. Main, M. ve Hesse, E. (1990). Parents' unresolved traumatic experiences are related to infant disorganized status: Is frightened and/or frightening parental behavior the linking mechanism? Greenberg, M.T., Cicchetti, D. ve Cummings E.M. (Eds.), *Attachment in the preschool years* (s. 161-184). Chicago: University of Chicago Press.
- [152]. Malakouti, N (2017). *Influence of Attachment and Culture on Dependency Level in Intimate Relationships*. Doktora Tezi. Alliant International University. Sacramento.
- [153]. Malora, K.L. (2010). *A comparison of self-reported and implicit interpersonal dependency in lesbian and heterosexual women*. Widener University. Institute for Graduate Clinical Psychology. ProQuest belge kimliği 1370246173.
- [154]. Masling, J. M. (1986). Orality, pathology, and interpersonal behavior. In J. Masling (Ed.), *Empirical studies of psychoanalytic theories* (Vol. 2, pp. 73-106). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- [155]. Maslow, A. (2011). *İnsan Olma Psikolojisi* (O. Gündüz çev.) İstanbul: Kuraldışı Yayınları.
- [156]. Mikulincer, M. (1998). Adult Attachment Style And Individual Differences in Functional Versus Dysfunctional Experiences of Anger. *Journal of Personality and Social Psychology*. 74, 513-524.
- [157]. Mitchell, J.L. (2008) *The Relationship Between Interpersonal Dependency And Therapeutic Alliance: Perspectives Of Clients And Therapists*. Doktora Tezi. North Texas University. Texas.
- [158]. Mongrain, M. ve Zuroff, D. C. (1995). Motivational and affective correlates of dependency and self-criticism. *Personality and Individual Differences*. 18, 347-354.
- [159]. Morris, C.G. (2002). *Psikolojiyi Anlamak*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- [160]. Morsümbül, Ü. (2014). Ergenlik Döneminde İnternet Bağımlılığı: Kimlik Stilleri ve Seçeneklerin Saplantılı Araştırılması ile İlişkileri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 15, 77-83.
- [161]. Murray, H. A. (1938). *Explorations in personality*. New York: Oxford University Press.
- [162]. Murphy B. ve Bates G.W. (1997). Adult attachment style and vulnerability to depression. *Personality Individ Differences*. 22, 835-844.
- [163]. Navaro, L. (2012). *Tapınağın Öbür Yüzü. Bağlılık ve Bağımlılık Üzerine* (9. Baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- [164]. Neki, J. S. (1976). An examination of the cultural relativism of dependence as a dynamic of social and therapeutic relationships: socio-developmental. *British Journal of Medical Psychology*. 49, 1-10.

- [165]. Neuwenschwander, L.A. (2010). *Attachment and intimacy: Mediating effects of self-differentiation*. Unpublished Doctoral Dissertation. Purdue University. West Lafayette. ABD.
- [166]. Mikulincer, M. ve Shaver, P. R. (2007). *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change*. New York: Guilford Press.
- [167]. Nichols, M. ve Schwartz, R. (1998). *Family therapy: concepts and methods*. Boston: Allyn ve Bacon.
- [168]. Okci, B. (2017). *Cinsel Yönelimin Bağlanma Stilleri, Cinsel Doyum Ve Psikopatoloji Yönünden Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Işık Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- [169]. Orr, S.E. (2007). *Emotional Awareness and Interpersonal Dependency*. (Hon.). (The Degree of Master of Arts). University of Windsor Faculty of Graduate Studies Department of Psychology. Canada.
- [170]. Otacıoğlu, G.S. (2008). Müzik Öğretmenlerinin Sosyotropik ve Otonomik Kişilik Özellikleriyle Depresyon Düzeyleri Üzerine İlişkisel Bir Araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 9(1).
- [171]. Overholser, J.C. (1990). Emotional reliance and social loss: Effects on depressive symptomology. *Journal of Personality Assessment*. 55, 618-629.
- [172]. Overholser, J. C. ve Fine, M. A. (1994). Cognitive behavioral treatment of excessive interpersonal dependency. *Journal of Cognitive Psychotherapy*. 8, 55-70.
- [173]. Overholser, J. (1996). The dependent personality and interpersonal problems. *Journal of Nervous and Mental Disease*. 184(1), 8-16.
- [174]. Overholser, J. C. (1997). Treatment of excessive interpersonal dependency: a cognitive behavioral model. *Journal of Contemporary Psychotherapy*. 27(4), 283-301.
- [175]. Özdemir, Ş. N. (2018). *Yetişkin Bağlanma Stilleri İle Cinsel Doyum Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- [176]. Öztürk, M.O. (2004). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*. Onuncu Basım, Ankara: Nobel Yayınları.
- [177]. Özyurt, C. (1998). *Erich Fromm'un İnsan ve Toplum Anlayışı*. Yüksek Lisans Tezi. Kırklareli Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kırklareli.
- [178]. Permuy, B., Merino, H. ve Fernandez-Rey, J. (2009). Adult attachment styles and cognitive vulnerability to depression in a sample of undergraduate students: The mediational roles of sociotropy and autonomy. *International Journal of Psychology*. 1, 1-7.
- [179]. Pianta, R.C. ve Steinberg, M.S. (1992). Teacher-child relationships and the process of adjusting to school. In R.C. Pianta (Ed.) *Beyond the parent: The role of other adults in children's lives*. *New Directions for Child Development*. 57, 61-80.
- [180]. Pilowski, I. ve Katsikitis, M. (1983). Depressive illness and dependency. *Acta Pschiatr Scand*. 68, 11-14.
- [181]. Pincus, A.L. ve Gurtman, M.B. (1995). The Three Faces of Interpersonal Dependency: Structural Analyses of Self-Report Dependency Measures. *Journal of Personality and Social Psychology*. 69(4).
- [182]. Pincus, A. L. ve Wilson, K. R. (2001). Interpersonal variability in dependent personality. *Journal of Personality*. 69(2), 224-251.
- [183]. Pines, M.A. (2004). Adult Attachment Styles And Their Relationship To Burnout: A Preliminary, Cross-Cultural Investigation. *Work & Stress*. 18(1), 66-80.
- [184]. Poldrugo, F. ve Forti, B. (1988). Personality Disorders and alcoholism treatment outcome. *Drug and Alcohol Dependence*. 21, 171-176.
- [185]. Reed, P. M. (2001). *The Relation Among Attachment Style, Emotional Dependency, And Machismo In Hispanic Males*. Doktora Tezi. The Fielding Institute Clinical Psychology. Texas.
- [186]. Richters, J.E. ve Waters E. (1991). Attachment and socialization: The positive side of social influence. In Lewis, M. & Feinman, S. (Eds), *Social influences and socialization in infancy*. (pp. 185-214). NY: Plenum Pres.
- [187]. Rholes, W.S., Simpson, J.A., Campbell, L. ve Grich, J. (2001). Adult attachment and the transition to parenthood. *Journal of Personality and Social Psychology*. 81, 421-435.
- [188]. Rotella, K. (2009). *Gendered expectations and romantic relationships: The impact of gender role-incongruent attachment style, fear of intimacy and problem solving behaviors on relationship satisfaction and psychological well-being*. Doctoral Dissertation. Adelphi University. ABD.

- [189]. Rubinstein, G. (2007). Two Behavioural Indicators of Dependency and the Five-Factor Model of Personality. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*. 80, 333-342.
- [190]. Saymaz, İ. (2003). *Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası İlişki İle Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- [191]. Schaeffer, B. (2010). *Sevgi mi? Bağımlılık mı?* (7. Baskı), (A. Atay Çev.) İstanbul: Okyanus Yayınları.
- [192]. Schulte, F. (2003). *Adaptive and Maladaptive Aspects of Dependency*. York University Masters of Arts Graduate Programme in Psychology. Toronto. Ontario.
- [193]. Scott, R. L. Ve Cordova, J. V. (2002). The influence of adult attachment styles on the association between marital adjustment and depressive symptoms. *Journal Family Psychology*. 16 (2), 199-208.
- [194]. Serttaş, Ö. (2015). *Okul Yöneticilerinin Sosyotropik-Otonomik Kişilik Özellikleri İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- [195]. Shav, J. R. ve Benham, L. A. (2007). *Bağlanma bozuklukları: Okulöncesi çocukların terapisi*. (Ş. Ç. Yeşilmen Çev.). İstanbul: Prestij Yayınları.
- [196]. Sheldon, K. M. ve Kasser, T. (2001). Getting older, getting better? Personal strivings and psychological maturity across the lifespan. *Developmental Psychology*. 37(4), 491-501.
- [197]. Sheldon, K. M. Houser-Marko, L. ve Kasser, T. (2006). Does autonomy increase with age? Comparing the goal motivations of college students and their parents. *Journal of Research in Personality*. 40, 168-178.
- [198]. Sığircı, A. (2010). *Evli Bireylerde Bağlanma Biçimleri ve Evliliğe Dair İnançların Evlilik Doyumu İle İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Malatya.
- [199]. Simpson, J.A. (1990). Influence of Attachment Styles on Romantic Relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*. 59 (5), 971-980.
- [200]. Simpson, J. A., Rholes, W. S. ve Phillips, D. (1996). Conflict in close relationships: An attachment perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*. 71, 899-914.
- [201]. Sulu, Ö. (2018). *Sınıf Öğretmenlerinin Bağlanma Stilleri İle Mesleki Doyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Çanakkale.
- [202]. Surcinelli, P., Rossi, N., Montebanocci, O. ve Baldaro, B. (2010). Adult Attachment Styles and Psychological Disease: Examining the Mediating Role of Personality Traits. *The Journal of Psychology*. 144(6), 523-534.
- [203]. Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örnekleme üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*. 14 (43), 71-106.
- [204]. Sümer, N. (2006). Yetişkin Bağlanma Ölçeklerinin Kategoriler ve Boyutlar Düzeyinde Karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*.
- [205]. Sümer, N. ve Şendağ, M. (2009). Orta Çocukluk Döneminde Ebeveynlere Bağlanma, Benlik Algısı ve Kaygı. *Türk Psikoloji Dergisi*. 24 (63), 86-101.
- [206]. Tabachnick, B.G. ve Fidell, L.S.(2013). *Using multivariate statistics(Sixth edition)*. United States: Pearson Education.
- [207]. TDK. (2019). *Güncel Türkçe Sözlük*. 10 Ocak 2019 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c362e5ca3ba57.61914275 adresinden erişildi.
- [208]. Terzi, Ş. ve Çankaya, Z. (2009). Bağlanma Stillerinin Öznel İyi Olmayı Ve Stresle Başa Çıkma Tutumlarını Yordama Gücü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 4 (31), 1-11.
- [209]. Thelen, M. H., Vander-Wal, J. S., Muir-Thomas, A. ve Harmon, R. (2000). Fear of intimacy among dating couples. *Behavior Modification*. 24, 223-240.
- [210]. Toğuşlu, M. (2014). *Evli Bireylerde Bağlanma Stilleri ve Cinsiyet Rollerinin Yükleme Biçimini Yordayıcı Rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Tokat.

- [211]. Tokmak, İ., Turgut, H. ve Öktem, Ş. (2013). Turizm ve Otelcilik Öğrencilerinin Sosyotropik-Otonomik Kişilik Özelliklerinin İletişim Becerilerine Etkisi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*. 24(1), 83-95.
- [212]. Tosalı, M. (2010). *Evlü Bireylerde Bağımlı ve Özerk (Sosyotropik ve Otonomik) Kişilik Özellikleri, Empati ve Mutluluk Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- [213]. Turp, H.(2017). *Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş İle Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Erzurum.
- [214]. Ulusoy, Y. ve Durmuş, E. (2011). Kişilerarası Bağımlılık Eğiliminin Beş Faktör Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 12(2), 01-21.
- [215]. Ulusoy, Y. ve Durmuş, E. (2013). The Prototype of Interpersonal Dependency in Turkish Culture. *International Journal of Psychology and Counselling*. 5(6).
- [216]. Walker, A. (1982). Dependency and old age. *Social Policy & Administration*. 16(2), 115-135.
- [217]. Waters, E. ve Cummings, E.M. (2000). A secure base from which to explore close relationships. *Child Development*, Feb.
- [218]. Waters, E., Merrick, S., Treboux, D., Crowell, J. ve Albersheim, L. (2000). Attachment security in infancy and early adulthood: A twenty-year longitudinal study. *Child Development*. 71, 684-689.
- [219]. Waters, E., Crowell, J., Elliott, M., Corcoran, D. ve Treboux, D. (2002). Bowlby's secure base theory and social/ personality psychology of attachment styles: work(s) in progress. *Attachment and Human Development*. 4, 230-242.
- [220]. Wei-Jean Chung, M.A. (2013). *Interpersonal Dependency And Detachment As Moderators Of Treatment Outcome In Psychiatric Inpatients*. Doktora Tezi. Adelphi University. UMI Number: 3574656
- [221]. Weiss, Y. ve Mirkin T. (2005). *Evlilik terapisi ve bağlanma (Çalışma Grubu)*. 12-13 Kasım. İstanbul.
- [222]. Wekerle, C.R. ve Wolfe, D.A. (1998). The role of maltreatment and attachment style in adolescent relationship violence. *Development and Psychopathology*. 10, 571-589.
- [223]. Yaşar, Ö. S. (2014). *Yetişkin Yakın ilişkilerde Bağlanma Stilleri ile Kullanılan Savunma Mekanizmalarının Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- [224]. Yavuz, T. (2018). *Üniversite Öğrencilerinin İlişki Doyumu ve Bağlanma Stilleri Arasındaki Bağlantı*. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- [225]. Yazıcıoğlu, G. (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ve Stresle Başa Çıkma Stratejileri Arasındaki İlişki: ODTÜ Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- [226]. Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2004). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- [227]. Zazzaro, J.A. (1996). *The Influences of Parental Divorce. Paternal Rejection, and Paternal Closeness on Daughter's Dependency and Romantic Insecurity*. Published Doctor of Psychology Dissertation. University of Northern Colorado.
- [228]. Zuckerman, Levitt ve Lubin. (1961). Concurrent and Construct Validity Of Direct And Indirect Measures of Dependency. *Journal of Consulting Psychology*. 25(4), 316-323.
- [229]. Zuroff, D.C. ve Fitzpatrick, D. K. (1995). Depressive personality styles: Implications for adult attachment. *Personality and Individual Differences*. 18(2), 253-265.
- [230]. Zuvella, B. (2004). Affective bonding of adolescents in partner relationships. *Philosophy, Sociology and Psychology*. 3(1), 83-97.

EKLER

EK 1.KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli katılımcılar,

Bu araştırma yüksek lisans tez çalışması adına yürütülmektedir. Araştırmanın amacı; kişilerarası bağımlılık eğilimleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Ölçme araçlarında sorulan sorulara gerçek düşüncelerinizi ifade etmeniz araştırmanın amacına ulaşması açısından önem taşımaktadır. Elde edilen bilgiler sadece bu araştırma için kullanılacaktır. Katılımınız için teşekkür ederim.

Ahmet Serdar SAĞLAM
Mersin Üniversitesi
RPD Yüksek Lisans Öğrencisi
(Tez Danışmanı: Doç. Dr. Zülal ERKAN)

1. Cinsiyetiniz: (K) (E)

2. Yaşınız: ____ (Belirtiniz)

3. Bölümünüz: _____ (Belirtiniz)

4. Sınıfınız: ( ) 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) Diğer.....

5. Medeni durumunuz:

( ) Bekar ( ) İlişkisi var ( ) Evli

6. Çocuğunuz var mı?

( ) Var ( ) Yok Varsa sayısı:.....

7. Kardeş sayınız (Kendiniz dahil): ....

8. Kardeşler arasında kaçınıcı çocuk olduğunuz:

( ) 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( ) Diğer

9. Annenizin öğrenim durumu:

( ) Okur-yazar değil
( ) İlkokul mezunu
( ) Ortaokul mezunu
( ) Lise mezunu
( ) Yüksekokul/Üniversite

10. Babanızın öğrenim durumu:

( ) Okur-yazar değil
( ) İlkokul mezunu
( ) Ortaokul mezunu
( ) Lise mezunu
( ) Yüksekokul/Üniversite

11. Algılanan aile sosyo-ekonomik düzeyi:

( ) Çok yüksek-Yüksek ( ) Orta- Ortaca

( ) Düşük- Çok düşük

12. Yaşamınızın büyük bölümünün geçtiği yer:

( ) Köy- Kasaba ( ) Küçük şehir ( ) Büyük şehir

13. Algıladığınız anne-baba tutumları:

( ) **Otoriter** (Çoğunlukla çocuğuna katı, otoriter bir tutum içerisinde davranan anne-baba tutumu)

( ) **İlgisiz** (Çocuğun isteklerine denetim ve sınırlama getirmeyen, çocuklarını ihmal edip onların ilgi ve gereksinimlerine karşı kayıtsız davranan anne-baba tutumu)

( ) **Demokratik** (Çocuğa içten ve derin bir sevgi duyan, olumlu rol modeli oluşturan çocuklarına sorunlarının çözümü konusunda rehberlik yapan anne-baba tutumu)

( ) **Koruyucu/İstekçi** (Çocuğa gereğinden fazla müdahale eden anne-baba tutumu)

EK 2. KİŞİLER ARASI BAĞIMLILIK ÖLÇEĞİ(KBÖ)

Aşağıda 44 tane ifade yer almaktadır. Lütfen her bir ifadeyi dikkatlice okuyunuz ve sizin tutum ve davranışlarınıza uygun olup olmadığına karar verin. Sizden istenen her bir ifadenin karşısına *Tamamen uygun*, *Oldukça uygun*, *Biraz uygun*, *Hiç uygun değil* şeklindeki derecelendirmeleri dikkate alıp (X) kullanarak yanıtınızı vermenizdir. Araştırma bilimsel bir nitelik taşıdığından, sorulara verilecek cevaplar kimsenin kimliğini ortaya koymayacak biçimde kullanılacak ve kesinlikle kişisel bir değerlendirme yapılmayacaktır. *Lütfen hiçbir soruyu boş bırakmayınız.*

MADDELER	Tamamen Uygun	Oldukça Uygun	Biraz Uygun	Hiç Uygun Değil
1.Kendimle baş başa kalmayı tercih ederim.				
2.Yaptığım işin takdir edileceğini bildiğim zaman, elimden gelenin en iyisini yaparım				
3.Hasta olduğum zaman, üstüme titrenilmesine tahammül edemem.				
4.Lider olmaktansa geri plandaki kişi olmayı tercih ederim.				
5.İnanıyorum ki; insanlar istedikleri takdirde benim için daha fazlasını yapabilirler.				
6.Çocukken ailemi memnun etmek benim için çok önemliydi.				
7.Kendimi iyi hissetmek için başkalarına ihtiyaç duymam.				
8.Önemsediğim biri tarafından beğenilmemek bana acı verir.				
9.Hayatta karşılaşacağım kişisel problemlerimin çoğuyla başa çıkmada kendime güvenirim.				
10.Yalnızca kendimi memnun etmek isterim.				
11.Yakın bir arkadaşımı kaybetme düşüncesi beni korkutur.				
12.Başkalarının fikirlerini çabuk kabul ederim.				
13.Başkasının yardımı olmadan kendi başımın çaresine bakabilirim.				
14.Özel bir arkadaşım olmazsa, kendimi yolumu kaybetmiş biri gibi hissederim.				
15.Yaptığım hatayı başkası fark ederse çok üzülürüm.				
16.İnsanların bana sempatik görünmeye çalışmalarından nefret ederim.				
17.Başkalarından beklediğimi elde edemediğim zaman hemen moralim bozulur.				
18.Bir tartışmada kolay pes ederim.				
19.İnsanlardan çok fazla bir şey beklemem.				
20.Hayatımda benim için özel olan biri olmalı.				
21.Bir partiye (sosyal eğlence ortamı) gittiğim				

zaman, diğer insanlar tarafından beğenilirim.				
22.Kontrolün başka birinin elinde olduğunu bildiğim zaman kendimi daha iyi hissedirim.				
23.Hasta olduğum zaman, arkadaşlarımla beni yalnız bırakmalarını tercih ederim.				
24.Beni, insanların iyi bir iş yaptığını söylemelerinden daha mutlu edecek başka bir şey yoktur.				
25.Benim için önemli olan bir şeyi başarmak adına, başkalarının duygularını göz ardı etmeye hazırım.				
26.Beni diğer insanlardan üstün tutan birine ihtiyaç duyarım.				
27.Sosyal ortamlarda çok çekingen davranırım.				
28.Hiç kimseye ihtiyacım yok.				
29.Kendi kendime aldığım kararların çoğunda sorun yaşadım.				
30.Sevdiğim bir kişi beklediğim süre içinde gelmezse, aklıma en kötü olasılıklar gelir.				
31. İşler ters gitse bile, arkadaşlarımdan yardım almadan var olan durumla baş edebilirim.				
32.Başkalarından beklentilerim çoktur.				
33.Tek başıma kendime kıyafet satın alamam.				
34.Yalnız kalmayı tercih ederim.				
35.İnsanlardan umduğumu bulamıyorum.				
36.Bütün insanlar bana karşı gelse bile, yanımda sevdiğim kişi olduğu sürece yoluma devam edebilirim.				
37.İnsanlar tarafından hayal kırıklığına uğratılma riskini göze alamadığım için onlardan uzak dururum.				
38.Başkalarının benim hakkımdaki düşünceleri, benim duygularımı etkilemez.				
39.İnsanların çoğunun beni nasıl kolayca incittiklerinin farkında olmadıklarını düşünüyorum.				
40.Kendi kararlarıma çok güvenirim.				
41.Desteğine ve sevgisine çok ihtiyaç duyduğum insanları kaybetmekten her zaman çok korkarım.				
42. İyi bir liderde olması gereken özellikler bende yok.				
43.Sevdiğim biri tarafından terk edilirse, kendimi çaresiz hissedirim.				
44.Başkalarının ne söylediği beni rahatsız etmez.				

EK 3. YAKIN İLİŞKİLERDE YAŞANTILAR ENVANTERİ(YİYE)

Aşağıdaki maddeler romantik ilişkileriniz dahil olmak üzere yakın ilişkilerinizde (arkadaşlık, dostluk gibi) hissettiğiniz duygularla ilişkilidir. Sizden genel olarak, yakın ilişkilerinizde yaşadıklarınızı dikkate alarak aşağıdaki ifadeleri değerlendirmeniz istenmektedir. Aşağıdaki maddeleri yakın ilişki içinde olduğunuz kişileri düşünerek cevaplandırınız. Her bir maddenin ilişkilerinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıttığını karşısındaki 7 aralıklı ölçek üzerinde, ilgili harf üzerine (x) koyarak gösteriniz.

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7

Hiç katılmıyorum
katılıyorum

Kararsızım/fikrim yok

Tamamen

1. Gerçekte ne hissettiğimi birlikte olduğum kişiye göstermemeyi tercih ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
2. Terk edilmekten korkarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
3. Romantik ilişkide olduğum kişilere yakın olmak konusunda çok rahatımdır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
4. İlişkilerim konusunda çok kaygılıyım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
5. Birlikte olduğum kişi bana yakınlaşmaya başlar başlamaz kendimi geri çekiyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
6. Birlikte olduğum kişilerin beni, benim onları umursadığım kadar umursamayacaklarından endişelenirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
7. Birlikte olduğum kişi çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
8. Birlikte olduğum kişiyi kaybedeceğim diye çok kaygılanırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
9. Birlikte olduğum kişilere açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
10. Genellikle birlikte olduğum kişinin benim için hissettiklerinin, benim onun için hissettiklerim kadar güçlü olmasını isterim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
11. Birlikte olduğum kişilere yakın olmak isterim ama sürekli kendimi geri çekerim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
12. Genellikle birlikte olduğum kişiyle tamamen bütünleşmek isterim ve bu bazen onları korkutup benden uzaklaştırır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
13. Birlikte olduğum kişilerin benimle çok yakınlaşması beni gerginleştirir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
14. Yalnız kalmaktan endişelenirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
15. Özel duygu ve düşüncelerimi birlikte olduğum kişiyle paylaşmak konusunda oldukça rahatımdır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
16. Çok yakın olma arzumu bazen insanları korkutup uzaklaştırır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
17. Birlikte olduğum kişiyle çok yakınlaşmaktan kaçınırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
18. Birlikte olduğum kişi tarafından sevildiğimin sürekli ifade edilmesine gereksinim duyarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
19. Birlikte olduğum kişiyle kolaylıkla yakınlaşabilirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
20. Birlikte olduğum kişileri bazen fazla duygu ve bağlılık göstermeleri için zorlandığımı hissedirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)

21. Birlikte olduğum kişilere güvenip dayanma konusunda kendimi rahat bırakmakta zorlanırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
22. Terk edilmekten pek korkmam.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
23. Birlikte olduğum kişilere fazla yakın olmamayı tercih ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
24. Birlikte olduğum kişinin bana ilgi göstermesini sağlayamazsam üzülür ya da kızarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
25. Birlikte olduğum kişiye hemen hemen her şeyi anlatırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
26. Birlikte olduğum kişinin bana istediğim kadar yakın olmadığını düşünürüm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
27. Sorunlarımı ve kaygılarımı genellikle birlikte olduğum kişiyle tartışırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
28. Bir ilişkide olmadığım zaman kendimi biraz kaygılı ve güvensiz hissederim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
29. Birlikte olduğum kişilere güvenip dayanmakta rahatımdır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
30. Birlikte olduğum kişi istediğim kadar yakınımda olmadığında kendimi engellenmiş hissederim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
31. Birlikte olduğum kişilerden teselli, öğüt yada yardım istemekten rahatsız olmam.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
32. İhtiyaç duyduğumda, birlikte olduğum kişiye ulaşamazsam kendimi engellenmiş hissederim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
33. İhtiyacım olduğunda birlikte olduğum kişiden yardım istemek işe yarar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
34. Birlikte olduğum kişiler beni onaylamadıkları zaman kendimi gerçekten kötü hissederim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
35. Rahatlama ve güvencenin yanı sıra birçok şey için birlikte olduğum kişiyi ararım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
36. Birlikte olduğum kişi benden ayrı zaman geçirdiğinde üzülürüm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)

ÖZGEÇMİŞ

İlk, orta ve lise eğitimini Osmaniye'nin Bahçe İlçesi'nde tamamladı. Lisans eğitimini Mersin Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünde 2012 yılında tamamladı. Yüksek lisans eğitimini Mersin Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik alanında 2019 yılında tamamladı. 2012 yılından beri MEB'de çalışmaktadır.

İletişim: ahmetserdarsaglam@gmail.com

